

GLAS GORENJSKE

GLASILO SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNIH LJUDI ZA GORENJSKO
LETO XII., ŠT. 33 — CENA DIN 10.— KLANJ, 29. APRILA 1959

BESEDA OB PRAZNIKU

Polni ustvarjalnosti

Zopet praznujemo 1. maj. Zbrali se bomo na proslavah, se odpravili na izlete, obiskali kraje, ki pomenijo svetle spomenike v borbi delavskega razreda, v borbi za njegove pravice. Toda sedaj ne praznujemo 1. maja v boju za pravice, temveč v znamenju naših uspehov.

Naša država je bila vsa leta po vojni ogromno gradbišče, kjer so delale neštete roke delovnih ljudi. Zgradili smo nove tovarne, železnice, ceste, hidrocentrale in še vrsto drugih objektov, da bi čim hitreje premagali zaostalost, ki nam jo je kot dediščino zapustila izkoriščevalska oblast. Hudo je bilo takrat. Potrebni so bili veliki napori, ker smo morali z lastnimi silami premagati težave, ki so bile na prvi pogled nepremostljive. Toda želja po lepšem in boljsem življenju je vedno zmagovala, zmagovala je prav tako, kot v času, ko so se borili naši narodi na čelu s Komunistično partijo Jugoslavije za socialno in nacionalno osvoboditev.

Pri vsem tem nismo nikdar pozabili človeka. Vse kar smo delali je bilo v cilju, da bi že sedaj bolje živeli in da bi zanamcem ustvarili lepšo prihodnost. Prav zaradi tega pomeni tudi le-

tošnji praznik — 1. maj mladost naših narodov, ki vlagajo v izgradnjo naše socialistične domovine ose ustvarjalne sile.

Letošnje praznovanje 1. maja ima še poseben pomen v tem, ker ga praznujemo v času 40-letnice KPJ. Njena slavna zgodovina se še posebej kaže v bojih delavskega razreda za osvoboditev, še posebej se odraža v boju naših narodov med narodnoosvobodilno borbo, in po vojni, ko smo šli v boj za čim hitrejšo izgradnjo socializma v naši domovini.

Mi vsi se globoko zavedamo, da naš delavski razred praznuje praznik 1. maja v svobodi, ki je nima noben delavski razred v svetu. Pri tem pa se zavedamo, da smo morali to svobodo drago plačati. Padlo je na tisoče najboljših sinov in hčera naše domovine. Naši uspehi v izgradnji domovine predstavljajo zanje najlepši in najmočnejši spomenik.

1. maj pomeni za vse nas tudi borbeni praznik proletariata vsega sveta. Naš delavski razred z Zvezo komunistov na čelu je neštokrat dokazal svoj internacionalizem in solidarnost v boju z drugimi narodi za svojo osvoboditev.

1. maj se je rodil pred 73 leti

v Chicagu, ko je bila prelita kri za proletarsko svobodo. Vsi vemo, da ta boj še ni končan in da še mnogi narodi čakajo in se borijo, da bodo lahko delali, živeli v miru in svobodi.

Še posebno se veselimo, da se prebujajo mnogi narodi, ki želijo priti ven iz teme, ven iz zatiranja, ven iz kolonialnega izkoriščanja. Prebujajo se črna Afrika, kontinent, ki je bil še do nedavnega skoraj brezpraven. Na plan stopajo novi narodi, ki želijo svobodo ne samo zase, ampak tudi za vse prebivalce tega kontinenta. Naši narodi jim v tem boju stoje ob strani.

Naš delavski razred je z družbenim upravljanjem dobil v roke izredno moč. Pot družbenega upravljanja in samoupravljanja se je pokazala kot pravilna in je bogato obrodila. Družbeno upravljanje je postala šola za tisoče upravljalcev - delavcev, ki sami odločajo, kaj in kako bodo delali. Istočasno pa se naš delavski razred zaveda, da bomo lahko še bolj živeli, če bomo več in še bolj proizvajali. Rastle bodo nove tovarne, nastajali bodo novi izdelki, gradili bomo še več stanovanj, izdelali še več proizvodov za široko potrošnjo, naša polja bodo bolj obdelana, bolj bodo rodovitna. Vsakomur po njegovem delu, po učinku, po storilnosti.

Za nami je uspešno prehojena pot. Na tej poti smo se mnogo naučili. Naših izkušenj nikomur ne vtiljemo, toda vedno smo pripravljeni svetovati in pomaga-

ti. Istočasno pa vemo, da prav s svojim delom in izkušnjami veliko doprinesemo zakladnici boja in izkušnji delavskega gibanja na svetu.

Vsega tega se letos še posebej spominjajo, o čemer nam priča zgodovina naše Partije, ki je znala naš delavski razred pripeljati do končne zmage.

Veselimo se, ker praznujemo 1. maj v svobodi, veselimo se, ker smo prepričani, da bomo iz leta v leto še lepše in bolje živeli. Pri vsem tem pa želimo, da bi vsi delovni ljudje vsega sveta kmalu svobodno praznovali 1. maj. — Istočasno si želimo, da bi svet našel rešitev za številne probleme; da ne bi vojna postala sredstvo za njihovo reševanje, temveč pogajanja. Tako bi ohranili mir. Vsi ga želimo, ker hočemo delati in ustvarjati, saj imamo še toliko načrtov.

Naj živi Prvi Maj, naš borbeni delavski praznik!

Jskrene čestitke ob delavskem prazniku -

1. maju

pošilja vsem poslovnim prijateljem, bralcem, sodelavcem in vsem delovnim ljudem na Gorenjskem

Gasopisno podjetje

„Gorenjski tisk“ Kranj

Na prvomajskem izletu

Enotnost delagatov

Nedavno je v Beogradu končal z delom IV. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije. V novi Centralni svet je bil izvoljen tudi tovariš Andrej Verbič, predsednik Okrajnega sindikatskega sveta. Kot delegat je prisostvoval delu kongresa.

»Glavna značilnost kongresa,« je dejal Verbič, »je bila enotnost delagatov v pogledih na razna vprašanja.

V prvi vrsti se je to pokazalo ob razpravi o novem načinu nagrajevanja. Kongres je enodušno potrdil načelo, da se delavce na-

grajuje po delu, po njihovem učinku oziroma storilnosti.

Druga taka značilnost se je pokazala ob vprašanju družbenega standarda. Proj je bilo slišati razne tendence in tolmačenja, ki bi lahko vodile v šablone. Kongres je sprejel načelo, da je standard neposredno odvisen od uspeha industrije in da tu ne sme biti šablon. Standard pomeni ponekod stanovanje, drugje tovarno ali stroje. To morajo presojati in urejati sindikati z ljudskimi odbori v okviru prilik in potreb.

Zelo važna je bila tudi razprava o šolanju, o strokovni izobrazbi naših delovnih ljudi. Industrija se hitro razvija. Zato je potrebno tudi hitreje usposabljati delavce. Hkrati je bilo govora tudi o vzgoji članov sindikatskih organizacij in članov delovnih kolektivov v cilju utrjevanja delavskega samoupravljanja.

Globok vtis je pustil kongres tudi s svojo širino, s povezavo z drugimi deželami. Predstavniki proletariata mnogih dežel, zlasti iz Azije in Afrike, so pozdravljali sodelovanje in pomoč, ki jo imajo ob izmenjavi izkušenj delavskega gibanja in družbenega razvoja sploh, kot je to bilo na kongresu v Beogradu. K. M.

Nasvidenje NA SLAMNIKI

Od kozolcev, hlevov in hiš, od gozda nad Slamnikom je tistega dvajsetega aprila 1941 odneval ropot dolgega vlaka, ki je žvižgal po dolini, ddrdal proti Jesenicam, Ljubljani, Beogradu... Bil je poln svetlih, namazanih topov, poln težkih oklopnikov, da so se železnike trdnice upogibale pod toliko težo.

Vihra v dolini se je bila že začela. Ze pred desetimi, štirinajsti dnevi. Zdaj se je pomaknila že daleč tja doli ob Savi in Donavi.

Toda vihra naj znova začne! Ne samo iz doline! Začne naj tudi zvrhja iz gozdov in melišč! Začne naj v Pokljukah in Karavanah, z Durmitorja in Sar planine!

Vi planšarji! Sinovi Četomira! Vi železarji, prebodite peč, spu- stite vse železo vroče nad tiranol! Vi vsi! Branilci očetnjave iz domovine Zlatogorja!

Tek je bil salep, vabilo, poziv vsem. Tako so sklenili komunisti, ki so bili zrasli v nekdanjih komunističnih občinah Bohinjske in Jesenice, ki so se kalili ob spopadih z orjunaši na Javorniku, ki so že okusili žandarske pendreke.

Proti okupatorju je treba samo boj! Treba je orožjal Zbirajte stare avstrijske puške, lovske dvocevke — vse, vsel!

Po pobočjih Pokljuke, ob Savi Bohinjski in Dolinki, prek Dobrave in Bleda se je zganilo. Klavorovi, Maričkovi, Zorč, Čufar... Sto in sto rok je brskalo v razpokah pečnin, v skrivališčih pod skednji. V Grabnu nad Slamniki so ga zbrali že cel kup. Prekaljena odočnost jeseniškega železarja je rabila samo še — puško. Prve čete so šle z Obrance. Ideje Čufarjevih pastirjev, izkušnje iz katalonskih gričev, želja Pojajnarja, Weissa, Štikova, Vergeja, Koširja, Vistra in Smoleja naj se uresniči.

Tak veter je takrat zapihal iz Slamnikov. Komunisti so odročili

— v boj! »Na juriše Tolarjevih borcev je odjeknil med jelkami, prodir v dolino, v tovarne, v delavnice, v kmečke izbe.

Vojna vihra je začela... Osemnajst let je tega. Odrasli so sinovi takratnih borcev, postarali so se znanci takratnih junakov.

Na prvi maj se bodo znova zbrali na Slamnikih. To pot ne le takratni udeleženci, komunisti. Vsi, vsi, ki jim je bil poziv naslovljen, vsi, ki so ljubili svobodo in urzili zločin, vsi, ki so prispevali za zmago nad tirani. Vsi se bodo zbrali. Slavnili bodo zgodovinski začetek, slavnili bodo veličastno zmago, slavnili današnje uspehe, slavnili pot v boljšo in mirno prihodnost. Zato — nasvidenje!

NA IZLETE

Želje slehernega - lepo vreme

Izleti so najbolj priljubljena oblika praznovanja 1. maja. Zato smo vprašali nekatere sindikatske podružnice gorenjskih podjetij, kako pripravljajo letos izlete za svoje člane ob 1. maju.

IBI, KRANJ
Člani delovnega kolektiva bodo v soboto zjutraj odpotovali z avtobusom na enodneveni izlet na Dolenjsko. Ogljedali si bodo Novo

mesto, nato pa se bodo razvedrili na prikupnem Otočcu ob Krki v bližini središča Dolenjske.

TISKANINA, KRANJ
Za delavski praznik, 1. maj, bo v Fiesi pri Pulju otvoren počitniškega doma delovnega kolektiva Tiskanine. Otvoritev bo združena s prvomajskim izletom, saj bodo v Fieso 1. maja potovali z avtobusom člani delovnega kolektiva in

se vrnili v Kranj šele naslednji dan.

ISKRA, KRANJ
Sindikatska podružnica Iskre je pripravila za Praznik dela izlet za člane delovnega kolektiva v dve smeri: 2 avtobusa bosta peljala v Cirkno, kjer si bodo izletniki ogledali bolnišnico »Franja«, dva avtobusa pa bosta 1. maja zjutraj odpeljala proti Begunjam, nato v

Drago ter v Bohinj. Oba izleta bosta enodnevnata.

BPT, TRZIC
Kaže, da bo prvomajsko razpoloženje najlepše pripravila sindikatska podružnica Bombažne predilnice in tkalnice iz Trziča. Na dan Praznika dola bodo od 6. do 10. ure člane delovnega kolektiva vozili kamioni v camping na Podljubelj, kjer bo ob 10. uri kratka slovesnost, nato pa tekmovanja v odbojki, nogometu, streljanju, badmingtonu in drugih igrah med osnovnimi in pomožnimi obrati. Po končanem tekmovanju bo za ples igral »Sarabonov kvintet«.

GORENJSKA PREDILNICA, ŠK. LOKA

Tavčarjev dom na Visokem pri Poljanah bodo obiskali člani delovnega kolektiva Gorenjske predilnice iz Skofje Loke. S kamioni bodo odpotovali 1. maja ob 7. uri zjutraj. Po ogledu doma bo zabava.

ZELEZARNA, JESENICE

Medtem ko bo imel delovni kolektiv osrednje proslavo v počitnicah delavskega praznika na večer pred 1. majem, pripravlja sindikatska podružnica v dnevnih praznovanja več izletov, in sicer: na Poljane, na Pristavo, Korensko sedlo, Vitranc, Črni vrh, Ravne na Mežakliji, v Dom pod Golico, Dom v Planici ter v Javorniški rov. V vseh omenjenih krajih bodo plesne godbe, na Poljani pa bo tudi medobratno tekmovanje v nekaterih športih.

naša kronika

NOVE STANOVANJSKE SKUPNOSTI

Člen med družino in občino

Proslave in prireditve v počastitev 40-letnice KPJ

EDVARD KARDELJ — DELEGAT KOMUNISTOV LITOSTROJA

V nedeljo se je v tovarni Litostroju v Ljubljani začela konferenca ZK. Razen okoli 500 delegatov in predstavnikov devetih Litostroju sorodnih tovarn so se je udeležili tudi sekretar CK ZKJ Rđvard Kardoj, sekretar CK ZKS Miha Marinko, član CK ZKJ dr. Marijan Brecej in drugi. Sekretarja CK ZKJ Edvarda Kardoja, ki je sodeloval tudi v razpravi, so komunisti Litostroja izvolili za delegata za IV. kongres Zveze komunistov Slovenije, razen njega pa še 5 komunistov litostrojskega kolektiva.

Vinko Hafner o zakonih s področja stanovanjskih vprašanj

Zvezna ljudska skupščina je pred kratkim sprejela 5 zakonov s področja stanovanjskih vprašanj. To je zakon o stanovanjskih skupnostih, zakon o stanovanjskih odnosih, zakon o etažnih lastninah na dolih zgradb ter zakon o poslovnih zgradbah in prostorih.

Pred kratkim je bil sprejet tudi važen zakon o nacionalizaciji najemnih zgradb in gradbenih zemljišč, ki tudi sega v to področje. Pripravljajo pa še važen zakon, in sicer o finansiranju stanovanjske gradnje.

od upravljanja zgradb, kot je bilo doslej v večini primerov. Njena skrb je, da pomaga družini, zaposlenim staršem, zlasti materam. Tu je široko področje dejavnosti: skrb za otroke z organizacijo raznih zavetišč, organizacija raznih servisov za popravila, organizacija menz, kuhinj in pralnic, urejanje naselij itd. V bistvu gre za to, da taka skupnost združi prebivalce določenega področja in jim pomaga, da s skupnim delom in skupnim prizadevanjem lažje dosežejo to, kar je ločenemu posamezniku težko ali celo nemogoče. Taka stanovanjska skupnost, s tako širokimi nalogami, se lahko osnuje tudi na področju, kjer sploh ni hiš skupne lastnine, kajti prebivalci imajo prav tako mnoge težave.

Precej novega, kar zanima širok krog prebivalcev, prinaša tudi zakon o stanovanjskih odnosih. Ta

določa razne pravice stanovalca in lastnika stanovanja. V glavnem daje večjo gotovost in pravico stanovalcu. Hkrati pa se močneje uveljavlja tudi privatni lastnik hiše. Stanovalce tu nima pravice upravljanja. Ne more menjati stanovanja brez soglasja lastnika.

Osnovni cilj je, da ima lastnik več pravic do svoje hiše, da se ne zatre spodbuda individualne gradnje. Še več: podjetje, občina ali ustanova, ki je zidala stanovanja, bo imela pri razporejanju stanovanj večje pravice kot doslej.

Zakoni v glavnem rešujejo stvar bolj načelno. Pušča pravico občinam, da na osnovi teh načel urejajo stanovanjske probleme tako kot jih narekujejo njihove potrebe in razmere. Vsi cilji pa stremo k spodbudi za gradnjo in smotnejše izkoriščanje stanovanjskega prostora in k udobnosti stanovalcev.

K. M.

V soboto zvečer je bila v Strazišču v Domu »Svobode« v nabitopolni dvorani slavnostna akademija. Spored akademije so skrbno pripravili člani »Svobode«, akademijo pa je na svojstven način zrediral Jože Kovačič.

Sahovska sekcija »Svobode« Javornik - Koroška Bela je priredila dvoboj z jeseniškimi šahisti na 22 deskah. Na 12. deskah so igrali člani. Zmagali so gostje z 8,5:3,5. Na ostalih deskah so igrali pionirji — dvokrožno. Pionirji z Jesenice so bili boljši — rezultat 15:5.

Pred tem so Javorničani igrali tudi s šahisti z Gorji in jih premagali z 6,5:3,5. Po končanem dvoboju je bil tudi brztoturnir, na katerem je zmagal Miro Noč pred Petrom Krničarjem.

Ze prejšnjo nedeljo je AMD Cerklje priredilo društveno omenjalno vožnjo. Kljub slabemu vremenu je na progi Cerklje — Komenda — Vodice — Brniki — Cerklje, startalo 18 vozačev. Prvo mesto je osvojil Ivo Zupan pred Jožetom Prosencom, Tonetom Jerobom in drugimi.

Pred dnevi je bila proslava tudi

v domu »Partizana« v Ljubnem. Razen recitacij in telovadnih nastopov je bila na sporodu tudi enodejanka »Lačni okupatorji«. Proslavo so pripravile množične organizacije z Ljubnega.

Mladina iz Senčurja je ustanovila v počastitev 40-letnice KPJ delovno brigado, ki je že imela svojo prvo akcijo — očistila je staro kanalizacijo, in razširila cesto proti pokopališču in cesto proti Srednji vasi.

V počastitev 40-letnice KPJ in SKOJ je Okrajni odbor Počistniške zveze v Kranju pripravil razstavo. Razstava je bila odprta v Prešernovi hiši od 18. do 25. aprila. Obiskalo jo je okrog 1800 ljudi. Ogledale so jo tudi nekatere šole iz Kranja in Predoselj.

Mladina Vajenskega doma v Kranju je v počastitev 40-letnice KPJ in SKOJ pripravila svečano proslavo. O herojski potki KPJ in o revolucionarnem delavskem gibanju je govorila govornica doma Marija Erlah. Sledile so recitacije, partizanske in narodne pesmi ob spremljavi klavirja in harmonike. Program, ki je trajal dobro uro, je napredno močan vtis na zbrano mladino, ki se v tromesečnih solah pripravila na poklic in ki je v domu zbrana iz vse Slovenije.

Podružnica Društva pravnikov v Radovljici je imela pretekli petek v počastitev 40-letnice KPJ v Begunjah svečano sejo. Naloga pa so radovljiški pravniki položili venec na grobove talcev. Seje so se udeležili tudi kranjski pravniki, ki so potem položili venec na grobove padlih v Dragi.

V četrtek popoldne je bila na Jesenicah športna prireditev po naslovom Tek 40-letnice KPJ. Tekla se je udeležilo 117 ekip. V Cufarjevem gledališču na Jesenicah je bila v soboto zvečer premiera v počastitev 40-letnice KPJ. Domače gledališče je izvedlo Potrčevu dramo »Zlato čin«. Delo je zrediral Bojan Čebulj.

V jeseniški železarni se že pripravljajo na enoletno medobratno tekmovalje v počastitev 90-letnice obstoja tovarne in 40-letnico ustanovitve KPJ.

Tekmovalje bo obsegalo zlasti borbo za večjo proizvodnjo in večjo produktivnost dela. Ocenjevali bodo tudi uspehe na področju zmanjševanja obratnih izgub, vzdrževanju reda in čistote, nadele predloge za izboljšanje dela in tako dalje. Najboljši obrati bodo vsak mesec nagrajeni. Tekmovalje se bo pričelo s 1. majem.

KONFERENCA ZK

Te dni sta bili zadnji dve letni konferenci od vseh 69 osnovnih organizacij Zveze komunistov kranjske občine.

Iz že prejetih poročil je razvidno, da so organizacije dokaj resno obravnavale zlasti ekonomske probleme. Ta sprememba je, kot napotilo VII. kongresa ZKJ, zelo važna v spremembi dela osnovnih organizacij. Hkrati pa so konference pokazale, da se dejavnost in vpliv komunistov ni v toliki meri uveljavil na deželi kot v delavskih središčih.

-I. e.

O TARIFNIH PRAVILNIKIH

Občinski komite ZKS za občino Kranj je sklical posvet sekretarjev osnovnih organizacij ZK iz gospodarskih organizacij. Na dnevnem redu je razgovor o izdelavi tarifnih pravilnikov. Gre za primere v nekaterih podjetjih, kjer organizacije ZK ne smatrajo novega plačila nagrajevanja in tarifnega pravilnika kot važno politično nalogo in ne nudijo zadostne pomoči.

-I. e.

KONFERENCA V...

V nedeljo popoldne je bila v domu Partizana v Železnikih redna letna partijska konferenca, ki se jo je udeležilo nad 100 članov, več predstavnikov organizacij v občini in zastopnik OK ZKS Kranj Stanč Bernik. Na nedavni konferenci ZKS v Tovarni verig v Lescah so izvolili delegata za bližnji kongres ZKS, ki bo skupaj s petimi tovariši, ki jih bodo izvolili na občinski konferenci, zastopal komuniste radovljiške občine. Za občinsko konferenco in IV. kongres ZKS se v radovljiški občini že pripravljajo. Osnovne organizacije so že opravile letne konference in izvolile okoli 100 delegatov za občinske konference. V Metalurški industrijski šoli na Jesenicah je bila v sredo popoldne druga konferenca prijavljenih udeležencev za mladinsko delovno akcijo. Brigada šteje 230 prijavljenecv in bo nosila ime po jeseniškem delavskem književniku Tonetu Cufarju.

-an

ZBOR POŠTARJEV — PLANINCEV

Vsako leto ob prazniku 1. maja se vsi poštarji - planinci iz Jugoslavije zberejo na rednem zboru. Tako bo letošnji zbor, ki je že sedmi, v Vrtačih v Aljaževem domu. Pričetek zbora bo 30. aprila zvečer s tabornim ognjem in osvetlitvijo Triglava v bengaličnim ognjem. Svečani del zbora bo 1. maja ob 9. uri dopoldne. Po slavnosti seji bodo poštarji tekmovali v streljanju in smučanju. Naslednji dan bodo imeli poštarji - planinci izlete na Vršič, Vitranc in v Tamar, 3. maja pa si bodo ogledali elektrarne v Zirovnici, Mostah, Vintgarju, Bohinju in na Bledu. Razen tega bodo tudi pionirji poštarji - planinci 30. aprila ob 14.30 odnesli od spomenika talcev v Dragi štafeto v Vrata. Med potjo bo štafeta položila venec na spomenik talcev v Dragi, v Mostah, na Hrušici in na spomenik padlih planincev v Vrtačih.

VINKO HAFNER predsednik OLO Kranj

V ponedeljek, 27. aprila zvečer je o teh novih zakonih govoril zvezni poslanec Vinko Hafner. Pojasnil je nekatere značilnosti.

Najvažnejši je zakon o stanovanjskih skupnostih in zakon o stanovanjskih odnosih. Stanovanjska skupnost, kot predvideva novi zakon, bi se morala bistveno razlikovati od današnjih stanovanjskih skupnosti. Nova stanovanjska skupnost mora postati važen člen med družino in občino. Morala bi se uveljaviti kot najnižja organizirana enota naše družbe — kot »mikro komun«. Zato so njene naloge daleč širše.

Iz sklepov kongresa Zveze sindikatov Jugoslavije

Zveza sindikatov Jugoslavije razvija svojo dejavnost v pogojih delavskega in družbenega samoupravljanja, odstranjevanja zadnjih ostankov meznega dela, prevzemanje čedalje večje neposredne odgovornosti delavskega razreda za upravljanje gospodarstva in boja za izboljšanje življenjskega standarda, je rečeno v začetku sklepov.

Kongres stoji na stališču, da je treba uresničiti takšno družbeno razdelitev, ki bo zagotovila, da bo naraščanje narodnega dohodka in produktivnosti spremljalo tudi ustrezno naraščanje osebne potrošnje. Sindikati naj se zavzemajo za formiranje nominalnih zaslužkov v odvisnosti od dosežene produktivnosti in proti vsem težnjam po povečanju zaslužka brez sorazmerne povečanja produktivnosti.

Sklepi opozarjajo na nujnost bolj ekonomične gradnje stanovanj in poudarjajo, da je treba pri razdeljevanju stanovanj zagotoviti demokratičnost in javnost postopka, vplivati na podjetja in ljudske odbore, da se pri dodelitvi stanovanj ne ravnajo samo po zahtevah kadrovskih problemov, pač pa morajo pri dodeljevanju stanovanj zahtevati bolj pravičen odnos med delavci in uslužbenci.

O nerešenih vprašanjih Ob izdelavi tarifnih pravilnikov

O tarifnih pravilnikih je bilo že veliko govora, marsikje tudi nepotrebnega godrnjanja. Vendar je bilo ponekod premalo govora o iskanju načinov za povečanje produktivnosti oziroma iskanja možnosti za izboljšanje delovnega uspeha posameznika in kolektiva,

kot glavne poti za povečanje prejemkov.

To so pred dnevi ugotovili na posebnem posvetovanju pri okrajnem sindikalnem svetu. Tarifni pravilniki so že v glavnem izdelani. Zato je bilo posvetovanje usmerjeno bolj k ocenam in stali-

šcem, ki jih je treba zavzeti pri nekaterih nerešenih ali pa nepravilno rešenih vprašanjih. Tako so govorili o prevzornih stroških delavcev in o politiki zaposlovanja sploh, o takolimenovanim starostnem dodatku, o terenskih dodatkih in drugih problemih, do katerih so v tarifnih pravilnikih zavzeli posamezni kolektivi različna stališča.

Novi tarifni pravilniki — kot je bilo rečeno — so nekatera vprašanja odprla, a jih pustili nerešena. Vse to je odraz oddaljevanja od posameznih, togih, administrativnih oblik k svobodnejšemu, stimulativnemu načinu nagrajevanja.

I. e.

DVA PROBLEMA

V torek, 28. aprila je bila v Skofji Loki letna občinska konferenca ZK. Razpravljali so o mnogih vprašanjih. Po izjavi sekretarja Andreja Levičnika sta na konferenci prevladala dva glavna problema, in sicer: ekonomska problematika in razvoj občine v novih razmerah po priključitvi Poljske doline ter problem utrjevanja organizacij ZK, da bi bile kos novim nalogam.

-I. e.

Nerazumevanje

Zvedeli smo, da je Dijaški dom na Zlatem polju v Kranju ostal brez vsakršnega prostora, kjer bi si dijak lahko uredil športna igrišča. Kako je prišlo do tega, nam je upravnik doma, Franjo Klojčnik, odgovoril takole:

»Dijaki našega zavoda so pred letom dni še imeli dve skromni športni igrišči. Z letošnjim šolskim letom pa so ostali brez vsakršnega prostora za šport ob domu, ker so tu začeli kopati temelje za dve privatni stano-

vanski hiši. Nerazumljiva mi je ta odločitev. V Dijaškem domu bo, ko bo zgrajen prizidek, nad 300 dijakov, ki za šport sploh ne bodo imeli prostora, kaj šele, da bi se na prostem tudi učili. Zavodi, kot je naš, bi vsekakor morali imeti tudi take prostore. Za ceno tolikšne mladine, bi kazalo premostiti omenjeni poslopji, v prihodnje pa bolj upoštevati vsestranske potrebe. Ker je še čas, bi bilo prav, da bi družbeni organi o tem še enkrat razmislili.»

B. F.

NA OBISKU PRI JANEZU MLAKARJU

Človek ima vedno prijeten občutek, kadar sreča ali obišče stare znance, tovariše ali prijatelje. Janeza Mlakarja nam pravzaprav ni treba posebej predstavljati, saj je verjetno le malo takih, ki ga ne poznajo.

Janeza smo obiskali na njegovem domu in ga zaprosili, naj nam pové nekaj spominov iz proslavljanj 1. maja.

Iz njegovega pripovedovanja smo izluščili dva dogodka, ki se jih še posebej živo spominja.

»Najhuše se mi je zdelo 1. maja 1926. Takrat smo se namenili, da bomo proslavili naš delavski praznik čimbolj slovesno in množično. Iz Senčurja sem povabil mater in 4-letnega sina, da bosta videla, kako delavci proslavljajo 1. maj.

Toda že dopoldne so začeli žandarji preganjati godbo in ljudi, ki so imeli rdeče značke. Ne mislim kakšne posebne značke, saj je bilo v tistih časih prepovedano vse, kar je bilo rdeče. Sprevod ljudi z godbo je prišel z Javornika

na Savo do Delavskega doma. Tam so žandarji sprevod naskočili in ga skušali razgnati. Udeleženci sprevoda so se zbrali na dvorišču Delavskega doma. Kmalu za tem so prišli tja tudi žandarji, ki jih je bilo nekaj nad dvajset. Vseh ljudi pa je bilo okoli 1500, med temi so prevladovali žene in otroci.

Skoraj istočasno z žandarji se je pojavil tudi policijski komisar dr. Fon iz Radovljice, ki je nosil v rokah veliko leseno gorjačo. Škafal in mlatil je okoli sebe. Žene in otroci seveda niso molčali. Otroci so se že pripravljali, da bodo napadli žandarje s kamenjem. To je žandarje prestrašilo. Postavili so se v strelsko črto in začeli meriti v ljudi. Toda streljati si niso upali. Fon pa je še kar naprej suval ljudi z gorjačo. V pretepanju žena in otrok so se mu pridružili že žandarji in tako razgnali zborovalce. Pri tem je bilo najbolj grdo, da so topli ženske in otroke.»

»Kateroga dogodka in ljudi se še posebej spominjate?»

smo ga vprašali, ko je za trenutek umolknil.

»Teh je zelo veliko in sam ne vem, kateri mi je najbolj ostal v spominu. Dobro pa se spominjam večera pred 1. majem leta 1938. V Senčurju smo

bili na policijski črni listi, so stali žandarji. Ko smo se srečali pred tedanjem Gašperlinovo trgovino, smo se začeli spraševati, kje so otroci. Nikjer ni bilo nobenega. Kakor, da bi se udvli v zemljo.

Nenadoma smo zagledali dim in ogenj, ki se je dvignil proti nebu. Bil je kres, ki se je videl prav tja do Kranja. Pozneje smo zvedeli, da so otroci zulekli na velik kup že posekane smreke, jih polili z bencinom in zažgali. Žandarje je bilo najbrže sram in prav zaradi tega niso poklicali gasilcev, da bi ogenj pogasili.

Otroci pa so potem dejali: »Ste drugi zanič, smo pa mi zakurili!«

Od otrok, ki so takrat zakurili kres, je danes živ samo še Tone Stefe - Miško, ostali štirje pa so padli v partizanib.»

Poslovili smo se od Janeza Mlakarja. Ob slovesu nas je spremljal občutek, da je toliko doživel, da vseh spominov ne bo mogel nikoli povedati do kraja.

ko

imeli partijsko celico in SKOJ. V nobenem kraju niso zakurili kresa. Tega tudi mi nismo nameravali. Pred hišami, kjer so stanovali naši tovariši, ki so

IZDAJA ČP »GORENJSKI TISK« — UREJUJE UREDNIŠKI ODBOR — DIREKTOR S. BEZNIK — ODGOVORNI UREDNIK VOJKO NOVAK — TELEFON UREDNIŠTVA 475 — UPRAVE 397 TEKOČI RAČUN PRI KOMUNALNI BANKI V KRANJU 607-70-1435 — IZHAJA OB PONSDELJKIH IN PETKIH — LETNA NAROČNINA 600 DINARJEV, MBEŠČNA NAROČNINA 50 DINARJEV

Vse naročnike in bralce obveščamo, da bo naslednja številka »Glasu Gorenjske« izšla v torek, 5. maja. Uredništvo

LJUDJE IN DOGODKI

BESEDE IN DEJANJA

TE DNI PO SVETU

To morebiti niti ni najvažnejši dogodek v odnosih med vzhodno-evropskimi deželami in Jugoslavijo, je pa vsekakor značilen.

6. februarja letos je Jugoslavija zaprosila organizacijo SEV (svet za vzajemno pomoč vzhodnih evropskih držav), naj bi ji priznali položaj stalnega opazovalca. 20. t. m. pa je sekretariat SEV odgovoril, da v sedanjih pogojih ne vidi možnosti, da bi sprejeli Jugoslavijo kot stalnega opazovalca v SEV. Kdor spremeni zadnje čase politiko vzhodno-evropskih držav do Jugoslavije, ta se niti ni začudil sprito takšnega sporočila. Vzlic temu pa ta zavrnitev spet značilno opozarja na »nenačelnost« politike dežel vzhodnega bloka.

Ko so ustanovili organizacijo SEV 25. januarja 1949. leta, so izrecno poudarili, da je to odprta organizacija, kateri se lahko pridružijo tudi druge evropske dežele, če želijo sodelovati v širšem gospodarskem sodelovanju z deželami — ustanoviteljicami SEV.

Ni nobenega dvoma, da ima Jugoslavija določene interese gospo-

darske narave, da bi okrepila svoje sodelovanje z vzhodnimi deželami. Naša zunanjetrgovinska dejavnost s temi državami se giblje od ene četrtine do ene tretjine jugoslovskega uvoza in izvoza. Mimo tega Jugoslavija meji s štirimi deželami od osemih članic SEV. Če ti podatki dovolj nazorno pričajo, da je Jugoslavija resnično zainteresirana za stalno gospodarsko sodelovanje z vzhodno-evropskimi deželami.

Takšno sodelovanje se v temeljih strinja s splošno zunanje-politično usmeritvijo jugoslovske vlade, ki si je vedno prizadovala, da bi navezala čim tesnejše stike z deželami tega ali onega bloka, kakor tudi z državami, ki ne pripadajo nobenemu taboru. Za takšen razvoj gospodarskega sodelovanja, kadar je temelji na enakopravnih odnosih in na medsebojnem spoštovanju neodvisnosti, se je Jugoslavija vselej iskreno zavzemala in ga podpirala z vsemi silami. Zato se je ne glede na preteklost in na minulo dejavnost SEV, ki je v letih informbirovske gonje izva-

jal gospodarski pritisk na Jugoslavijo, dobronamerno odzvala povabilu, da sodeluje kot opazovalec na zasedanjih te organizacije maja 1956 v Berlinu in junija 1957 v Varšavi. V zadnjem času pa so podobna vabila izostala hkrati z zaostrovanjem protijugoslovske gornje v. vzhodnem taboru. Ko je Jugoslavija po samem nasvetu organizacije SEV zahtevala položaj stalnega opazovalca v tej organizaciji, je dobila — negativen odgovor.

Po vsem tem se je težko znebiti občutka, da gre tudi tokrat za izrazito politične nagibe, kljub nekaterim stalno poudarjenim izjavam vzhodnih voditeljev, da je spor z Jugoslavijo decela ideološke narave in da zato ne more vplivati na meddržavne odnose.

Sedanjí sklep sekretariata SEV ima očitno samo en namen: izvajati na Jugoslavijo gospodarski pritisk, jo skušati osamiti v mednarodnih gospodarskih odnosih in ji škodovati ter jo ovirati v njenem gospodarskem razvoju.

Kako hinavska in licemerna je lahko takšna nenačelna gonja, kaže hkrati primer, da je vlada Sovjetske zveze istočasno predložila Evropski gospodarski komisiji ZN, ki te dni zaseda v Ženevi, spomenico, v kateri predlaga razširitev gospodarskega sodelovanja med vsemi evropskimi deželami ne glede na obstoječe blokovske meje in posamezne regionalne organizacije. Ni dvoma, da je takšen predlog vreden podpore, saj je v skladu s politiko, ki se zavzema za razširitev gospodarskega sodelovanja med vsemi deželami, ne oziraje se na blokovske pregrade.

Toda hkrati si lahko marsikdo zastavi vprašanje, kako pa naj bo to v skladu z istočasnim otipljivimi ukrepi, ki jih organizacija SEV izvaja proti Jugoslaviji in ki imajo nedvomno diskriminatorni značaj ter so diametralno nasprotni sovjetskim predlogom v omenjeni spomenici? Ali ni to očitna razlika med besedami in dejanji? Moralno škoda pa bo zato nedvomno morala utrpeli sovjetska vlada sama, saj tudi druge države ne morejo ostati slepe sprito takih razlik med sovjetskimi gesli in stvarno prakso. In končno, ta »drobni« pripetljaj ni osamljen v sovjetski politiki do Jugoslavije. V zadnjem času je dovolj primerov, kot n. pr. odpovedovanje sklenjenih pogodb, samovoljno zmanjševanje obsega blagovne menjave in spreminjanje njene strukture v našo škodo itd., ki kažejo vso dvoilčnost, nedosled-

nost in nenačelnost politike vzhodnega bloka do Jugoslavije. Jasno je potemtakem, da ti primeri nikakor ne morejo podkrepiti »miroljubnosti« in »konstruktivnosti« sovjetskih predlogov na drugih področjih, kajti ena država ne more istočasno voditi dveh politik.

To pa je samo primer več, ki dokazuje, kdo se resnično zavzema za socialistične odnose v svetu, za enakopravnost med državami, za dejansko miroljubno sožitje in iskreno sodelovanje v svetu. Prav ob sedanjem mednarodnem prazniku dela in delovnih ljudi, 1. maju, je prav, da znova opozorimo, da pravi, iskreni internacionalist ni tisti, ki se s takimi samohvalnimi izrazi trka na prvi, marveč le tisti, ki tudi z dejanji izpričuje svojo resnično internacionalistično zavest.

MARTIN TOMAŽIČ

V ponedeljek je bil za novega predsednika LR Kitajske na kitajskem ljudskem kongresu izvoljen njegov dosedanji predsednik Liu Sao Či. S tem se je Mao Ce Tung formalno umaknil z vodilnega položaja. Za podpredsednika sta bila izvoljena poslanca Sun Cing Ling in Tung Pi Vu. Slednji je bil doslej predsednik vrhovnega sodišča. Za predsednika ljudskega kongresa je bil izvoljen Ču De. Za ministrskega predsednika državnega sveta je bil ponovno izvoljen Ču En Laj.

Vih mest v senatu, radikalni 5 in Pineaujevi neodvisni tudi 5. Slednji so postali po novem senatu najmočnejša frakcija. Novi senat je sestavljen takole: 85 mandatov imajo neodvisni, 52 radikali in demokratska levica, 48 socialisti, 29 ljudski republikanci, 27 Zveza za novo republiko, 14 pa KPF.

V ponedeljek je Bela hiša v Washingtonu objavila Eisenhowerjevo izjavo, v kateri izraža razočaranje, ker Sovjetska zveza ni privolila v to, da bi takoj opustili poskusne jedrske eksplozije nad zemljo.

V ponedeljek so bile v Franciji končane volitve v prvi senat. Medtem ko so Molletovi socialisti izgubili 5 mandatov, Zveza za novo republiko in KPF pa po dva, so »tradicionalne« stranke četrte republike zboljšale svoje pozicije. Klerikalni ljudski republikanci so dobili 8 no-

Tednik »Slovenski vestnik« piše, da tudi vodstvo katoliške cerkve na Koroškem sodeluje v protislovenski aktivnosti in se je priključilo izrazitim sovražnikom manjšine, ki zahtevajo, naj se ukine slovenski jezik tudi v čekvah.

AVSTRILIJA

v sporu s sosedi

Nenačelnost v manjšinski politiki, popuščanje revanžističnim aspiracijam, pomanjkanje čuta odgovornosti

Mao Ce Tung, Dalaj lama (na desni) in Pančien lama (na levi). Fotografija je bila posneta med obiskom Dalaj lame v Pekingu 1. 1951.

Avstrija je v zadnjih mesecih zabredla v zunanje politično situacijo, ki ni vredna zavidanja. Razen s Švico se nahaja z vsemi drugimi sosednjimi državami v permanentnih sporih, ki se še zaostrojujejo. V dunajskih političnih krogih je čutili precejšnjo zaskrbljenost, posebno še, ker se Avstrija ne more v svoj pridi sklicevati na nobene ideološke razloge teh sporov in zaradi tega vedno bolj zgublja na ugledu.

Z Maščarstvo odnosi sicer niso tako napeti, kot so bili v času budimpeštanskih dogodkov in kasneje, ko se je zgrnilo v Avstrijo 170.000 beguncev, pač pa je še vedno čutili posledice čudnega ravnanja avstrijskih oblasti v tem obdobju, ravnanja, ki ni pristojalo nevtralnemu državi.

Tudi »habsburška afera« in očitno podpiranje monarhističnih aspiracij s strani vodilnih desničarskih politikov, nikako ni brez posledic v odnosih z Madžarsko, saj Habsburg in njegovi očitno oznanjajo, da hočejo obnoviti monarhijo v nekdanjem obsegu.

Do hudega spora je v zadnjem času prišlo s Čehoslovaško. Vzrok za to je bila odločitev avstrijske vlade, da dovoli organizacijo velikega sudetskega sročanja na Dunaju. Sredi maja bo namreč prišlo na Dunaj nad 300.000 sudetskih Nemcev, ki so jih čehoslovaške oblasti ob koncu vojne pregnale iz države. Namen tega sročanja je jasen; v bližini češke meje demonstrirati proti sedanjemu režimu v nekdanji domovini in na ves glas izražati prepričanje, da bo »prišel dan maščevanja«. Praska vlada je te dni naslovila na dunajsko vlado ostro protestno noto, v kateri je zahtevala, naj se sudetsko sročanje preprovo. Ballhausplatz je noto zavrnil, trdeč, da gre pri zboru 300.000 revanžistov za »prijeteljsko sročanje«.

Tudi z Nemčijo so se odnosi zelo ohladili. Avstrija namreč pripravila zakon o povrnitvi materialne škode blišim političnim preganjancem in »Volksdeutscherjem«, ki so zbežali ali bili izseljeni ob koncu vojne. Ker stoji avstrijska vlada krčevito na stališču, da je bila Avstrija leta 1938 okupirana, se je obrnila na zapadnonemško vlado z zahtevo, naj prispeva 2 in pol milijarde mark za povrnitev škode političnim preganjancem in beguncem, češ, za njihovo trpljenje je odgovoren nemški narod, ne avstrijski. Bonn je to zahtevo ostro zavrnil, z motivacijo, da so bili Avstrijci prav tako in v tolikšni meri nacisti, kot Nemci sami. Tozadevna pogajanja med nemško in avstrijsko vlado so se predčasno razbila in zdaj še ni jasno, kako se bo afera končala.

Med Italijo in Avstrijo vlada trenutno napetost, ki jo mnogi opazovalci označujejo kot eksplozivno. Avstrijska vlada iz mnogih notranje-političnih razlogov razpuhuje južno tirolski problem, dobro vedoč, da je položaj avstrijske manjšine v Italiji vse prej kot pa vznemirjajoč. Očitno je, da so na Južnem Tirolskem na delu mnogi bivši nacistični elementi, ki brez ovinkov zahtevajo, naj bi ta del Italije priključili Avstriji. Italija je ostro reagirala na avstrijske aspiracije in že večkrat je prišlo do incidentov. Posledice so se že

pokazale: število avstrijskih obiskovalcev Italije se je zmanjšalo za 25 odstotkov in pričakujejo, da bodo poleti Avstrijci povsem bojkotirali Italijanske turistične kraje, po drugi strani po so tudi Italijani uvedli ostriji režim pri trgovanju z Avstrijo. Strokovnjaki trdijo, da so Avstrijci v sporu z Italijo vsekakor na slabšem, ker so v mnogočem odvisni od italijanskega trga.

In končno so se tudi odnosi z Jugoslavijo močno poslabšali. Vzrok je na videz isti, gre namreč za manjšinsko vprašanje. Toda ko Avstrijci tarnajo o »nevzdržnem« položaju južnih Tirolcev, pa koroški Slovenci izjavljajo da bi bili srečni, če bi imeli takšne pravice, kot jih imajo južni Tirolci. Jugoslavija kot sopolisnica Državne pogodbe je dalj časa apelirala na Avstrijsko vlado, naj reši manjšinsko vprašanje v duhu nacionalnega miru in dobrih sosedskih odnosov, toda, kot kaže, brez uspeha. Vladne stranke niso bile moralno dovolj močne, da bi se uprle navalu nemškega nacionalizma na Koroškem in so pristale na dva manjšinska zakona ki jemljeta koroškim Slovincem še tisto, kar so zdaj imeli, namreč možnost pouka v materinščini in možnost uporabe slovensčine na vseh koroških sodiščih. Uvedli so načelo »pravice staršev«, ki v koroških razmerah ni drugega, kot instrument germanizacije ter političnega in gospodarskega pritiska na Slovence. Razumljivo je, da je jugoslovska vlada ostro protestirala in v posebni noti izjavila, da s stališča določil Državne pogodbe manjšinski problem nikakor ni rešen, temveč, da se je celo zaostri. Tipično za zaslepljenost avstrijskih zunanjih politikov je dejstvo, da so sprejeli jugoslovske proteste s »presenečenjem«. S presenečenjem so, kot je slišati, sprejeli celo tkojšnjo odločitev slovenske manjšine, da oba zakona odločno odkloni!

Vsi znaki kažejo, da se Avstrija ne zaveda svojega sedanjega položaja v svetu. Zato je tudi razumljivo, da imajo mnogi vodilni politiki vedno na zalogi izjave o »poslanstvu Avstrije v Podonavju«, o »zgodovinski krivici, ki se je zgodila Avstriji leta 1918« in podobno: marsikdo se še ni mogel sprizniti z dejstvom, da Avstrija danes ni več 60-milijonska država, v kateri dve tretjini ljudi hlapčuje Dunaju...

T.M.

Tržacani prvič na Koroškem

Velik uspeh Slovenskega narodnega gledališča iz Trsta - „Zločin in kazen“ in zločin brez kazni - Pogumna žrtev Štefke Drolčeve

Nedavno gostovanje Slovenskega narodnega gledališča iz Trsta na Koroškem je bilo nedvomno spremljano z veliko velikim uspehom. Ze v Šmihelu, kjer sta »Sopotnika« — Štefka Drolčeva in Joško Lukež — začela svojo pot, se je nabralo v veliki dvorani polno ljudi, ki so z zavzetostjo in priznanjem nagradili njuno umetnost. Tudi v Žitavi vasi, ki je pod budim pritiskom Nemcev in nemščurjev, je bila dvorana polna in aplavz buren. Grenka kaplja je kanila v veselo razpoloženje naslednjega dne, ko je prišla prepoved celovskega Urada za delo Slovenskega prosvetna zveza, organizatorica gostovanja, mora najprej dokazati, da v Avstriji sami ni dovolj enakovrednih moči, ki bi moge dati enakovredno predstavo »Sopotnikov«... Predsednik prosvetne zveze je tistega večera v Bilčovsu, kjer naj bi bila predstava, upravičeno dejal: »Bolj nemunega argumenta si sovražniki koroških Slovencev res niso mogli izmisliti — saj vendar vsakdo ve, da na Avstrijskem ni poklicnega slovenskega gledališča! Toda če so mislili, da bodo ugnali zamejske Slovence, so se hudo zmotili. Skupno z domačini so tržaški igralci improvizirali spored recitacij in pesmi, ki je vse prisotne navdušil tako, da je na koncu vsa dvorana družno prepevala sloven-

ske pesmi. »Če ne smemo imeti predstave, pa imejmo miting!«

Naslednjega dne so se oblastniki dali prepričati, da so napravili nemunost in zvečer sta »Sopotnika« spet smela nastopiti, tokrat v Glinčah. Predstavo je s svojim obiskom počastil tudi jugoslovske generalni konzul. Tudi tu je bila dvorana polna, čeprav so »prizadeji« ves dan razglašali po koroških krajih, da predstave ne bo.

V nedeljo, 19. aprila, so igrali Tržacani v Celovcu, na odru bivšega Komornega gledališča. — Na sporedu je bila dramatisacija romana »Zločin in kazen« ruskega pisatelja Dostojevskega. V ta namen je prišlo v Celovec 42 članov tržaškega gledališča, torej ves ansambel. Uspeh je bil nepopisen. Ljudje so jokali in na koncu privedli gostom ovacije, kakršne so v Celovcu redkokdaj doživeli. — Stari Celovčani so trdili, da je umetniška raven predstave bila za stopnjo višja od najboljših, ki jo lahko nudi celovško mestno gledališče. Tudi predstavnik deželne vlade, ki je bil na predstavi in se opravičeval igralcem zaradi »neljubega incidenta«, je našel mnoge besede pohvale in občudovanja. Ko je Modest Sancin na odprti sceni sporočil gledalcem, da jih bodo kmalu spet pršili obiskati, je zajel dvorano val občudovanja in navdušenja.

Uro prej je bil v sosednji dvorani občni zbor Zveze slovenskih izseljencev. Tristo se jih je zbralo — biošib sotrpinov iz nemških taborišč, ki so jih pregnali iz njihovih domov, ker so zakrivali samo eno: bili so Slovenci. Toda, če bi kdo pričakoval, da jim je avstrijska država povrnila vsaj del škode, ki so jo utrpeli, bi se zmotili. Slovenci izseljenci še danes čakajo na povrnitev škode in po njihovih vaseh se spet šopirijo tisti, ki so jih izgnali z domov. — Zločin, ki se je zgodil nad koroškimi Slovenci, je ostal brez kazni...

Istega dne, v nedeljo zvečer, je bila napovedana predstava »Sopotnikov« v Ločah ob Baškem jezera. Popoldne, preden bi se igralci in organizatorji morali odpeljati v oddaljeno vas, je planila vest: predstave ne bo: Štefka Drolčeva, glavna igralka, je obolela. Granulom. Res jo je bilo komaj spoznati izza njene oteklina. Zdravnikova beseda je bila odločna: nobenega govorenja, nobenega prepiba, takoj domov v Trst in drugi dan v bolnišnico na operacijo. Odpeljali smo se v Loče, da odpovemo predstavo.

Ko smo ljudem v Ločah povedali, za kaj gre, so pogledali v naš bledi obraz: ljudje so že prihajali, nekateri tudi iz krajev, ki

so 40 kilometrov oddaljeni. Nacisti so razširili škodoželjno vest, da je predstava prepovedana. Kaj storiti? Kaj bodo rekli ljudje, ki si že leta in leta žele slovenske besede z odra, in ki so prišli od kdo ve kod, iz kdo ve katere samotne karavanske kmetije, kaj bodo čutili, ko bodo zvedeli, da so prišli zaman?

In tedaj se Štefka odloči: igrala bom, naj se zgodi karkoli.

Ni je bilo mogoče ustaviti. — Igralka je začutila, da mora izvršiti svoje poslanstvo. »Če bi bilo to v kakem mestu, pred soto publiko, ne bi pomisljala. Toda tu gre za nekaj drugega. Tu gre za nekaj več kot samo za gledališče.«

Z utripajočim srcem smo čakali, kdaj bo predstava konec. Zdravnik je zapovedal, da ne sme govoriti, da ne sme biti na prepihu — v »Sopotnikih« pa nastopata samo dva igralca, polovico teksta mora govoriti, niti za trenutek ne more z odra... Ko se je na koncu predstave vsa utrjena priklonila pred občinstvom, se nam je odvalil kamen od srca. Ljudje v dvorani, ki so vedeli, kaj se dogaja, so obsuli igralko z rožami in oglušujočim aplavzom in predstavnik Slovenske prosvetne zveze jo je v posebnem zahvalnem govoru imenoval junakinjo slovenskega gledališča. Zavito v rute in plašče smo jo prepeljali nazaj v Celovec in naslednjega dne je odpotovala v Trst. Ko se je zvedelo, je kriza minila, pogumna žrtev ni imela posledic, ki bi jih lahko imela.

Tako se je končalo prvo gostovanje Tržacanov na Koroškem. Še dolgo bodo govorili o njej po slovenskih vaseh. Vez, ki spaja zamejske Slovence, se je pomembno okrepila.

T.M.

OBVEŠČEVALEC

ZDRAVNIŠKA DEŽURNA SLUŽBA

Zdravstveni dom Kranj, Poljska pot 8, telefon 218, naročila za prevoz bolnikov, telefon 04

Kupim italijanski novi kolesi žensko in moško. Mopeda zamenjam za rolerja ali Lambretto. Razliko doplačam. Naslov v oglasnem oddelku 3160
Sprejem čevlarskega pomočnika. Tavčarjeva 7, Kranj 3161
Stanovanje in kmečko hrano nudim tovarniški delavki. Ostalo po dogovoru. Zabrznica 3, Zirovnica 3162

MALI OGLASI

Prodajam novo italijansko moško kolo »Bianchi sport«. Naslov v oglasnem oddelku 3130
Prodajam več oleandrov. Marenčič Marija, Vodopivčeva št. 7, Kranj 3133
Mlad inteligent želi spoznati dekle za nedeljske izlete. Samo resne ponudbe, po možnosti s sliko peclati v oglasni oddelk pod »17 let.« 3045
Prodajam peso za krmo. Naklo št. 101 3154
Prodajam motorno kolo »Panonija« 250 ccm s prevoženimi 3.000 km. Tičar, Voglje 98 3155
Prodajam ovseno in ječmenovo slamo. Naslov v ogl. odd. 3156
Peč za kopalnico, kompletno, dobro ohranjeno prodajam. M. Bogataj, Bled-Lekarna 3157
Upokojenki kupita dvosobno stanovanje v lepem kraju Gorenjske. Lahko pa tudi dosmrtno. Ponudbe poslati na oglasni oddelk pod »Gotovina« 3158
Kupim 1.000 kosov zidakov. Čebašek, Področa 54, Smlednik 3159

suro v starosti 7 mesecev prodajam. Pjevčevič Cvetka, Podljubelj 15, Tržič 3164

OGJAVE

OBVESTILO

Na podlagi odloka o regresu pri prodaji kuriva za široko potrošnjo (Uradni list FLRJ, št. 15/59) obveščam Trgovsko podjetje »Kurivo« Kranj vse svoje odjemalce, kateri so v času od 1. do 15. aprila 1959 nabavili kakršnekolik vrste premog, da so upravičeni zahtevati pri blagajni podjetja povrnitev razlike med prej in sedaj veljavno stopnjo regressa, to je 6,77% od vplačanega zneska.

Razlike se bodo vračale do vključno 31. maja 1959 na podlagi predloženih nabavnih računov.

PODJETJA — USTANOVE

Tovarni avto Bedford 3 tonski v odličnem stanju ugodno prodajam ali zamenjam za osebni avto Skoda 1100 ali Fiat Multipla — Avtomoto društvo Kranj.
Informacije pri AMD Kranj, Koroška cesta 4.

KINO

»STORŽIČ«, Kranj: 30. aprila in 1. maja ob 16., 18. in 20. uri jugoslovanski barvni film »EDINI IZHOD«; 30. aprila ob 22. uri premiera angleškega filma »POJE TOMI STIL«; 1. maja ob 9.30 uri ameriški film »VESELO UDARI PO SKRBI«, ob 14. uri jugoslovanski cinemaskopski film »4 km NA URO« ob 22. uri premiera amer. filma »MOJ VOHUNČEK«; 2. in 3. maja ob 16., 18. in 20. uri jugoslovanski cinem. film »4 km NA URO«. Dne 2. maja ob 14. uri angleški film »POJE TOMI STIL«. 3. maja ob 8.30 uri mladinski film »V DOLINI BOBROV«, ob 10. uri ameriški film »MOJ VOHUNČEK«, ob 14. uri ameriški barvni film »GOŠ«; 4. in 5. maja ob 16., 18. in 20. uri angleški film »POJE TOMI STIL«.

»PARTIZAN«: 30. aprila jugoslovanski cinemaskopski film »4 km NA URO«; 1. in 2. maja angleški film »POJE TOMI STIL«; 3., 4. in 5. maja ameriški barvni cinemaskopski film »PREKO MNOGIH REK«. Predstava vsak dan ob 20. uri.

»SVOBODA«, Stražišče: 5. maja ob 19.30 uri ameriški film »MOJ VOHUNČEK«.

»KRVAVEC«, Cerklje: 1. maja ob 16. in 19.30 uri ameriški film »BILI JORGOVAN«; 3. maja ob 15. in 17. uri italijanski barvni film »ODISEJ«.

Naklo: 2. maja ob 19.30 uri ameriški barvni film »DIMNI SIGNAL«
»RADIO«, Jesenice: 1. do 4. maja franc. barv. cinem. film »PORTUGALSKE PERICE«, 5. maja ruski barvni film »TAJNOST DVEH OCEANOV«.

»PLAVŽ«, Jesenice: 30. aprila in 1. maja mehiški film »DIVJA STRAST«; 2. do 5. majaja

italijanski film »NEURESNIČENE SANJE«.

Zirovnica: 2. in 3. maja mehiški film »DIVJA STRAST«.

Dovje—Mojstrana: 2. in 3. maja mehiški film »UPOR OBESNIH«.

Koroška Bela: 2. in 3. maja ruski barvni film »TAJNOST DVEH OCEANOV«; 4. maja italijanski film »NEURESNIČENE SANJE«.

Bled: 1. maja ob 10., 15., 18. in 20.30 uri ital. franc. cinem. film »OČETJE IN SINOVI«; 2. do 4. maja amer. barv. film »PLES NA VODI«. Predstavi 3. maja ob 18. in 20.30 uri. 3. maja ob 10. in 15. uri risanke — pisan filmski spored.

RADOVLJICA: 1. maja ob 16., 18. in 20. uri ter 2. maja ob 20. uri franc. barv. cinem. film »PEVEC IZ MEHIKE«; 2. maja ob 18. uri ter 3. maja ob 16., 18. in 20. uri amer. barv. cinem. film »DOBRO JUTRO, GOSPA NOVE«. — Dne 5. maja ob 20. uri sovjetski barv. film »MALVA«.

LJUBNO: 1. maja ob 16. uri slov. film »DOLINA MIRU«, ob 18. uri pa češki barvni film »GLASBA Z MARSA«, 3. maja ob 16. in 18. uri češki barv. film »GLASBA Z MARSA«.

»SORA«, SK. LOKA: 1. do 3. maja jugosl. film »VRNIL SE BOM«. 5. in 6. maja amer. barv. film »PRIJATELJSKO PREPRIČEVANJE«.

ZIRI: 2. in 3. maja amer. barvni film »PONI EKSPRES«; predstava v soboto ob 20. uri, v nedeljo pa ob 19.30 uri.
»DOM«, SOVODENJ: 1. do 3. maja jugoslovanski film »TUJA ZEMLJA«. Predstava 1. maja ob 20. uri, 3. maja pa ob 16. uri.

GLEDALISCE

GLEDALISCE »TONE ČUFAR« JESENICE

Nedelja, 3. maja ob 19.30 Potrč: »ZLOČIN« — izven. Zvezde z vlaki ugodne.
Abonente petkovega abonmaja obveščamo, da bo zanje predstava »Zločin« v petek, 8. maja ob 19.30.

PADJO LJUBLJANA

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.05, 6., 7., 10., 13., 15., 17., 22. in 22.55 uri ter radijski dnevnik ob 19.30 uri. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 13., 22. in 22.55 uri ter radijski dnevnik ob 19.30 uri.

CETRTEK, 30. APRILA

8.05 Jutrzanji solistični koncert; 8.40 Potopisi in spomini — Prežih Voranc: Na domačih in tujih tleh — X. 9.00 Plesni orkester Werner Müller; 10.10 Poje Ljubljanski oktet 11.30 Oddaja za cilobane; 12.15 Kmetijski nasveti — Jože Čudovar: Zadrugnice v KZ Metlika in Mirna; 12.25 Finale opere Fidelio L. v. Beethovna; 12.40 Štirje fantje nas pozdravljajo; 13.30 Damilo Bučar: Belokranjske pisanice; 14.15 Turistična oddaja; 15.40 Prenos II. polčasa mednarodne nogometne tekme Milano : Crv. zvezda; 18.00 Z mikrofonom v tovarni

»Tonosa«; 18.45 Radijska univerza — dr. Metod Mikuz: Borba KPJ za enotnost ljudskih množic — IV. 20.00 Pesmi upora in dela (glasbeno - literarna oddaja na večer pred 1. majem); 21.00 Prazniki vrh planin; 23.10 Z jugoslovanskimi pevci in plesnimi orkestri.

PETEK, 1. MAJA

6.15 Z rdečim nageljom v gumbnici (spored delavskih pesmi in koračnic); 8.00 Prvi list mejskega koledarja; 8.10 Marjan Kozina: Tlača, kantata; 8.30 Kovachi smo; 9.00 S popotovanja predsednika Tita; 9.30 O junakih, pesniških in pomlad; 10.30 Razni kraji, razna ljudstva — a pesem le ena... 11.00 Za naše male poslušalce; 12.00 Opolidanski glasbeni spored; 14.00 Karol Pahor: Priredbe slovenskih narodnih za glas, zbor in orkester; 14.20 Josip Slavenski: Sulta z Balkana; 15.15 Zabavni intermezzo; 15.30 Jugoslovanski operni pevci v svetovnih reprodukcijah studijih; 16.00 Ljudje in cesta; 16.30 Vesela pesem po vsej domovini; 17.00 Sredozemski zvoki; 17.30 Radijska igra Anton Ingolič — Franc Žižek: Obtožujem (premiera); 18.30 Glasbena medigra; 18.35 Nikola Hercigonja: Satične pesmi po Jovanu Jovanoviču Zmaju; 20.00 Prerez opere »Evgenij Onjegin« Petra Iljiča Čajkovskega; 22.15 Novosti iz našega arhiva plošč; 23.10 V veseljem ritmu.

SOBOTA, 2. MAJA

6.00 Z veselo glasbo v praznično jutro; 7.15; Pihala v ritmu naših plesov; 7.35 Lahka glasba; 8.00 Prvi maj, krasni maj... 8.15 »Češnjava veja v cvetu...« 9.00 Dmitrij Soštakovič: 2. koncert za klavir in orkester; 9.20 Rojstvo slovenske socialne lirike; 10.00 Z javnih radijskih koncertov naših opernih solistov; 11.00 Fran Vodnik: Radijski oddajnik; 11.30 Po gozdovih in gorah; 11.40 v ritmu valčkov in polk; 12.00 Melodije za razvedrilo; 13.30 Veseli zvoki s sekcijom Maurice Larcange; 15.15 Obisk pri delavskih pihalnih godbah; 15.45 Nace Grom: Jutri ne bom več učenec; 16.15 Pevec ameriškega ljudstva; 16.45 Iz slovenske zabavne glasbe; 17.00 Londonске slike; 17.15 Revija domačih pevcev zabavne glasbe; 18.00 Med skladbami in zgodbami; 20.00 Pokaži kaj znaš; 22.15 Oddaja za naše izseljence; 23.10 Plesna glasba.

NEDELJA, 3. MAJA

7.35 Veseli ritmi; 8.00 Mladinska radijska igra: Kaj je doživel mali vijaček; 9.25 Zabavna matineja; 10.00 Jugoslavija na inozemskih gradbiščih in tržiščih; 10.30 »Sijaj, sijaj sonce...«; 11.30 Z repertoarja orkestra RTV Ljubljana; 13.30 Za našo vas; 15.25 v triletinskem taktu z orkestrom Michaela Lanner; 16.00 60 minut športa in glasbe za naše poslušalce; 17.00 »V gorah in ob morju«; 17.30 Rolf Liebermann: Sola za žene, komična opera; 20.00 »Glasba z Elizojskih poljan«; 22.15 Iz sodobne ameriške simfonične glasbe; 23.10 Plesna glasba.

PONEDELJEK, 4. MAJA

8.05 Jutrzanji spored solistične glasbe; 8.30 Vrtljak zabavnih melodij; 9.00 Pisani zvoki z Dravskega polja; 9.20 Umetne in narodne pesmi poje Planinski oktet II.

SPORTNI OBJEKTI

Ze več let ugotavljamo, da ni le Kranj, temveč vsa Gorenjska med zadnjimi okraji v Sloveniji, kadar iščemo primerjavo v športnih objektih. Tudi na I. jugoslovanskem kongresu telesne kulture je bilo ugotovljeno, da je za uspešnejši razvoj telesne vzgoje potrebno v najkrajšem času dobiti potrebne športne prostore. Prav zaradi tega je bil sprejet sklep o akciji za zbiranje sredstev za gradnjo športnih objektov. Študi za zbiranje sredstev so ustanovljeni že v vseh občinah. Kako priti do sredstev, je več poti. V ta namen bodo izdane posebne zalepke (po 20 dinarjev) in bloki (po 10 dinarjev), razen tega pa je sredstva možno dobiti tudi s prostovoljnimi deli, raznimi uslugami podjetij, prirejanjem športnih in kulturnih prireditev, z loterijami, tombolo in podobnimi načini. Vsekakor pa bo možno dobiti sredstva le, če bodo ljudje in gospodarske organizacije vsprej seznanjeni, za katere objekte bodo sredstva namenjena.

Doslej sveti za telesno vzgojo in šport pri občinskih ljudskih odborih še niso izdelali končnih načrtov, za kaj naj bi zbirali sredstva. Ponekod so deljena celo mišljenja samih štabov in svetov. V Kranju se na primer nekateri ogrevajo za gradnjo zimskega kopalništva, drugi za gradnjo stadiona za kopalščem, tretji za ureditev športnih igrišč pri Šolah... in četrti — menijo, da sredstev sploh ne bo možno zbrati! V takšnih primerih res ni pričakovati uspeha. Z jasnimi načrti je potrebno začeti vsako akcijo in rezultat prav gotovo ne bo izostal. Nikakor pa ne bi smeli dopuščati, da bi bila Gorenjska tudi v prihodnje med zadnjimi s primitivnimi igrišči ali pa sploh brez njih.

B. F.

Vsem delovnim ljudem čestita za Praznik dela -

1. maj

Poslovna zveza za gozdno in lesno gospodarstvo Kranj

Ob Prazniku dela - 1. maju iskrene čestitke vsem delovnim ljudem

Gozdno gospodarstvo Bled

VIHAR POD TRIGLAVOM

Riše Milan Batista

Miha, ljubljenec gora

161

Miško in Srečko sta najprej pomislila, da so se vrnili njeni tovariši, ki so morebiti odšli za kakšnim poslom v dolino — toda vseeno sta takoj zagrabila za orožje. Fante sta pustila, da so spali naprej, zvitji v klobčič na bukovem listju. Spet je zašumelo, tokrat nad kočo, čisto blizu njih. Miško je dvignil puško in zavpil: »Stoj! Kdo je tam?«

162

Razločno sta slišala, kako je nekdo odskočil in podrsal po suhem listju. Ob Miškovem klicu so se prebudili Hlebnjevi fantje in skupaj z njima so napeto poslušali v noč. Nekaj trenutkov je bilo vse tiho. »To je bila žival,« je šepnil eden od dečkov. Miško je še enkrat zavpil: »Oglasi se, kdor že si! Če ne strehljam!« Prvi hip mu je odgovoril samo odmev.

163

Potem pa je zaropotalo tik pod njimi, vse naokoli njihove kočice, in po njih so se vsule nemške kroglice. Nemci so bili obkolili bunker, misleč, da je kdo v njem in najvišji v obroču so bili tik pod mestom, kjer so oba terenca in dečki prenočevali. Če bi se Nemci povzpeli le še nekaj metrov više, bi bili stopili nanje, pa bi jih brez težave žive polovili.

164

»Fantje, bežite!« sta oba terenca zaklicala fantom, ki so se ob prvih streljih spet vrgli po tleh. Nihče ni imel časa, da bi v temi iskal čevlje, ki so jih bili sezuli, ko so legli spat; bosí so se vsi skupaj zapodili po strmini navzgor. Nogavice jim niso ščitile nog od ostrega kamenja, vej in snega — pa kdo bi mislil na to, ko je šlo za življenje!

VSI SMO gospodarji

Od Kranja do Jesenic, od Tržiča do Zelenikov, od Bohinja do Cerkljevke, od Boveca do Tolmencev, po katerih drvijo tovornjaki, po dolini za Savo ropočejo tovorni vagoni. Zidarji gradijo nove hiše, šolarji urejajo svoje telovadnice, vsi delajo, živijo, se radujejo. Prav tako je tamkaj proti Medvodam in Ljubljani, proti Varni do Subotice in Lovčena.

In kdo vse to poganja in usmerja. Milijoni in milijoni rok. — Milijoni rok, ki so gospodar brez nekdanjega gospodarja. Tisoči in tisoči delavcev se na raznih sejah in sestankih razgovarja, ugiba in odloča. To so izvoljeni samoupravni organi: delavski svet, upravni odbori, razne komisije. Sami delavci, proizvajalci so jih izbrali — izvolili.

Toda pri tem delu imajo toliko težav, skrbi in dela... Skušajmo se vtihotapiti mednje, na njihove seje, prisluhnimo njihovim uspehom in težavam.

ce za te avtomobile,« so povedali on dan. Tudi o tem že znova razpravljajo na delavskem svetu.

Vsakomur za svoje delo

Ze iz vlaka je moč videti stavbo Gorenjske predilnice na Trati; mogočna je in lepa. S ceste pred vratnico je bila dokaj manjša. — Toda tamkajšnji delavci, predilke, ki vsako jutro prihajajo iz Stare Loke, s Trate, iz Škofje Loke, iz Godešiča, Reteč in okolice, ne opazijo te prevare. Niti pomisliti ne utegnejo na to.

Da je to res, bi se prepričali na mnogih sejah delavskega sveta. Kadar je kaj takega, da »ogreje« delavce, takrat »sejejo« kar v kino dvorani.

Na začetku lanskega leta je bilo. »Drugače bodo plačevali,« se je bilo razneslo po oddelkih. »Nič

iz tovarne. Tekli so k avtobusu, proti železniški postaji, sedali na kolesa, zaganjali mopede... Cesta od »Iskre« proti Kranju je bila polna. Le nekaj jih je ostalo. Bilo je zasedanje delavskega sveta. — Na dnevnem redu je bila razprava o delstvi osebnega dohodka. Koliko besed je bilo že o tem! Po oddelkih so nekateri hudo grajali nepravilnosti. Člani delavskega sveta so to vedeli. Tarifna komisija je pripravila elaborat. Kup podatkov in pregledov!

»Pri nas so norme sproščene. To vsi veste,« je začel prvi razpravo. »Norme presegamo v precejšnjem odstotku. To pomeni tudi dviganje produktivnosti.«

Vsi so ga poslušali. Tudi tisti, ki so imeli pred seboj beležnice in so se pripravljali za razpravo.

»Vse lepo in prav. Toda pri normah imamo zdaj anomalije,« je začel naslednji. »Porušeno je razmerje med premiranimi delavci in delavci, ki delajo po normi. Nastal

ga sveta že v prvi mandatni dobi. Številke v raznih stolpcih in okvirjih, ki jih je bral računovodja, so me kar zmešale. Vse se mi je zdelo zamotano in nerazumljivo. Tako je z vsemi delavci, ki so šli skozi delavski svet. Skoraj vsakdo pozna »skrivnost« računskih operacij in števil, ki jih prinesejo pred delavski svet.«

Kakšne so potem spremembe samih sej?

Glavno je to, da nihče, ne jaz ne drugi, ki bi vodil sejo, ne more delavcev, članov delavskega sveta zadovoljiti s kakšnim splošnim odgovorom, s frazami po domače povedano, kot je bilo v navadi prej.

Še o neki razliki je potem pripovedoval.

Člani delavskega sveta in tudi upravni odbori so zadnje leto dokaj enotnejši, seje so krajše, boljše in uspešnejše.

Upravni odbor?

Priprave za seje so boljše. Zmeraj dobimo prej gradivo.

»Pa upravni odbor?«

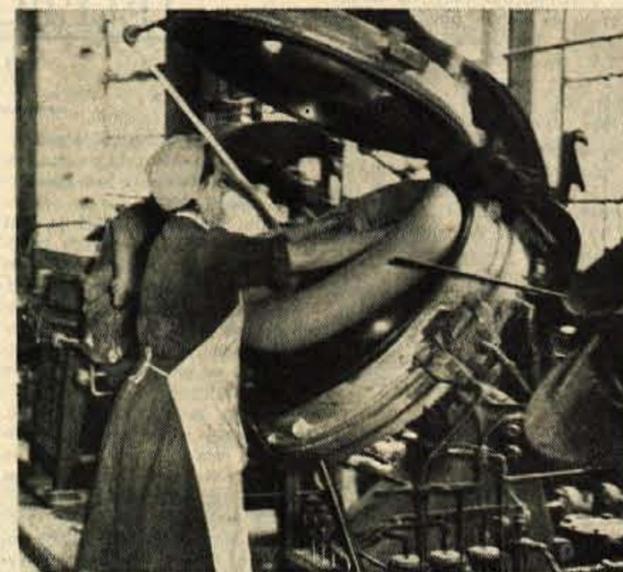
Sleherni ponedeljek se sestaja. Zmeraj je živahna razprava. Zlasti pripravljajo gradivo za seje delavskega sveta. Zmeraj stvar dobro premoljejo, preden jo dajo naprej. V tem je velika razlika od prejšnjega načina.«

Tako je pripovedoval predsednik. Potem smo šli skozi tovarno. Po hodnikih so vozili zaboje preje in bombaža, v visoki stavbi ostran Bistrice so klopotali avtomatski stroji, po dolgih oddelkih se je sukalo stotine delavk. Je mar ta proizvodnja tako preprosta za člane samoupravnih organov, kot so številke o proizvodnji, dohodku, o njegovi razdelitvi, o obveznostih in prejemkih delavcev? Novincu, priselcu pridejo na misel ta vprašanja. Njim, ki so tam skorajda od rojstva...

Uh, ta vrata!

V vodi malega bazena se je zrcalila stena upravnega popolpja. Bilo je vročega jesenskega popoldneva. Toda nihče se ni ustavil ob bazenu. S težkimi koraki so stopali po širokih stopnicah v prvo nadstropje. Kmalu potem je bilo slišati skozi odprto okno:

»Danes bi moral naš delavski svet ponovno razpravljati o proizvodnji...«

Tudi v samoupravljanju se žene vse bolj uveljavljajo

Prisopihal je vlak, zapiskal in ropotal dalje proti Kranju. Toda razgovora ni motilo. Uporni so ti »Jelovčani«, pravijo v Loki.

»Proizvodnja ne gre kot smo se nadejali. Moramo začeti s serijami.«

»Kdo bo tvegala? Kam bomo prodali? Ne gre kar tako,« je dejal drugi.

Razprava je bila vsa živahnejša. »Preveč smo zašli v te omare in prvi nuditi graditeljem.

Dopoldne na delovnem mestu — p opoldne na seji delavskega sveta

Prva hiša

Bilo je na eni od lanskih sej delavskega sveta Tovarne kos in srpov v Tržiču. Vsakdo je hotel povedati svoje. Drug za drugim so dvigali roke, govorili in se ogrevali. Šlo je za denar.

Takoj se je oglašil drugi.

»Prav je, da izdelujemo pohištvo. Dobro gre lepod rok. Brž imamo denar. Danes ga skoraj ni, ki bi si upal izdelati pohištvo tako poceni kot mi. Vsak dan gre bolje. V začetku smo delali spalnice približno 150 ur. Danes jo naredimo še enkrat hitreje. Tako je. Zakaj bi morali zdaj kar na lepem pustiti, ko smo že prebili led, ko smo šli skozi najtežje!«

Spet so se oglašili drugi. Usmeril naj bi se vendarle samo na stavbo pohištvo. Naslednji pa obratno — na sobno pohištvo — na spalnice.

Potem so se ustavili na številkah, na podatkih, kaj je bolj gospodarsko? Računčica je zmeraj računčica: suhoparna, toda brez nje ne gre.

Tudi na naslednjih sestankih so še govorili o tem. Kakšen je bil zaključek? Morda bo ta dozorel v novem razvoju. Pri prehodu skozi oddelke je predsednik delavskega sveta pokazal eno in drugo — okna, vrata, montažne hišice, strešne konstrukcije in tudi spalnice.

Membrana vrata so danes novost. Za dva tisoč dinarjev so kot druga.

»Zakaj?« smo vprašali.

Bilo je na eni od lanskih sej delavskega sveta Tovarne kos in srpov v Tržiču. Vsakdo je hotel povedati svoje. Drug za drugim so dvigali roke, govorili in se ogrevali. Šlo je za denar.

Pravzaprav se je začelo z delavskimi pogoji.

»Utrujeni prihajamo na delo zdaleč. Ne moremo se tako izkazati, dosegači norme kot tisti, ki tu stanujejo.«

Tako so pravili nekateri, tisti, ki se vozijo iz vasi na delo.

To pa je sprožilo še nasprotno stran diskusije.

Ti prevozi veliko stanejo. Nekdo je povedal nekaj števil. Do 3000 dinarjev mesečno in tudi več plačuje kolektiv za dovolj na delo nekaterih delavcev iz okolice.

»To pa še mi vse. Teh delavcev ne vidim na nobenem sestanku! Če bi vsi tako delali, bi morali naše delavsko samoupravljanje in ljudsko oblast znova prevzeti sami žandarji in načelniki,« je dejal drugi.

»Stanovanje nam dajte tu. Kako naj ostanem na sestanku, če me čaka avtobus. Kako naj se vrnem popoldne iz tako oddaljenega kraja na sestanek? Pomislite malo! Vam, ki ste blizu doma, je lahko reči.«

Tako so dolgo govorili. Pod stropom se je zbral gost oblak dima. Pepelniki so se pomlili, v beležnicah so se prepletale računske operacije in osnutki novih zidarskih ometačev.

Končno so se zedinili — potrebna so stanovanja. Če bi imeli stanovanja! Spočiti bi lahko povečali produktivnost, družabno življenje v kolektivu bi bilo živahnejše, stroški za prevoze bi odpadli.

Morda je bila to prva seja, za katero so zvedeli v oddelkih. Delavci so se menili o stanovanjih, kje kdo stanuje, koliko veljajo prevozi iz okolice itd.

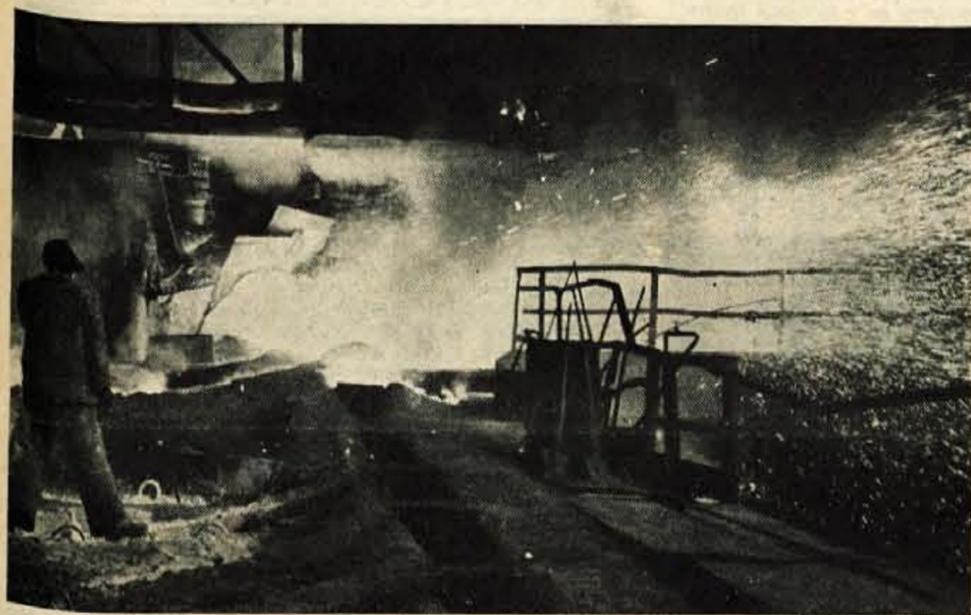
Na sejah delavskega sveta so še in še govorili o tem. Za to stvar se je zavzela uprava, ves kolektiv Najprej so o tem govorili komunisti na svojem sestanku. Sklenili so, da je treba prodreti z zahtevo o stanovanjih za delavce.

Vendar ni šlo tako gladko.

Bile so tudi težnje proti. Za računčicami so dokazovali, kako bi ta denar dajal vočje koristi, če bi ga dali za stroje, za neposredno proizvodnjo.

Zmagala je zahteva po stanovanjih.

Letos bodo to misel uresničili. Zgradili bodo 16 ali celo 20 stanovniško stavbo. Načrti so v izdelavi. Denar? Precej ga že imajo. Nekaj pa si bodo izposodili. To bodo prva stanovanja, prva hiša tega malega kolektiva.

Naporno in večkrat tudi nevarno je delo jeseniških železarjev

Otroci brez obutve

»Glej sinček: Tu-tu-tu, ki pelje po cestici.«

»Kakšno Tu-tu! To je Fiat 600!«

Takšni so današnji otroci, sicer je pa tudi Fiat 600 zelo popularno vozilo.

Nanj se jezijo cestarji, veselijo se ga dijakci, ko čakajo na avtostop. Vsekakor najbolj razširjeno vozilo — skrbitelj večine naših ljudi.

Prav o tem vozilu so večkrat govorili tudi v tovarni Sava. Da bi jih izdelovali, popravljali? Nikakor ne! Toda tudi tem vozilom je bilo treba obutve — gume. Serijska proizvodnja jih je precej vrgla na cesto — teh malih otrok cestnega diranja, toda na obutev ni nihče pomislil.

To so večkrat ugovarjali tudi na sejah delavskega sveta tovarne Sava.

Spet in spet so imeli na dnevnem redu to zadevo.

Stroji, dobave, montaža, prostor. Same težave. »Iz inozemstva moramo uvažati velike količine teh plaščev. Devize trošimo. Pohiteti je treba,« so menili člani sveta. Hkrati pa je bil tu tudi njihov lastni interes. Vzporedno s proizvodnjo tega vozila se je nudila priročnost, da se tudi sami, kot proizvajalci pnevmatik pojavijo na trgu, da si zagotovijo to proizvodnjo, da se pokažejo, kaj znajo in zmorejo.

Toda težko je šlo. O tem smo lani največ govorili na sejah delavskega sveta,« pravijo člani tega organa.

To je razvidno tudi iz zapisnikov. Ko so bili končno vendarle izdelani prvi plašči, so po vsem podjetju govorili o tem. Ponakod so se celo posmehovali članom delavskega sveta. »Po dolgem času vendar,« so se norčevali. Toda nekje znotraj so čutili, da so dosegli pomemben uspeh.

Izdelovati bi morali še zračni-

več na uro. Kolikor narediš — toliko imaš.«

Ta vest je šla skozi oddelke in razgibala kolektiv. Tu pa tam se je spreminila, prilagodila ugibanjem in težnjam, ponekod je povzročila razburjanje, drugod kimanje in pritrjevanje.

Ko so se člani delavskega sveta zbrali na seji, da bi se pogovorili o tem vprašanju, niso bili sami. — Mnogo delavcev je prišlo. Zanimala jih je ta reč. Zakaj jih ne bil Saj je šlo za plače, za zaslužke.

»Jaz ne pristane. Vsakomur toliko, kolikor naredil! Lepo je to povedano, lahko je reči. Toda... Kdo bo to vedel? Ne maram delati za druge? Rajši naredite rod s fitimi, ki postopajo sem in tja po predilnicah!« Tako je povedal neki delavec. Vsi so mu pritrjevali. — Prav ima, so govorili drug drugemu.

Znova se je oglašil neki član sveta, potem še eden iz uprave.

»Nihče ne bo postopal na račun drugih. Prav tega ne bo več. Pregled o tem, kdo dela, ni tako zapleten. Ve se za oddelke, za skupino, koliko naredi. Mi hočemo prav to, da boste plačani toliko, kolikor naredite. Če so med vami postopaki, morate povedati, povedati njim samim...«

Med delavci je zašumelo, glave so se združevale in dvigali so se novi govorniki.

Leto in več je že tega. Zdaj so zadovoljni. Čudijo pa se, kako da drugje še niso tega uredili tako ali pa se šele sedaj pripravljajo za tako plačevanje.

Toda tudi pri njih ni šlo tako gladko. Bilo je več »vročih« sej delavskega sveta in še več napevitih razgovorov po hodnikih predilnice. Toda danes je vse to daleč za njimi, da o tem neradi govorijo; le blede se še spominjajo.

Med tistimi, ki so ostali

Zatutilo je dve. Delavci so hiteli

je kontrast med delavci in strokovnjaki. Razmerje norm je bilo nepravilno, ne upošteva težavnosti dela.«

Spet se je oglašil naslednji. Navedel je konkretniji primer.

Delavka v montaži, na primer, je za isti osebni dohodek, za isti denar, ki ga dobi, vložila neprimerno manj truda kot delavec v galvaniki. V galvaniki je delo neprimerno težje.

Po gašteskem klancu so brneli avtobusi in tovornjaki. Toda nihče se ni oziral tja. Kako bodo rešili, usmerili te norme, kako vskladiti te razlike? To jih je pokrbelo. Julri, brž ko pride pred tovarniška vrata, a morda že v vlakcu in avtobusu, bo moral vsakdo tolmačiti nove sklepe, jih zagovarjati in braniti.

Dolgo so se razgovarjali tisto popoldne. Ko se je stemnilo, so prizgali luč. Takrat so vsi nervozno pogledali na ure. Toda živahna razprava jih je znova potopila v dno norm, nagrajevanja in premiranj.

Končno so se zedinili. Tarifno komisijo je treba razširiti na razne strokovnjake in vrste delavcev po oddelkih. Cimveč dobrih predlogov iz izkušnje in stvarnega stanja je potrebno. Tarifna komisija mora imeti še več sodelovanja z normiranci in z organizacijo dela.

Ko so odhajali, je bilo nad Kranjem vse mirno. — Po Jelenovem klancu je pripeljal le še redko vozilo in neonske svetilke so sijale na prazno cesto.

S frazami ne gre več

»Najvažnejše pri nas je to, da člani delavskega sveta niso več samo poslušalci, marveč govorniki.«

Tako je povedal predsednik delavskega sveta Bombažne predilnice in tkalnice v Tržiču. Potem je še dodal:

»Tudi jaz sam sem bil poslušalec. Bil sem predsednik delavske-

ga sveta že v prvi mandatni dobi. Številke v raznih stolpcih in okvirjih, ki jih je bral računovodja, so me kar zmešale. Vse se mi je zdelo zamotano in nerazumljivo. Tako je z vsemi delavci, ki so šli skozi delavski svet. Skoraj vsakdo pozna »skrivnost« računskih operacij in števil, ki jih prinesejo pred delavski svet.«

NAŠI PROIZVODI POTUJEJO PO VSEM SVETU

Kranjski okraj, ki je med industrijsko najbolj razvitimi v državi, se je močno uveljavil tudi kot izvoznik svojih, večidel finalnih proizvodov na inozemska tržišča. Statistični podatki kažejo, da v tuje države izvažajo kar 30 gorenjskih industrijskih podjetij, med katerimi je po vrednostnem obsegu izvoznih artiklov daleč na prvem mestu jeseniška Železarna. Ta je s svojimi žičniki močno osvojila predvsem tržišče v Združenih državah Amerike, sicer pa v izvozu prevladujejo azijske države.

Izvoz industrijskih izdelkov v okraju, ki je leta 1958 zaradi odrejenih omejitev v tekstilni in usnjarsko-čevljarški stroki nazadovol, se bo letos ponovno dvignil. Okrajni perspektivni plan predvideva porast za 21,5%. Nasproti letu 1958 je plan za leto 1959 za 23,3% višji, s tem pa nekoliko zastaja za dinamiko perspektivnega plana, po katerem se v prvih treh letih računa s povečanjem za 25,3%.

Povečanje izvoza v leto 1959 se predvideva v vseh industrijskih panogah, z izjemo črne metalurgije, ki računa na povečane potrebe domačega tržišča, in elektroindustrije, ki ima izredno izvozno pošiljko za Turčijo že izčrpano.

Kam izvažajo gorenjska industrijska podjetja, koliko izvažajo in kakšne probleme imajo v zvezi s tem?

Da bi lahko vsaj približno odgovorili na ta vprašanja, smo obiskali nekaj večjih gorenjskih podjetij in zbrali podatke (količinske in vrednostne) o njihovem uveljavljanju na zunanjih tržiščih.

ŽIČNIKI IN ELEKTRODE — GLAVNA IZVOZNA ARTIKLA ŽELEZARNE

JESENICE. Zavore zaškrípajo, vlak se ustavi. Skozi vrata nove železniške postaje prihajajo in odhajajo ljudje. Delavci. Osem ur je pred njimi, osem ur trdega dela. Drugi odhajajo iz tovarne. Prijetno utrdaj so videti. Z aktivnimi ali torbičami v rokah hitijo po prašni cesti. Da, Jesenice, Železarna in prah, to so tri besede, pa le en pojem. Tisti prah je to, ki ga bruha iz sebe visoki dimniški tovarne, prah, ki s temnojarvo prevleko prekrije zelenjavo na vrhovih delavskih hiš in ki se ob dežju pacá po cestah... Prekletstvo za Jeseničane... pa tudi blagostanje. Kajti ta prah prihaja iz tovarne, v kateri dela in si služi svoj vsakdanji kruh skoraj 7000 delavcev. Jesenice ne bi bilo brez Železarne. Pa tudi Železarna ne bi bilo brez Jeseničanov, brez delavcev...

Direkcija Železarne.

»Prvo nadstropje mi pove vrat, ko ga vprašam, kje je izvozni oddelek.

Na vratih preberem napis: Izvoz - Export. Potrkam in vstopim.

Prijazni uslužbenec v črni halji in z brčicami pod nosom je takoj pripravljen za razgovor o izvozu. »Veste, »glavnega« ni doma, pa vam bom kar jaz povedal,« mi pravi.

Pozornost mi vzbudi zemljevidi na stenah. Južna Amerika, Evropa, Azija, Afrika...

»Naša tovarna izvažajo žičnike (žeblice), varjene cove (pocinkane in črne), elektrode za varjenje, žilindro visokih peči, navadno vlečeno žico in pločevino,« mi začne pripovedovati. »Zaradi velikih potreb in povpraševanja na domačem tržišču smo letos opustili izvoz pločevine, betonskega železa, bodeče žice in navadne vlečene žice za izdelavo žičnikov. S tem bomo sveda opustili nekatera inozemska tržišča in če jih bomo za naprej hoteli obdržati, jim bomo morali — vsaj manjše količine — kmalu spet poslati. Povpraševanje po naših izdelkih je veliko po vsem svetu, vendar nam kapaciteta tovarne ne omogoča, da bi lahko večje količine namenili za izvoz.

90% našega izvoza žičnikov gre v ZDA, izvažamo pa žeblice še v Arabske države, v Burmo, na Cey-

lon in v Teheran. V zadnjem času nam je uspelo pridobiti novo tržišče v Afriki — Nigerijo. Tja smo poslali prve količine. Kaže, da bodo pogoji dobri.

V Združene države Amerike smo lani izvozili 4383 ton žeblic v vrednosti 692 tisoč dolarjev, v Arabske države in na Ceylon pa 200 ton v vrednosti 11.800 funtov. V našem denarju pomeni to 716 milijonov 286 tisoč dinarjev.

Zmogljivosti naše žebjarne so zaradi zastarelih strojev premalne, da bi lahko vsem inozemskim interesentom nudili zadostne količine žeblic. Naša kapaciteta je približno 9000 ton žičnikov letno. Od tega jih 4000 porabi domači trg, ostalo pa izvažamo. No, lani nam je končno le uspelo kupiti nekaj novih strojev, ki bodo precej pripomogli k povečanju izvoza. Kaže tudi, da bomo kmalu dobili naprave za pocinkanje in plavljenje žeblic. Za to roba je namreč po svetu veliko povpraševanje.

Predlanskim smo izvozili 1649 ton žice, lani nič, letos pa imamo v planu spet manjše količine (200 ton) — predvsem zato, da si obdržimo tržišče. Domače potrebe so namreč ogromne in jih Železarna komaj zmaguje. Vendar se kapacitete za izdelavo vlečene žice v državi povečujejo in kaže, da bomo kmalu spet lahko izvažali večje količine. Povpraševanje po svetu je veliko, predvsem v azijskih državah (Burma, Indija, Indonezija itd.). V te kraje smo pretekla leta izvozili tudi nekaj bodeče žice. Vendar nas tudi pri izdelavi te ovirajo zastareli stroji, ki nam zdaj onemogočajo vsakršen izvoz. V svetu je veliko povpraševanje predvsem po bodeči žici tipa IOWA, predvsem v Južnoafriški Uniji in v nekaterih azijskih državah. Za izdelavo te pa nam manjka pocinkane žice.

Izvoza pločevine in elektrod lani sploh nismo imeli v planu, pa smo kljub temu izvozili 130 ton pločevine v vrednosti nekaj več kot 17 milijonov dinarjev in sicer v Albanijo, v Sovjetsko zvezo pa 400 ton elektrod v vrednosti 128 milijonov dinarjev. Pločevine letos ne bomo izvažali, pač pa elektrode (600 ton). Pri tem proizvodno imamo težave zaradi cen, ki na svetovnih tržiščih padajo, pri nas pa so konstantne.

LETOS BO V KRANJSKI OBČINI IZVOZ ZA 34% VEČJI KOT LANI

TEKSTILNA INDUSTRIJA kranjske občine bo letos po predvidevanjih precej povečala izvoz svojih izdelkov.

V TISKANINI so lani izvozili za 129.935.000 deviznih dinarjev blaga, letos pa ga bodo po planu za 257.715.000 deviznih dinarjev, kar pomeni porast za 98,3%. Izvoz v letu 1958 je v primeri z letom 1957 padel za 76%.

V INTEKSU lani sploh niso izvažali, letos pa predvidevajo izvoz v vrednosti 15.540.000 deviznih dinarjev. Predlanskim so izvozili blaga za preko 38 milijonov deviznih dinarjev. Močno bodo

letos povečali izvoz tudi v INDUSTRIJI BOMBAŽNIH IZDELKOV (za 218,7%), v SPIKU pa bo ostal približno na lanskeoletni ravni (20 milijonov 295 tisoč deviznih dinarjev).

Našeta industrijska podjetja tekstilne stroke bodo letos izvozila 2.360.000 kvadratnih metrov tkanin iz bombažnih in steničnih vlaken (lani 2.650.000 kvadratnih metrov), 1.800.000 kvadratnih metrov tiskanih tkanin (teh lani sploh niso izvažala), 776 tisoč kvadratnih metrov gradla za žimnice (lani 220 kvadratnih metrov), 20 milijonov 050.000 kvadratnih metrov konfekcijskega perila in 2791 kg pletenin.

Po družbenem planu se bo letos celotni izvoz s področja kranjske občine povečal za 34,3% nasproti lanskemu letu. V planiranem obsegu pa še ne bo dosegel vrednosti izvoza v letu 1957. Povečanje predvidevajo predvsem v tekstilni industriji in v industriji obutve.

PLANIKA Kranj bo vrednostni obseg izvoza povečala letos za 204,8% nasproti letu 1958 (od 27 milijonov lani na 83 milijonov deviznih dinarjev letos). STANDARD Kranj je lani izvozil za dobrih 43 milijonov deviznih dinarjev usnja, kar je za 25,4% več kot v letu 1957, medtem ko letos to podjetje

Naši kvalitetni izdelki so zelo iskani v tujini

sploh ne bo izvažalo. ALKO Duplje pa bo po planu letos vrednostno povečal izvoz za 54,4%.

LANI 1555 AVTOMATSKIH TELEFONSKIH APARATOV V TUJE DEŽELE

ISKRA KRANJ. Največje podjetje v kranjski občini, ki pa ima polovico manj delavcev kot Železarna — dobrih 3000.

Izvozní oddelek v Iskri je lani stremel za tem, da poveča predvsem število izvoznih artiklov in število držav, v katere izvažajo. Pregled izvoza v zadnjih šestih letih namreč kaže, da so prvenstveno izvažali v okviru večjih zaključkov, n. pr. enkratni izvoz v Čile, vrsta zaključkov v okviru enkratnega prodora v Burmo td. Tak izvoz — sicer v velikih količinah in vsakih vrednostih — pa ne nudi zanesljive baze za stalen izvoz v tuje države.

Iskra je lani izvozila svojih proizvodov v vrednosti 291.620,03 dolarjev, n sicer v tele države: Avstrijo, Belgijo, Bolivijo, Burmo, Čile, Egipt, Etiopijo, Grčijo, Indijo, Indonezijo, Iran, Irak, Izrael, Južnoafriško Unijo, Libanon, Vzhodno in Zahodno Nemčijo, San Salvador, Poljsko, Sirijo, Saudovo Arabijo, Tailand, Turčijo, Urugvaj in Veliko Britanijo.

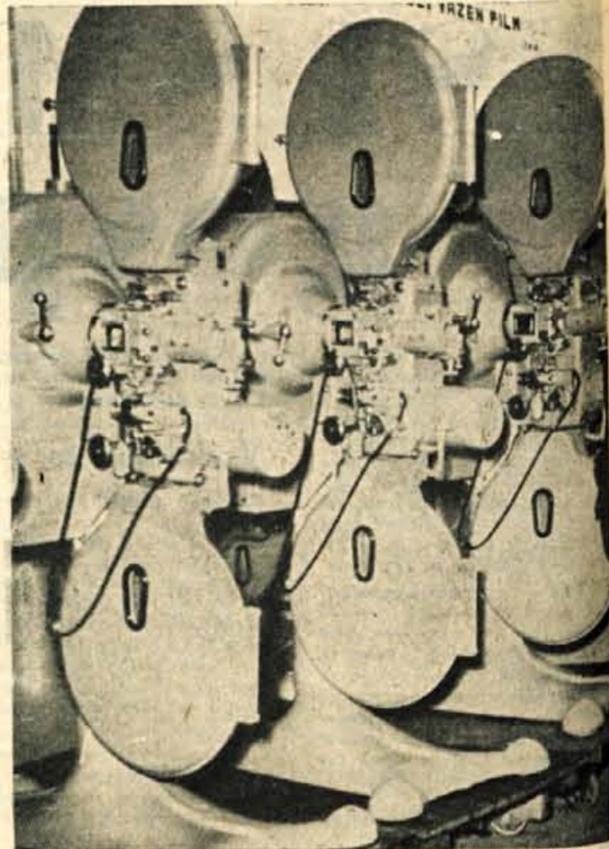
57,4% celotnega lanskeoletnega izvoza odpade na Turčijo, kjer Iskra sodeluje s firmo DARFILM (leta 1957 je na Turčijo odpadlo 73,5% celotnega izvoza). Na drugem mestu po vrednosti izvoza je bil lani Iran (12%). Iransko tržišče je zanimivo zato, ker ima čvrsto valuto in z ozirom na slab

razvoj domače industrije dolgotrajne perspektive. Lani so izvozili v to azijsko državo za približno 12.500 dolarjev več blaga kot leta 1957.

Na tretjem mestu po izvozu je bila lani Vzhodna Nemčija, kamor prejšnja leta Iskra ni izvažala. Gre za izvoz selenskih usmerniških stankov. Ta izvoz je za Iskro nedvomno velike važnosti, ne zaradi dežele in niti ne zaradi dobrih cen, temveč zato, ker je to prvi nastop s selenskim usmerniškim stanki na nekem tujem tržišču. Izkušnje pri izvozu v Vzhodno Nemčijo — tako pričakujejo — jim bodo v prihodnjih letih odprle še zanimivejša tuja tržišča za ta proizvod.

Lani je bil precej visok izvoz tudi v ostale države z močno valuto, na primer v Belgijo, Bolivijo, Indijo in Sirijo.

V Iskri so lani izvozili 72 kinoprojektorjev NP-21, 10 kinoprojektorjev OP-2, 7324 električnih števec E-2, 1012 različnih merilnih instrumentov, 34 raznih telefonskih central s priborom, 1555 avtomatskih telefonskih aparatov ATA, 703 induktorske telefonske aparate ITV, 45 poljskih telefonskih aparatov PTI, 50 električnih motorjev, 52 električnih vrtnih strojev, 930 dinam za kolesa in za avtomobile, 344 paketnih stikal in 21.104 različnih selenskih usmerniških stankov.

Kinoprojektorji tovarne »Iskra« so znani širom po svetu

V TRŽIČU PREDVSEM OBUTEV IN KOSE

V PEKO Tržič, kjer so prve čevlje začeli izvažati leta 1955, bodo letos tako povečali proizvodnjo, da bodo sleherni leto na novo lahko obuli skoraj vsakega Slovenca. Letno bodo izdelali preko pol milijona parov čevljev. Od leta 1955 naprej se je izvoz hitro večal in je že predlanskim dosegel 65.000 parov čevljev letno. Največ so pred leti izvažali na Poljsko, v Sovjetsko zvezo in v Anglijo. Letos so znova že sklenili pogodbo za 56.000 parov čevljev, ki jih bodo izvozili v Sovjetsko zvezo, Poljsko, Anglijo in v Vzhodno ter Zahodno Nemčijo. Povpraševanje p svetu je precejšnje in bi lahko še precej več izvozili, če bi jim to dopuščale njihove kapacitete.

TOVARNA KOS IN SRPOV v Tržiču je dolga leta izvažala le kose. Te so sicer še vedno na prvem mestu kot izvozni artikel, izvažajo pa v precejšnjih količinah tudi že nože za sladkorni tra, plekarske lopatice, rezila za obličje, mizarska diela, zidarske ometalce in drugo orodje iz specialnega jekla.

V zadnjih letih so izvažali zlasti v Bolgarijo, Vzhodno Nemčijo, Južno Ameriko, Grčijo, Belgijo, Svico, Irak, Egipt, Libanon, Per-

zijo in v vzhodnoafriške države. Siamorezne kline so izvažali tudi v Indijo. Tu pa je v prvi polovici lanskega leta prišlo do zastoj, zato plana izvoza količinsko lani tudi niso dosegli.

V BOMBAŽNI PREDILNICI IN TKALNICI v Tržiču so morali v začetku lanskega leta prekiniti trgovinske stike z vsemi tujimi tržišči kamor so doslej plasirali svoje proizvode in sicer zato, da bi za domači trg zagotovili zadostno količino blaga. Izkazalo pa se je, da domači trg ni zmožen absorbirati vseh teh proizvodov, zato so bili prisiljeni, da spet poiščejo zunanja tržišča. S tem pa so imeli v začetku precejšnje težave. Najprej so začeli izvažati v državo Bližnjega Vzhoda, trg pa so iskali tudi v Zahodni Nemčiji. Zaradi tega motenja plana izvoza za lansko leto, ki je predvideval izvoz milijon kvadratnih metrov blaga, niso mogli doseči, čeprav so na primer samo v avgustu lani izvozili 50 tisoč kvadratnih metrov tkanin. 69.450.000 deviznih dinarjev. Zmanjšal se bo predvsem izvoz kinoprojektorjev, merilnih instrumentov in telefonskih central.

V RADOVLJSKI OBČINI je 5 večjih industrijskih podjetij, ki izvažajo svoje izdelke v inozemstvo: To so: Tovarna verig Lesce, Plamen Kropa, Jelka Radovljica, Elan Begunje in Almira Radovljica.

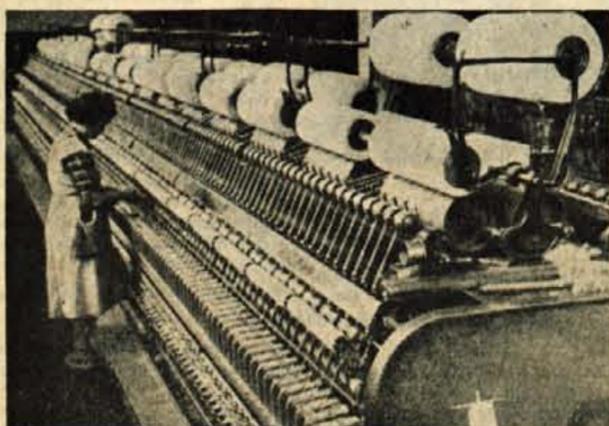
V TOVARNI VERIG so lani povečali izvoz v primeri z letom 1957 za 17,1%. Letošnji plan predvideva znižanje izvoza za 18%, ker je zaradi spremenjenih razmer na svetovnem tržišču odpadel trg v nekaterih državah Srednjega Vzhoda. Tudi PLAMEN Kropa se je v zadnjih letih uveljavil kot močan izvoznik. Letos bodo izvoz povečali še za nadaljnjih 41,9% in bo tako po vrednosti znašal nekaj več kot 138 milijonov dinarjev, medtem ko je bil lanskeoletni vrednostni obseg izvoza 97 milijonov 450.000 dinarjev.

Podjetje ELAN Begunje je lani izvozilo za dobrih 52 milijonov dinarjev svojih izdelkov. V zadnjem času se je preorientiralo predvsem na Svico in Kanado, medtem ko je izvoz v Nemčijo zaradi slabe sezone nazadovol. Plan predvideva, da se bo letos izvoz povečal za 31,9%, ker je izvoz reketov in smučí v inozemstvo že zagotovljen. A. TRILER

INDUSTRIJSKA PODJETJA NA GORENJSKEM,

ki izvažajo svoje proizvode: Železarna Jesenice, Iskra Kranj, Tiskanina Kranj, Peko Tržič, Planika Kranj, Alpina Ziri, Runo Tržič, Alka Duplje, Inteks Kranj, IBI Kranj, Špik Kranj, Sešir Skofja Loka, BPT Tržič, Tovarna pletenin Lesce, To-

varna kos in srpov Tržič, Tovarna verig Lesce, Plamen Kropa, NIKO Železniki, Plana Triglav Tržič, Standard Kranj, Tovarna Ipenke Tržič, Jelovica Skofja Loka, LIP Češnjica, LIP Tržič, Elan Begunje, LIP Bled, LIP Predvor, Jelka Radovljica, Roleta Kranj, Tovarna flnega pohištva Tržič in Marmor Hotavlje.

Začetek proizvodnje blaga, ki bo potovalo v tuje dežele

PRVOMAJSKO KRAMLJANJE

BIL O JE LETA...

Tudi ob letošnjih prvomajskih praznikih se boste morda srečali z znani in prijatelji nekje na Joštu, na Golic pri nabiranju narais, nekje v Podlublju pri veseljem rajanju. Ob takih priložnostih zaide kramljanje na vse, kar je človeku pri srcu. Mladi govore o izpitih in zabavni glasbi, starejši kramljajo o zaslužkih, o stanovanjih in cenah. Govore o delu in problemih v podjetju in od tam, kjer žive. Za vse to imajo svoje misli, svo-

Včasih ni bilo lahko postati mojster, je dejal, ko smo ga vprašali, kako je prišel od tega položaja. — Pomagal si je sam. Izobraževal se je in obiskoval razne tečaje. Največ se je naučil s praktičnim delom. Vprašali smo ga, kaj meni o prizadevanjih za večjo produktivnost.

«To je koristna stvar,» je dejal. «Pri nas smo že precej dosegli. Zmanjšali smo število delavcev in hkrati povečali proiz-

O prehrani naših delavcev in o družbenem življenju sploh, vam ne morem dosti povedati, ker se za to ne zanimam in nimam za to niti možnosti. Lepo pa je, da tovarna skrbi za nas. Skrbi, da gremo na dopust, da se v menzi ceneje hranimo in da so nam vsaj delno preskrbljena stanovanja. Vse to je urejeno neprimerno bolje kot takrat 1933. leta, ko smo stavkali. Trdo smo morali delati in varčevati s slehernim dinarjem, da smo se oblekli in obuli. Danes je drugače.»

STROKOVNJAKI IN HRANA

«Glede stanovanj, menim, da je treba najti pravilno pot pri razdeljevanju.» Tako pravi Viktor Kosce iz tovarne Iskra. «Preskrbeti jih moramo predvsem socialno ogroženim družinam, ne smemo pri tem pozabiti naših kadrov. Mnogo primerov je, da nam iz tovarne uhajajo strokovnjaki prav zahgedelji, ker jim tovarna ne priskrbi stanovanj.

Cena topllega obroka ne sme biti previsoka, da se s tem omogoči toplo malico čim širšemu krogu kolektiva. Nisem za ekonomske cene v naših menzah, brž ko pomislim, da je menza namenjena delavcem. Menim, da bi naša tovarna lahko prispevala del sredstev za menzo in pri tem tudi poskrbela za boljše organizacijo dela v menzi.»

V pozabo izginjajo mnogi lepi dogodki prvomajskih praznikov, ki so jih nekoč ljudje doživljali. Spominjajo se spopadov z žandarji, mogočnih povork in izletov v hribe, spominjajo se ponaosa ljudi z rdečimi nagelji v gumbnicah itd. Drugi vedo povedati, kako duhovito so izigrali žandarje, kako so v času NOB za prvi maj iznenadili sovražnika, kako so se v zaporu odrekli edinemu kosu kruha in na 1. maj naredili iz njega srp in kladivo.

O takih spominih je bila beseda tudi z nekaterimi delavci, ki smo jih obiskali.

SKOK ČEZ BISTRICO

Tržiški delavci so večkrat pokazali žandarjem, da se jih ne boje. To je bilo zlasti ob protidraginski manifestaciji 1940. Ves Tržič, z ženami in šolarji, je šel na ulice. Kot plaz so šli proti mestu in se zbrali pred predilnico. Žandarji so bili brez moči. Proti takšni, enotni množici niso smeli niti mogli nastopati.

Podobne preglednice so imeli žandarji tudi ob vsakoletnem 1. maju. Tako se spominja Franc Jagodič. Zmeraj, kot pravi, so razobešali rdeče zastave, lepili plakate, hodili na »izlete« v okoliške hribe itd.

Nekoč, kot pravi, so lepili lepake, ko so jih zasačili žandarji. Plakate je bil preskrbel Janežič,

Kramarjev in drugi. Oni, mladinci, pa so bili takoj pripravljeni, da jih raznosijo in nalepijo. Žandarji so se zapodili za njimi.

S kangljico lepila in lepaki so komaj pobegnili. Žandar mu je bil že tik za petami. Mladinci so nepričakovano zavili okrog vogala, prek dvorišč, čez zid v Bistrico in na drugo stran. Preden so žandarji pritekli naokrog, so bili mladinci že daleč. Po drugi strani so se čez spet vrnili v mesto in nalogo vestno in pravočasno opravili.

PRVOMAJSKE BOMBE

Av gust Doljak, ki je zdaj že pravi Ločan, je doma iz Solkana pri Gorici.

Kot pravi, je bil najlepši prvomajski praznik menda 1922. leta. Karih 400 delavcev se je zbralo sredi Gorice, da bi praznovali 1. maj.

Proslava je bila na velikem, okrašenem dvorišču. Pokojni Jože Srebrnič je govoril. Navzoči so vzklikali, ploskali...

Iz previdnosti so delavci stražili pri vhodnih vratih. Računali so tudi s presenečenjem. Fasisisti so bili na vseh koncih.

Nenadoma je tik za odrom, onstran nizkega dvoriščnega zidu, počila bomba. Delavci so tekli tja in iskali pravokatorje. Ni jih bilo več. Niso si upali

nastopiti proti tolikim delavcem. Vendar razpoloženje in program same proslave ni bil okrnjen.

Ko so se vračali proti Solkanu, jih je bila dolga, dolga vrsta. Peli so Internacionalo. Mnoga okna so se odpirala, mimoidoči so jih pozdravljali.

Tistega 1. maja je bil Solkan svečano okrašen. Niti kmetje niso šli na njive. Vse je praznovalo. Celo na borovcih ob cesti proti Grgarju so razobešili lepe rdeče zastave.

ZA BESEDO V ZAPOR

«Včasih za 1. maj?» Najraje smo šli v naravo. Tam smo bili vsaj malo svobodni.»

Tako je Peter Uzar obupal spomine na nekdanji 1. maj

V Tržiču ga poznajo kot enega najstarejših komunistov in organizatorjev delavskega gibanja. Najbolj, pravi, se spominja 1. maja 1926. leta. V dvoran konzumnega društva so privedli veliko javno zborovanje. Zato so tja prišli tudi žandarji.

Iz Ljubljane je prišel neki govornik. Neki Furlan.

Navdušenje je bilo na višku. Govornik je bil previden. Orožniki so sledili vsaki besedi, slehernemu vzkliku med udeleženci.

Govornik je živo opisoval proletarsko revolucijo v Rusiji. Ruski proletarij je dal za zgled. Toda ni smel reči, da naj bi tudi pri nas šli po isti poti, z revolucijo; se pravi s silo proti tiraniji. Kvečjemu je smel reči, naj bi delavci prišli do oblasti s svobodnimi volitvami. Vaska nepremišljena beseda bi pomenila zapor.

Kako izraze je govornik našel, da je navdušil navzoče, se Uzar, razumljivo, danes ne spominja več. Spominja se samo to, da so vsi ploskali in vzklikali sovjetski revoluciji.

Žandarji so se posvetovali, nekaj šušljali in opazovali navdušeno množico. Potem se je neki orožnik približal govorniku. Pozval ga je, naj mu sledi.

Pozvani se je moral pokoriti ukazu. Z odra skozi dvorano so ga spremljali žandarji. Ljudje kot odreveneli. Samo majhen znak bi zadostoval in vendar — nihče se ni ganil. Morda je bilo tako bolje.

Govornika so spremljali samo na železniško postajo in ga »odposlali« proti Ljubljani.

Ves Tržič je bil na nogah. Izgon govornika je vtisnil praznovanju še globlji, svečanejši pečat.

1936 NA POLJANAH

Prvega maja 1936 smo se ob 6. uri zjutraj zbrali pred »Jeleonom«. Potem smo z godbo na čelu odkorakali po Stari Savi. Bilo nas je več sto. Zastave nam orožniki niso pustili razviti. Toda, brž ko smo pri Hermanu zavili čez most in prišli v Podmežakljo, smo zastavo visoko dvignili. Spotoma se nam je pridružil mnogo ljudi. Se več pa jih je prišlo popoldne za nami. Na Poljanah nas je bilo več kot tisoč.

V prosti naravi smo se zelo sprostiti in veselili našega delavskega praznika. Sodelovala je tudi kovinarska godba in pevsko društvo »Enakost«.

Tovarniškim mogotcem pa seveda to ni bilo prav. Poslali so za nami orožnike. Ti so se skrivali v gozdu blizu nas. Opazovali so, kaj delamo. Posebno vnet vohun je bil orožnik Lah, ki nas je s svojim pajdašem stalno zasledoval. Vedel smo to. Kljub temu smo na neko drevesce pritrtili majhno zastavico, kot simbol našega praznika. Ko ni bilo nikogar v bližini, je orožnik Lah izkoristil priliko. Planil je iz gozda in zgrabil zastavo. Moja mati je to opazila. Skočila je k orožniku in mu hotela iztrgati zastavico, saj je bila njena last in drag spomin iz Rusije. Prvemuro orožniku je priskočil na pomoč še drugi. Skušala sta se umakniti nazaj in odnesti zastavo. Okolili smo ju. Na pomoč so nam prihiteli še ostali. Z glasnimi protesti smo zahtevali zastavico nazaj. Orožnika sta bila zmedena. Z naperjenima puškama sta se skušala zadensko umakniti v gozd. Mi pa smo bili nepopustljivi. Končno sta orožnika vrnila zastavo. Takrat smo zapeli Internacionalo.

KOVAČ VERIG IZ LESC

Foto: F. Perdan

je pogleda, svoj odnos. Včasih so zelo kritični, strogi, včasih pomirljivi, toda nikdar malo-dušni.

STANOVANJA ALI NOV OBRAT

Med kolektivom škofjeloške predilnice je bilo zadnja leta precej govora o stanovanjih. Karih 170 prošenj za stanovanja je na upravi. Letos jih bodo zgradili 16, v najboljšem primeru 20. Okoli 30 milijonov dinarjev so namenili za to.

Toda prihodnja leta bo težavneje.

«Nujno moramo postaviti nov obrat,» je dejal Ivan Bernik, ko je govoril o tem. «Za mnoge okoliške kraje pomeni zaposlitev tudi standard. Zato bomo morali to zadevo bolje proučiti. Če se bomo odločili za nov obrat, potem nekaj let ne bomo mogli pomisliti na druge stvari, niti na stanovanja. «To nas že zdaj skrbi,» je dejal na koncu Brenk.

KAR GA VESELI...

Miha Trojer v tovarni »Sava« v Kranju pravi, da je velik problem tudi zaposlovanje oziroma razmestitev delavcev. Če je delavec na takem delovnem mestu, ki mu res ustreza, kjer se znajde, kjer ima veselje do dela, potem lahko mnogo več naredi. To lahko mnogo prispeva k povečanju produktivnosti in k zadovoljstvu posameznikov.

Toda pri tem imajo v Savi, kot je dejal, predvsem težave, kako bi zaposlili nekatere bivše borce NOB in nekatere manj sposobne delavce. O tem so večkrat govorili na raznih sestankih podjetja. Seveda zadevajo tudi ob probleme kvalifikacije in strokovne sposobnosti takih delavcev.

TO JE DOBRA STVAR

Tovariš Stanko Prešeren je mojster v martinarni. Tu dela že nekako 24 let. Začel je pri pripravljivanju starega železa. Obšel je vsa delovna mesta v martinarni.

vodnjo. Če bi uspeh čutil vsak posameznik, bi gotovo še z večjo zagnanostjo prijel za delo. Zgodi se, da nekateri izostanejo z dela — zaradi boleznii ali podobnega. Toda delo je vseeno opravljeno. Včasih dela eden za dva ali celo za tri. Ni pa za to spodbudno nagrajen. To bomo morali še popraviti.

MARSIKDO BI RAD ZASLUŽIL

Ivana Zemvo smo srečali v oddelku gradbenega oddelka Zelenarne. Začeli smo pogovor o nagrajevanju in tarifnih pravilnikih.

«Človeka je treba oceniti vsestransko. To je treba posebno upoštevati pri nagrajevanju po enoti proizvoda. Ljudi bo treba imeti pač samo toliko, kolikor jih res potrebujemo. Treba pa jih bo plačati, da bodo delali z večjim zagonom. Marsikdo bi rad več zaslužil, zlasti mlad človek, ki si hoče čimprej zagotoviti svojo ekzistenco. Toda tega dosežanje tarifne postavke ne dopušča. Mnogi namreč svoje delo opravijo mnogo hitreje in bolje kot ostali, seveda, če je značaj dela tak. Lahko bi še več delali, če bi bili za to stimulirani. Upam, da bo novi način nagrajevanja, o katerem že dolgo govorimo, sčasoma uredil tudi taka in podobno vprašanja,» je končal svoje pripovedovanje tovariš Zemva.

BOJIM SE...

Fani Bohinc je zaposlena že 30 let. Najprej je delala v Jugoski, potem v nemški tovarni LGW in danes, ko teče trideseto leto njenega službovanja in je pred upokojitvijo, dela v Iskri.

«Hudo se bojim tistega trenutka,» je pripovedovala, «ko se bom morala posloviti od svojih tovarišev in dela. Lahko rečem, da je tovarna moj drugi dom. V tridesetih letih nisem niti enkrat izostala od dela. Delam na polavtomatih. Povprečno presegam normo za 50%.

STAVKA V „VERIGI“

Pol desetih je bila ura, ko sem potrkal na vratarjeva vrata v Tovarni verig Lesce. Pred vhodom je bila gneča. Žene so prinašale možem malico. Kratak pogovor in... »Nasvidenje!«

«Rad bi govoril s tovarišem Strgovoškom!» sem pojasnil vratarju.

Medtem ko sem čakal, da ga je vratar poiskal, sem na steni upravnega poslopja opazil vzdano ploščo v spomin na stavko v maju in juniju leta 1935.

Janez Strgovošek je kmalu prišel. Stisnila sva si roki in bila kmalu v živahnem pomenku. Povedal mi je, da med stavko sicer ni bil v podjetju, da pa pozna ves potek in da je to tudi že napisal.

«Pojdite k sekretarju podjetja to. Ješetu, on brani tiste zapiskelme je svetoval. «Pa še tole! O stavki vam bo največ vedel povedati Janez Justin, ki je bil takrat predsednik sindikata v tovarni. Njega poiščite!»

Pri sekretarju sem dobil obširno gradivo o razvoju delavskega gibanja v Tovarni verig Lesce od njene ustanovitve v letu 1922 naprej, tovariš Justin, ki je danes pomočnik obratovodje, pa mi je povedal nekaj zanimivih stvari iz dni stavke.

V Tovarni verig Lesce se je razredna borba začela zaostrovati v letih 1933 do 1934 in v začetku leta 1935, ko je podjetje skušalo vse bolj krniti pravice delavcev. Delavci so zahtevali vse tisto, kar jim je določal obrtni zakon in kolektivne pogodbe. Nastopali so proti naraščajoči dragini, se borili za zvišanje plač, za plačani letni dopust, za plačilo 6-urnih bolniških delovnih dni in za ureditev varnostnih naprav. Ker je bilo podjetje gluhob za izvajanja obrtnega zakona, je to dalo delavstvu pobudo za še odločnejši nastop. Ko je vodstvo tovarne pričelo najbolj revolucionarne funkcionarje strokovne organizacije premeščati na nižja delovna mesta, je organizacija pozvala zastopnike Glavnega odbora SMRJ (Saveza metalurških radnika Jugoslavije) v Ljubljani, da bi ob njihovi podpori stanje s pogajanjimi uredili. Pogajanja pa so se izjalovila, ker sta njihova zastopnika Kopač in Urankar iz Ljubljane gledala bolj na koristi podjetja kot pa na koristi delavcev.

Delavci so zato zahtevali od svojih zaupnikov in poslancev Glavnega odbora radikalnejše ukrepe. Ker pa je vodstvo podjetja trmasto vztrajalo in ni pristalo na zahteve delavstva, so se delavci zbrali pred pisarno vodstva tovarne in demonstrativno zahtevali to, kar jim pripada. Zahtevali so tudi, da razen zaupni-

kov pri pogajanjih prisostvuje tudi predsednik sindikalne organizacije Janez Justin.

Ravnatelj tovarne Hieng je uvidel, da je stvar precej resna. Predsednika sindikata je nagnal s »smrkavcem« in izjavil, da se v takih okoliščinah ne pogaja. Pozval je na pomoč celo orožnike z zahtevo, da razženejo delavce z dvorišča. Orožniki pa so, ko so videli, kakšen je položaj in kakšne so zahteve delavcev, izjavili, da bodo razgnali delavce le, če ravnatelj Hieng pristane na pogajanja. Ker je videl, da je položaj resen, je na pogajanja, ki so bila za delavstvo uspešna, pristal.

Konec leta 1934 in v začetku leta 1935 je trg zahteval vedno več izdelkov. Cene so se začele dvigati, plače pa so ostale na isti višini kot med krizo. Delavci so zahtevali popravek kolektivne pogodbe v smislu zvišanja plač.

Na pomlad leta 1935 je z ozirom na takratno stanje v tovarni vodstvo delavske organizacije obvestilo o tem glavni odbor SMRJ v Ljubljani in podružnico Zelenarne na Jesenicah. Če se stanje ne bo izboljšalo — tako so sklenili — bodo pričeli s stavko. Po budo za to je dal tov. Leskošek, predsednik strokovne komisije SMRJ v Ljubljani.

Mrzlično so pričeli s pripravo mi za stavko. V največji tajnosti se je osnoval stavkovni odbor, v katerem so bili Lenart Petrač kot predsednik, Pavel Magdič in Kati Triplat kot člana in Janez Zupan. V nedeljo, 14. maja so sklicali se-stanek najzanesljivejših delavcev in jim dali konkretne naloge za pričetek stavke. Eden je dobil nalogo zastražiti tovarno, drugi pa so se naslednjega dne zjutraj razmestili na vse dohodne ceste in obveščali delavce, da se s pričetkom dela, ob 6. uri zjutraj —

15. maja 1935 — prične stavka.

Stavkovni odbor je za dnevno stražo določil ženske, za nočno pa izključno samo moške. — Nočne straže so razen tovarne stražile tudi stanovanje ravnatelja Hienga. Razen 4 do 5 stavkokazov, ki so vsak dan prihajali in hoteli pričeti z delom — z njimi so obračunale kar ženske — je bilo vse delavstvo solidarno. Stavka je trajala polne tri tedne, od 15. maja do 5. junija 1935.

Razumljivo je, da se je zaradi dolgotrajne stavke gmotni položaj delavcev precej zaostiril. Domače trgovine jim niso hotele dati živil na upanje. Stavkovni odbor je zato stopil v stik s trgovci in z delavskim konzumnim društvom na Jesenicah, ki so pristali na kreditiranje živil v času stavke. Istočasno pa so dobili iz Ljubljane od glavnega odbora SMRJ tudi denarno pomoč.

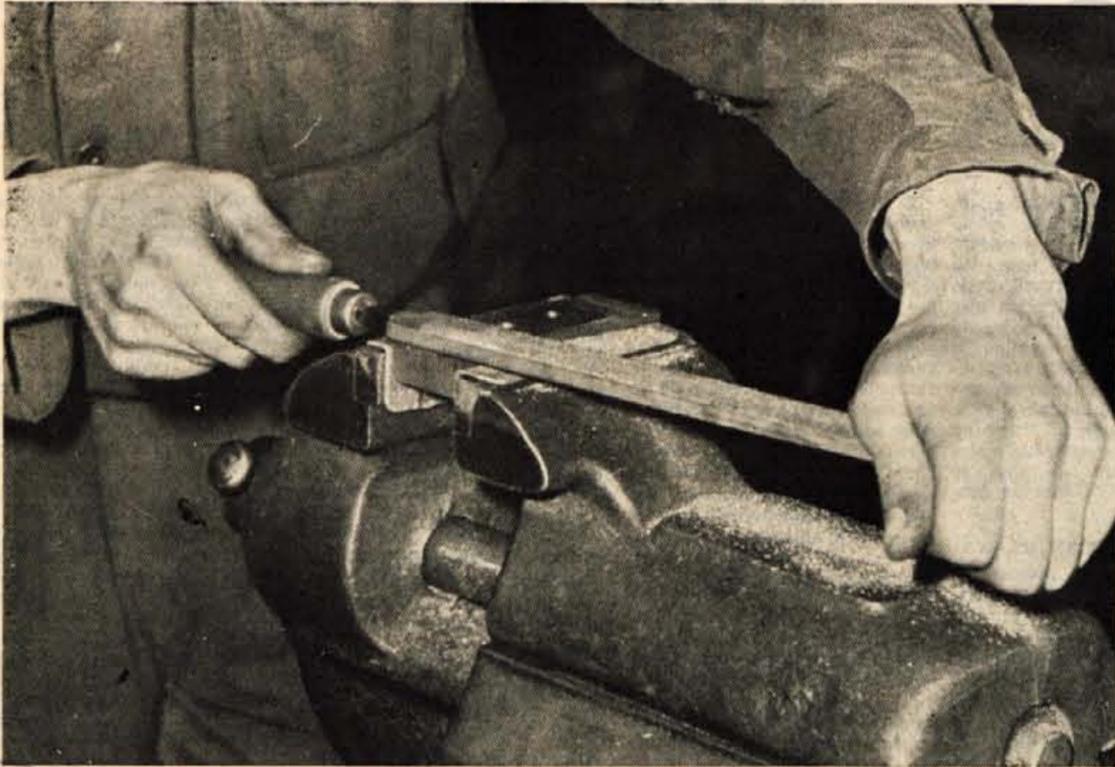
Med stavko je večkrat prišlo do pogajanj, vendar vedno brez uspeha. Po 16 dneh stavke je ravnatelj Hieng končno le pristal na pogajanja, ki so bila za delavce uspešna. V nekaterih najbolj kritičnih obratih so se plače delno povisale, priznan je bil 7-dnevni plačani bolniški dopust in letni plačani dopust, naredili so garažo za kolesa in uredili umivalnice in pralnice, ki jih prej sploh ni bilo.

Ravnatelj Hieng je hotel vsaj delno maščevati svoj poraz, zato je kaznoval nekatere vidne funkcionarje. Kati Triplat je bila za leto dni odpuščena z dela, Janez Justin pa je bil premeščen na nižje delovno mesto z nižjo plačo. V glavnem pa je vodstvo podjetja po stavki odnos do delavstva temeljito spremenilo. Pogajanj ni več odklanjali. Delavci so zdaj tudi laže uveljavili svoje zahteve kot pred stavko. Stavka je bila torej uspešna.

ANDREJ TRILER

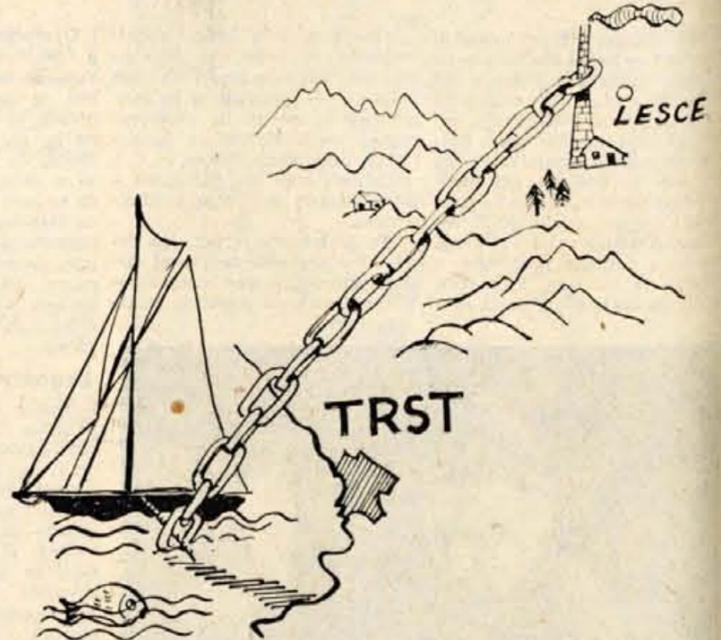

Razvitje delavskega prapora »Verige« 1924. leta

LESCE — TRST
 Kaže, da bo v Verigi v Lescah Anton Prešeren prvi, ki bo kot kovač verig dočkal pri istem delu pokojnino. Anton že 28 let s kladivom udarja po nakovalu in kuje razbeljeno železo — člen za členom dolge verige,

kaj? Toliko vagonov, drugega za drugim, človeško oko še ni videlo in skoraj lahko trdimo, da jih tudi ne bo. Če bi zvezali vse vagono, bi bila lokomotiva na primer že v Zagrebu, medtem ko bi zadnji vagon na Jesenicah šele naložili.

s katero bi danes že lahko povezal Lesce s Trstom.

Kovanje verig je zelo naporno delo, zato le malokdo vztraja pri njem, čeprav je že od nekdaj to delo dobro plačano. Kaže pa, da ročnih kovačev verig stroj še dolgo ne bo zamenjal. S strojem doslej lahko izdelujejo le majhne verige iz žice, ki je debela 10 do 20 milimetrov.

NAFTOVOD V TOKIO

Poseben rekord dela je dosegel Viktor Vister, tudi jeseniški železar. V štiridesetletni zaposlitvi je 27 let delal v oddelku cevarne in varil cevi. V omenjenih letih je zvaril toliko cevi, da bi z njimi napeljali naftovod iz Dolnje Lendave v Tokio. In kolikšna je ta daljava? Zaokroženo 9600 kilometrov!

TO BI BILA GARDEROBA

Le redka ženska je, ki bi si ne želela imeti v omari vsaj 20 oblek. Vsaka bi uživala, ko bi odprla vrata garderobe, pomerjala obleko za

ROKE IN STROJ

Dovolj naj bo igranja z velikimi številkami, ki so nam na najpreprostejši način pokazale veličino dela enega samega človeka. Človeka, čigar

ČLOVEŠKE ROKE - VELIKANI

Nebotičnik iz slaščic - Naftni cevovod: Dolnja Lendava-Tokio - Za vsako Slovenko 20 oblek - Stalno delo - zadovoljstvo - Nenadomestljive roke

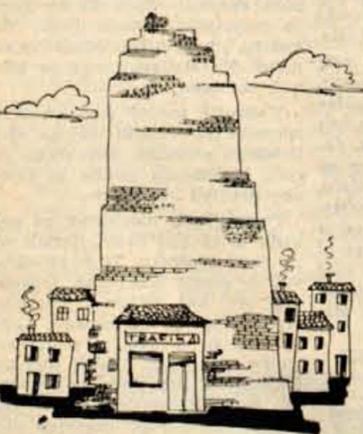
Delo... Delo... Vsak dan isto delo — od šestih do dveh.

„Naveličan sem že vsega,“ večkrat kdo pogodrnja. Toda to so le trenutne slabosti človeka. Brez dela bi se tudi največji godrnjači dolgočasili. Sicer pa — saj vendar vsak človek neprestano dela. Razlika je v tem, kako je delo ocenjeno. Postopanje — delo brez vrednosti; pijančevanje — zdravju škodljivo delo; kvartopirstvo — recimo delo v razvedrilo. In kakšno vrednost ima tako delo? Ali jo sploh lahko ima? Vprašajmo tiste, k sreči le bolj redke, ki se ukvarjajo s takšnimi posli — njihov žep je vedno prazen, kot da je strgan.

Poskusimo sedaj razmišljati o tem, koliko metrov blaga je stkal stroj, ki ga upravlja tkalka, iz dneva v dan, iz leta v leto. Ali morda, koliko cigaret prodaja prodajalka v trafikah? Koliko slaščic je spekel slaščičar, ki vse svoje življenje mesi kolače. Koliko cevi je zvaril jeseniški železar? S približnimi računi bomo dobili astronomске številke, ki jim večkrat skoraj ne bomo verjeli. Toda prav te številke določeno kažejo, kako mogočno je lahko delo enega samega človeka, delo dveh majhnih rok, ki jih stroj ne bo mogel nikdar povsem zamenjati.

NAJVEČJI ZABOJ CIGARET

Predstavljajmo si zaboj s cigaretami. Seveda ne navaden zaboj, temveč nevsakdajen: dolg 8 metrov, širok 5 metrov in visok 6 metrov. Ko

lako škatlic po 20 cigaret ima v njem prostora? Malce zaokroženo — 1 milijon in 200 tisoč, kolikor jih je v desetih letih prodala Anica Straus iz Kranja. Razen časopisov, znamk, kolekov in drugega, je prodala še toliko cigaret. Zaboj in številka nista na prvi pogled tako velika, da bi nas lahko posebno začudila. Toda... Se kratek račun in videli bomo, da Anica prodaja približno vsako minuto eno škatlico cigaret; vsako minuto vzame škatlico s police, jo da kadilcu, vzame od njega denar in mu vrne drobiž in se pri tem — razumljivo — ne sme nič zmotiti. No, zmoti se sicer lahko — toda, če hoče mimo pritožb, se „sme“ zmotiti le v svojo škodo. Kako smo pravzaprav nepravilni!

8 MILIJONOV METROV DOLGA KOLONA

Tega, kar bomo sedaj računali, si verjetno niti sam vratar Tiskanine v Kranju, Anton Mihalič, v svojih 40 letih službovanja, ne more predstavljati. Doslej je šlo mimo njega vsak dan toliko ljudi, če bi jih seštel in če bi ljudje šli drug za drugim, da bi bila kolona dolga 8 milijonov 500 tisoč metrov. Da, z oči je moral spremljati 17 milijonov ljudi. Vsak dan je moral vsakega izmed njih dobro pregledati: ali je delavec iz podjetja, ali je tujec — gost, in ali gre vsak takšen iz podjetja kot je prišel. Odgovornost, da ne bo prišel v podjetje kakšen nepridiprav, je velika. Vratarska služba ni nič kaj hvaležna, čeprav marsikdo meni, kaj je le hudega vratarju sedeti v majhni izbiči in puhati nemoteno cigaretni dim. Za te naj velja: poskusiti je treba, potem pa govoriti. Stevilka 17 milijonov (približno toliko prebivalcev ima Jugoslavija) je dovolj zgovorna v velikem delu vratarja, ki ga je opravil, ker je vztrajal pri istem delu 40 let.

DOSEGEL JE VRH SMARJETNE

Prijetno je posedati v Mestni kavarni in slaščičarni v Kranju. Razen turške kave, ki je že dije na dobrem glasu, tekne tudi košček pečiva. In ko tlažimo sladkosnednost s „kremšnito“, lahko ugotovljamo: danes je dobra, jutri utegnemo reči: včeraj je bila boljša.

Pred dnevi smo z upravnikom kavarne, Antonom Mohorjem, ki je istočasno slaščičar, kramljali o tem, koliko slaščic je že spekel v življenju. Mohor je prijel v roke svinčnik. Narišal je obrise Smarjetne, poleg nje pa visok nebotičnik, ki je segal malone do vrha priljubljene izletniške točke. Potem je začel pojasnjevati: »35 let že pečem slaščice. Dnevno vzamem iz pečice približno 30 kg trot in drugih

kolačev. In če vsako leto 300 dni tako delam, bi iz slaščic, ki sem jih spekel, lahko sestavil stolp, ki sem ga narišal ob Smarjetni. Stolp bi imel za osnovnico 1 površinski meter.»

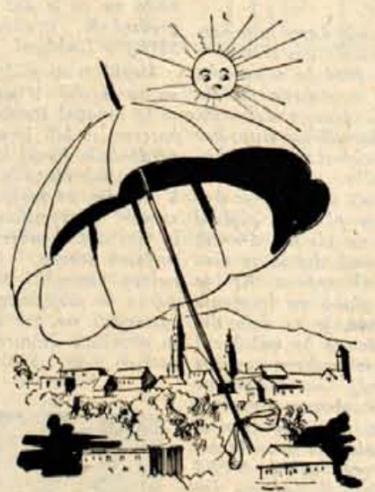
Pridnemu slaščičarju smo želeli, da bi kmalu spekel še toliko slaščic, da bi dosegel vrh Smarjetne in nas potem ob tem slavu povabil na sladke kolače. Toda Mohor je spet prijel v roke svinčnik, še nekaj narišal, potem pa dejal: »Na bombone in sladoled sem pa pozabil.« Torej vrh Smarjetne je že dosežen. Nič ne dé — »Torej v boj za vrh Jošta,« smo mu želeli ob slovesu.

BREZ RAZBURJANJA

Koliko psovki in slabe volje pri moških, če morajo enkrat v mesecu sami prišiti gumb. Vendar ne gre za to, ker je gumb odtrgan, temveč, ker je potrebno pri tem vdeti nit skozi uho šivanke. Malce smešno, zlasti še, če takšnega moškega primerjamo z žensko-snovalko v tekstilni tovarni, ki v osmih urah vdene 500 do 550 nitk. Mimo grede povedano, da je delo snovalke bolj odgovorno; saj je vsaka teh nitk dolga 50.000 metrov in delo mora biti skrbno opravljeno, sicer tkalka ne bo mogla pognati svojega stroja. Antonija Berčič je tudi snovalka v Tiskanini v Kranju. Dvajset let že vdeva nitke. Skozi uho je doslej vdela 3 milijone nitk!

KRANJ POD DEŽNIKOM

Otroška fantazija je včasih čudovita. Večkrat tudi takšna, da bi jo vsi želeli uresničiti. O, kako bi se prilgelo v deževnih aprilskih dneh ho-

diti po suhih kranjskih ulicah. Lahko bi bilo tako, če bi v teh dneh razpeli nad Kranjem velik dežnik, ali pa poleti sončnik in z njim oblačili poletno vročino. Koliko blaga bi potrebovali za takšen dežnik, je dokaj preprost račun — več kot 1 km². Najbrže pa še niste vedeli, da je Matilda Cernivec v tridesetih letih s šestimi tkalskimi stroji v Tiskanini sama stkala toliko blaga, kolikor bi ga potrebovali za tolikšen dežnik — 1,215.000 metrov! Blago je široko 1 meter. Zaradi blaga torej ne bi bilo preglavic; vprašanje je kdo bi naredil ogrodje za dežnik.

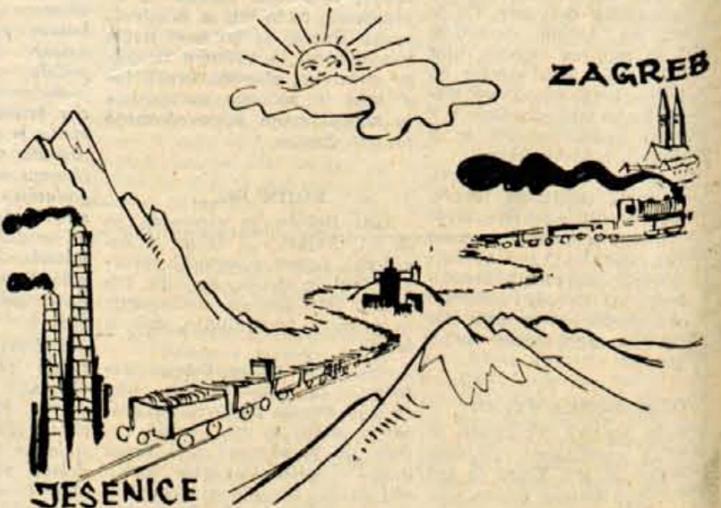
obleko. Ogleđovanja morda celo ogleđalo ne bi preneslo. In vse ženske iz Slovenije bi lahko s takšnimi garderobami osrečeli en sam moški — tiskar »Tiskanine« iz Kranja. Avguštín Bajželj je namreč v tridesetih letih stiskal že 68 milijonov metrov blaga z najlepšimi vzorci. Ta količina blaga bi zadostovala, da bi imela vsaka Slovenka v svoji garderobi najmanj 20 oblek.

24.960 VAGONOV

In sedaj še kratek sprehod med jeseniške železarje. Andrej Pleša je v Železarni zaposlen 40 let in je skoraj vsa leta sodeloval pri izdelovanju valjane žice. Letno je šlo skozi njegove roke 6240 ton valjane žice, ali vsega 24.960 vagonov. To bi bil vlak,

roke nenehno ustvarjajo ali upravljajo stroj. Vsekakor je delo omenjenih in številnih drugih, ki leto za letom vlagajo svoje sile v isto delo, veličastno in njim samim lahko v ponos. Takšno delo pa je lahko v zadovoljstvo vsakomur tudi zato, ker bo lahko rekel, ko bo odšel v pokoj: moje roke so pomagale, da sem stiskal 100 milijonov metrov blaga; spekel toliko in toliko slaščic; kot šofer sem prevozil toliko kilometrov brez nesreč. In končno vsakdo je lahko ponosen na delo v svojem poklicu, ker z njim ustvarja nekaj velikega. Kmet, ki pridela žito, da ima delavec kruh; delavec, ki opravlja stroj; učitelj, ki uči otroke delavca in vsi drugi. Vsi poklici so spet neskončno dolga veriga, — skupnost, ki ji ne sme manjkati niti en člen.

Bogdan Fajon

Ob četrti premieri DPD „Svoboda“ Kranj

Kronika zadnje poti dveh revolucionarjev

Dramska sekcija DPD „Svoboda“ Kranj je v torek, 21. aprila počastila 40-letnico KPJ z uprizoritvijo kronike Ivana Potrča Zločin, s čemer je zabeležila tudi četrto premiero letošnje gledališke sezone. Zapisnika ne kaže jemati kot kritiko — služni naj zgolj kot kronika steza premierskih vtisov in misli.

Najprej beseda, dve o delu. — Gre za Potrčevo Kroniko zadnje poti revolucionarjev, sekretarja

dostuje pripomba, da je dramaturg ostal zvest izvorni obliki kronističnega pripovedovanja, ki ga narekuje literarna predloga. Delo je režiral in scenarist celjskega gledališča, arhitekt Sveta Jovanovič, ki je hkrati zamislil tudi sceno. Prva ugotovitev: navzlic dvojni retrospektivi na začetku in množični epizodi, ki jih povezuje »bralka« v kronistično ubranost in logično zaporedje, je režiserju uspelo obdržati delo v homogeni

rih prizorih ne najbolj funkcionalna scena kvadrastih elementov na praktični osnovi. Pač pa bi sceni v prid pripisal, da je dovoljeval azelo nagle spremembe prizorišč. Še več: lepe, predvsem impresivne učinke in plastičnost so dosegali svetlobni efekti, ki so omilili togost in puščobnost posameznih prizorišč.

Oglejmo si še drugo plat uprizoritve — igro. Navzlic ugodnemu vtisu, ki ga je vsiljevala igra celotnega ansambla, je bila podoba, da manjše vloge, zlasti liste v epizodi na železniški postaji, niso bile obdelane z enako skrbnostjo kot večje vloge. Možna je dvojica: ali je režiser pri poglavljenem študiju z glavnimi igralci zanemaril obrobne vloge, ali pa so igralci manjših vlog podcenjevali pomembnost svoje igre?

Revolucionarja Djura Djakovića je oblikoval Tone Holko. Brez zunanega zanosa, s pičlo odmerjenim tekstom, z zadržanostjo v kretnjah in premikih, s preudarno zavestjo ter vero v svoje poslanstvo, je ustvaril lik, ki smo mu verjeli. V Nikoli Selimoviću Boža Slegla je našel dobrega soigralca, ki je bil sprva sicer malce zadržan in zato premalo sungestiven, neprimerno bolj pa v svoji notranji razkranosti in v stopnjevanju dramatičnosti. — Doktor Bedekovič, šef zagrebške policije, je bil zaupan Jožetu Kovačiču. Z intenzivno igro, obširnimi igralskim registrom in kulturo je bil zlasti odličan v velikem prizoru z Djurovićem. Enako lahko trdimo za policijskega pristava Stefanića, ki ga je zaigral Mirko Cegnar. Bil je spolzek, preračunljiv zasliševalec in nevaren v subtilni sladkobnosti. — Zandarja Brkić in Aralica Vlada Uršiča in Marijana Lombarda sta bila duševno majhna, pristno robustna in surova izvrševalca

zapovedi svojih gospodarjev. Mariborskega agenta je oblikoval ing. Boris Valenčič. Iz blede risane figure kaj več ne bi mogel ustvariti. — Bralka pred odrom je bila zaupana Anki Cigojevi. Navzlic lepi dikciji od časa do časa ni bila razumljiva — ne po svoji krivdi. Občinstvo je bilo namreč precej nemirno in je izkoriščalo bralkino povezovalno dogodkov za odmore.

Vseh igralcev skoraj ne bi kazalo podrobneje obravnavati. Z dostojno naj le ugotovitev, da je sleherni član ansambla dodal tokratni, dokaj zahtevni uprizoritvi, svoj delež.

Končni dojem, ki ga je posredovala premiera: igralski ansambel, ki smo ga videli tokrat na odru, ima vse pogoje za uspešno delo. S. S.

Filmi, ki jih gledamo

NEBO NAD VEJAMI

je jugoslovanski črno-beli film, ki ga je za produkcijo UFUS iz Beograda posnel režiser Stole Janković. — Film je posvečen slavni bitki na Sutjeski, ko so se oddelki NOV prebijali skozi obroč desetkrat močnejšega sovražnika.

Zgodba ne zajema teh dogodkov v celoti, temveč se omeji le na reševanje borcev, ki so oboleli za tifus in ranjenec. Nobenega dvoma ni, film je po svoji tematiki in motivu zelo pomembno delo, vendar režiser s svojo realizacijo očividno ni povsem uspel. Na začetku je zelo dinamičen in impresiven, kasneje pa v nekaterih tragično risanih prizorih filmski tempo popušta. Psihološko pronicanje v tragiko umirajočih ranjencev in nekateri konflikti, rastoči iz naspro-

ti, ki jih ustvarja mučna psihološka obkoljena oddelka, so risani dokaj patetično in razvlečeno. Sicer pa ni moč zanikati resnice, da niso bili prav v teh psiholoških momentih ustvarjeni nekateri močni igralski liki. Druga stran pa je verodostojnost filmske realizacije. Naslov filma priznava, da je zgodba izmišljena. Sicer pa ne kaže dvomiti v možnost samega dogodka, dasiravno pride do nekaterih nelogičnosti. Navzlic vsemu pa filma ne smemo jemati kot verodostojen dokument z ozirom na kraj snemanja, kajti bil je posnet v Sloveniji. Naštete ugotovitve pa filma še vedno ne morejo razvrednotiti. Konec koncev smo dobili zanimiv in dokaj spretno grajen film, ki brez dokumentarne podlage obravnava dogodek iz naše NOV. aa

Prizor iz Potrčeve kronike zadnje poti dveh revolucionarjev »Zločin« v uprizoritvi kranjske Svobode.

CK KPJ Djura Djakovića in sekretarja Rdeče pomoči Nikole Hačimovića, ki so ju aprila 1929. leta zandarji zločinsko ubili na avstrijski meji. V knjigi in v dramski priredbi Herberta Grüna nastopa revolucionarja kot Djuro Djurović in Nikola Selimović. Kar pa zadeva dramatisacijo, naj za-

celoti. Lahko torej trdimo, da se je režiserju posrečila dvojna ubranost — posameznih epizod in celotne uprizoritve. Tudi ostalim dejtajom režiserskega koncepta ni kaj očitali. Dosegel je uravnoteženost v notranji in zunanji kompoziciji uprizoritve in skladnost med obema. Nekoliko je motila v nekatere

Zaorali so prve brazde

Večerne šole, tečaji in predavanja na Jesenicah Bogat spored izobraževanja odraslih uresničen

V drugi polovici maja bo v jeseniški občini zaključena sezona predavanj, ki jih prireja Center za izobraževanje odraslih Jeseničice. Program predavanj je bil letos zelo bogat. Na sporedu so bile teme s področja geografije, tehnike, turizma, zunanje politike, zdravstva, šolstva, vzgoje in podobno. Od decembra do konca aprila so v občini zabeležili 187 predavanj.

Najbolje obiskana so potpisna predavanja, ker so običajno ponazorjena s slikami, barvnimi diapozitivi in filmi. Poljudno znanstvena predavanja je obiskovalo na Jesenicah v Delavskem domu povprečno 215 poslušalcev, v kinu Pivč 200, v Kranjski gori 90, na Dovjem 80, na Hrušici 100, na Blejski Dobravi 100, v Zirovnici 80 do 100, na Koroški Beli 150.

Sola za stare in zajela tako širokega kroga poslušalcev, ker za tovrstna predavanja med ljudmi ni toliko zanimanja. Kako so bili ljudje s predavanji in organizacijo zadovoljni, bo pokazala anketa, ki so jo pred nedavnim razdelili poslušalcem. Skrb za obisk predavanj v krajih izven Jesenic so prevzela Izobrazovalne sekcije pri Svobodah. Za večina teh sekcij še ni začela in vse breme nosijo le predavatelji. Zato je nujno, da se za izobraževalno dejavnost zavzamejo tudi družbene organizacije. V vsako sekcijo naj bi v prihodnje vključili vsaj po enega predstavnika SZDL, LMS in ZKS.

Razen predavanj prireja Center za izobraževanje odraslih na Jesenicah tudi večerne tečaje in seminarje. V decembru 1958 je začel pouk v tečajih nemškega, angleškega in italijanskega jezika, nadalje tečaj stenografije in stroje-

torjem in episkopom. Za predsednike in tajnike vseh organizacij in društev v občini bo Center pripravil tudi kratke enovečerne seminarje o vodenju sestankov.

Gornje številke in obširen program dela je dovolj zgovoren dokaz, da je jeseniški izobraževalni center v primerjavi s podobnimi vzgojnimi institucijami po nekaterih drugih krajih Gorenjske, ki kar ne morejo zaživeti, krepko zaoral prve brazde v prostrano ledeno prosvetno-vzgojno delo. -ca

KULTURNE NOVICE

● V ateljejih »Filmservisa« v Ljubljani so začeli prejšnji teden snemati nov jugoslovanski film »Zločin«. Producent filma je zagrebško podjetje »Jadrans-film«. Scenarij je po svoji istolmski kroniki napisal književnik Jože Potrč s sodelovanjem Franceta Stiglica, ki bo film tudi režiral. Zgodba obravnava dogodek v zvezi z aretacijo in zločinskih umorom organizacijskega sekretarja CK KPJ Djura Djakovića in člana Rdeče pomoči Nikole Hačimovića. Realizatorji se nadejajo, da bo film izgotovljen do puljskega festivala.

● Podjetje »Triglav-film« je začelo pred kratkim snemati 13. slovenski celovečerni igrani film pod naslovom »Tri četrtine sonca«. Scenarij je napisal Slovak Leopold Lahola, čigar dramo »Madež na soncu« smo pred kratkim gledali tudi v Kranju v izvedbi Slovenskega narodnega gledališča iz Trsta. Film režira tržaški režiser Jože Babič. Igralska ekipa je precej obsežna, saj ima film 19 glavnih in 47 obrobni vlog. — Film govori o povratnikih iz nemških koncentracijskih taborišč, ki so se znašli na majhni češki obmejni železniški postaji potem, ko so bili uradni zavezniki transporti že zaključeni. Predvidevajo, da bodo za film potrebovali 50 snemalnih dni, kar pomeni, da bomo tudi ta film poleg »Dobrega starega planina« gledali na letošnjem puljskem festivalu.

● Sarajevsko podjetje »Bosna-film« b opuselo celovečerni igrani film »Luč ob zori«, ki bo obdajaval življenje Vase Pelagića, velikega prosvetitelja in brezkompromisnega borca za socialno in nacionalno revolucijo. Zgodba bo zajemala 32 let njegovega življenja, in sicer od 1866 do 1899, ko je umrl v ječi v Požarevcu. Se pred smrtjo so Pelagiću ponudili svobodo, če ese odreče svojih naprednih idej. Pelagić je bil do sleden in je raje izbral smrt. Film bo režiral slovenski režiser Jože Gale, medtem ko je scenarij napisal Slavko Mičanović.

● Ne bo dolgo, ko si bomo lahko ogledali premiero novega jugoslovanskega filma »Vlak brez zveznega reda«. Film je zrealiziral mladi režiser Veljko Bulajić. O filmu so doslej precej pisali, kar je pri ljubiteljih sedme umetnosti zbudilo precej pričakovanj. Film je bil izbran tudi za letošnji filmski festival v Cannesu.

Po stopinjah delavskega praznika

Iz razgovora s Francem Škrlijem, odlikovancem Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije

»Bilo je 1919. leta v Trbovljah,« je pripovedoval tovariš Škrli, ko sem ga ondan obiskal na Jesenicah. Odgovarjal je na vprašanje: kdaj je stopil v vrste naših kulturno-prosvetnih delavcev.

»Kot 16-letni vajenec sem se vključil v trboveljsko Neodvisno strokovno organizacijo. Tiste čase nas je vodila Tončka Čečeva; med NOB je bila v Celju ustreljena kot talka. Delo v sekcijah je bilo tolikanj zanimivo, da sem menda izgubil občutek za čas. Nenadoma smo se znašli sredi stavke trboveljskih rudarjev. To je bilo 20. junija 1923. leta. Kmalu za tem sem bil z drugimi mladinci zavoljo političnega delovanja kot član PAC (Proletarska akcijska četa) aretiran in po treh tednih preiskovalnega zapora obsojen na prav toliko, kolikor sem že odsedel v preiskavi. V delavsko knjižico so mi z rdečo tinto zapisali datum stavke, ki je bil hkrati tudi datum moje odpustitve iz službe. Zaman bi iskal zaposlitve. V vsej Sloveniji bi se našel kruha. To je veljalo tudi za ostale, ki so se udeležili stavke. Znašel sem se; z izgovorom, da sem delavsko knjižico izgubil, so mi izstavili novo. Nekaj mesecev nato sem dobil službo v jeseniški železarni.

V prvih letih, ki sem jih prebil v Trbovljah, sem se naučil upornosti. To je bil tudi vzrok, da sem takoj poiskal stike z jeseniško Svobodo in kasneje prevzel vodstvo celice KPJ. Tu, sredi delavskih Jesenic, sem nadaljeval s kulturno-prosvetnim delom. Posvetil sem se režiji in ji ostal zvest devet let. Uprizorjali smo napredna, revolucionarna dela, za katerimi se je skrivalo intenzivno politično delo. Pripravljali smo razne akcije, študirali marksistično literaturo in vcepljali delavstvu razredno zavest. Sredi tega okolja mi dela zares ni manjkalo. Bil sem v odboru Svobode, dalje član načelstva Gospodarske zadruge in predsednik sindikata železarne. Po ukinitvi Svobode na Jesenicah sem z delom nadaljeval v prosvetnem društvu »Enakost«, ki pa mu vladajoči režim ni odmeril dolgega življenja. Tudi posledaj smo, dasiravno nismo bili organizirani v kakem prosvetnem društvu, delali naprej. Cilji bivših svobodarjev niso poznali malodušja in postopanja.

»Kaj pa med vojno in po njej?«
»Leta 1944 sem odšel v partizane, po osvoboditvi pa sem se znova vrnil na delo. Od 1945 do 1948. leta sem bil predsednik občine Jesenice, hkrati pa sem bil tudi prvi predsednik igralske skupine, ki se je pozneje prelevila v Mestno gledališče. V letih 1952 do 1953 sem bil tudi prvi predsednik jeseniške Svobode. V času radovljiškega okraja sem bil član okrajnega SSPD, po ukinitvi tega okraja pa sem z delom nadaljeval v Svetu Svobod okraja Kranj. Tu sem najprej deloval dve leti kot podpredsednik Svobode, zdaj pa mineva tretje leto, kar sem sprejel pošte tajnika.«
»Povejte mi kaj več o delu predvojnih Svobod!«

»Delo takratnih Svobod je bilo na moč podobno delu današnjih prosvetnih društev, le težav, s katerimi smo se takrat borili, je bilo neprimerno več. V takratnih Svobodah so delovale dramske sekcije, knjižnice, pevski zbori in instrumentalni ansambli, posebno pozornost pa smo posvečali raznim predavanjem in diskusijskim sestankom, kjer smo obravnavali razne politične dogodke in tolmačili razna vprašanja iz marksistične literature. Priznati moram tudi, da nismo štedili z napore, pa tudi ni nihče iskal v tem delu kakršnihkoli koristi. Delo v Svobodah je terjalo od svojih članov mnogo — vsekakor več kot delo

Zanimivo je tudi to, kako so delavci dan pred 1. majem bogato okrasili obrate v železarni. Se danes je komajda razumljivo in se čudim, kako so utihotali v tovarno cele tovore zelenja in zastavic. Na sam praznik pa so množice delavcev odbajale na Poljane, kjer smo poslušali govore, recitacije in podobno. Seveda smo imeli pogosto za vratom orožnike, ki so hoteli zadušiti prijetno vzdušje praznovanja. Po šestojanuarski diktaturi pa smo si morali zaradi pritiska režima izbrati za prvomajsko praznovanje drug kraj. Leto ali dve smo hodili v Završnico.

Zelo zanimivo utegne biti tudi to, da rdeče barve v dneš okrog 1. maja orožniki sploh niso trpeli. — Spominjam se, kako so orožniki ob taki priložnosti zahtevali od neke ženske, naj sleče rdečo bluzo. No, pa tiste pretirane in nekoliko spetakljive želje jim ženska ni izpolnila. — Tistikrat je zadostovalo, da si imel rdečo kravato ali v gumbnici rdečo nagelji, in že si imel opravka z orožniki. Kljub nasilju pa si nismo mogli kaj, da ne bi orožnikom in njihovim gospodarjem katere zagodli.

Spominjam se, kako je mladina nekoč na večer pred 1. majem »za štreko« — tako pravijo po domačem kraju — obesila na visoko smreko veliko rdečo zastavo. To smelo dejanje je sprožilo pravcato poplavo ogorčenja na eni in smeha ter prikritega odobravanja na drugi strani. Nerodnost pa taka! Orožniki so zaman poskušali sneti zastavo. Smreko so iznajdljivi mladinci, potem ko so izobesili zastavo, ovili z bodečo žico, vrh vsega pa so deblo na debelo premazali s katranom. Ker niso mogli sneti zastave, so smreko podrli.

Tudi naslednji dogodek mi je ostal dobro v spominu. Zgodilo se je na Poljanah. Neka starejša ženska je nataknila na palico rdečo ruto. Orožnikom se je zdelo to dejanje skrajno predrzno. Planili so na žensko, hoteč ji ruto izrgati. Vmes so posegli ostali udeleženci izleta. Prišlo je do pretepa. — Takih in podobnih dogodkov zares ne manjka.

Potem sva kramljala še o kulturno-prosvetni dejavnosti in posebej o amaterizmu. Sleherna njekova beseda je razodevala človeka, ki čuti, da ni še poravnal vsega kulturnega dolga delovnim ljudem.

Praden sem se od tovariša Škrlija poslovil, sem zastavil še zadnje vprašanje: »Dokleje se nameravate še tako intenzivno ukvarjati s kulturno-prosvetnim delom?«
»Vse dotlej, dokler mi bodo dopuščale moči in dokler bom s svojim delom koristil človeku in skupnosti.« S. S.

FRANC ŠKRLIJ

SUKNJIČ

Rafal so se prožili drug za drugim, zdaj v presledkih, zdaj nepretrgoma. V zraku je brnelo, kakor bi tulila smrt okoli vogalov. Nemci so spet padli v zasedo.

V zimskem jutru so šli pogumno na pot, kar v četni vrsti po dva in dva. Za to so imeli še dosti poguma, a še več domišljivosti. Sčasoma jih je minilo tudi to. Čuteč, da ne bodo prišli z glavo skozi zid, so izbrali drugo pot.

Na pot jih je šlo štirideset, vrnilo se jih je pet. Se ti so bili na vseh koncih in krajih raztrgani od kroglj. Odnesti pa so jo le. Je že tako, da jih iz boja vedno nekaj prinese bolj ali manj celo kožo, da lahko potem pripovedujejo, kako je bilo. Mnogokrat pa niti tistim, ki pripovedujejo, niti tistim, ki poslušajo, ni prijetno pri srcu.

»To se mora že končati,« je divjal v svoji pisarni poveljnik postojanke. »Saj zadnje čase nikamor več ne gremo, da je ne bi dobili po glavi.«

»Če dovolite vprašanje,« se je oglašil njegov pribočnik.

»Prosim, govorite.«

»Z dovoljenjem. Pripominjam, da to niso slučajni. Za vsem tem mora nekaj tičati.«

»Toda, kaj naj tiči?« je zvišal glas nadrejeni. »Govorite bolj otpljivo. Človek ne more govoriti kar tjavdan. Če je za vsem tem nekaj tiči, in če veste ali sumite v kaj, potem povejte, in to brez ovinkov.«

Poveljnik je bil užaljen.

»Vidim, da sem se prezgodaj oglašil. Toda eno je gotovo: ali so naši sovražniki v gozdovih tako vztrajni, da jim ni škoda ne noči ne dneva in nas ob vsakem času pričakujejo, ali pa imajo nekoga, ki jih o naših premikih obvešča.«

»Obvešča, obvešča! Ali imate koga v mislih? Sam ne vem za nikogar. Morda ste vi o tem bolj poučeni?«

»Prav toliko vem kot vi.«

»No, potem ne moremo trenutno nič ukreniti. Ko boste izvedeli kaj točnejšega, mi javite.«

»Razumem! Skušal bom storiti, kar je v moji moči.«

»Sedaj lahko greste. Se to: uredite vse potrebno glede pokopa padlih. Obvestite njihove svojce. Za vse ni treba navesti, zakaj so padli; saj veste, kako gledajo na te stvari višji. Uredite tako, da bo prav.«

Medtem je že dalj časa stal na dvorišču kamion z mrtvci. Nanj so bili nametani kakor drva. Tovor je puščal za seboj krvavo sled, kot star mesarjev voz, kadar pelje zaklano živino iz klavnice v mesnico. Ti tukaj pa so čakali samo še na zadnji počitek.

Vse, kar se je godilo tu na dvorišču in okoli postojanke, je opazoval iz skrite linije svoje kmečke hiše očka Narobé. Vsi v vasi so mu pravili po domače — stari narobé.

Pred očmi je držal daljnogled, ki je imel za sabo že precej let. Kakor je sam pravil, ga je prinesel iz vojne. A je še dobro približal zaželeni predmet očem. Stari je imel zadovoljen obraz. V njem se je nabiralo toliko potez različnih čustev, vse od veselja, škodoželjnosti pa do zagrizene borbenosti. Človek ne bi mogel reči, kaj je prevladovalo.

»No, tak zopet nekaj mrhovine,« je brundal predse v svojo kozjo bradico, medtem ko se mu je na koncu dlak pod nosom in na bradi že nabiralo ivje.

»Proketo je mraz, a moram počakati do konca, da mi kaj ne uide.«

Star je moral biti okoli šestdeset. Na oko pa jih je imel precej manj. Nihče mu jih ne bi prisodil toliko, pa naj ga je opazoval pri delu, ali pa takrat, ko si je nadel najlepšo obleko in se odpravil na močevanje po vasi. Sveta je videl veliko in dosti je imel povedati. Pripovedoval je, kako je bil mesar na Češkem in kako so kralji prašiče: v korito so jim spustili vodo in ker niso hoteli utoniti, so vratove kar sami nastavljali. Posebno se je razvnel, kadar je govoril o tem, kako je nastopal v cirkusu. Z njim je potoval po Franciji in Španiji. Rad je pravil o lepih mademoisellah in še lepših senoritah. V vsakem jeziku je znal kaj povedati in zapeti.

Največkrat ga je beseda zanesla v vojno. Kopicil je zgodbe: lepe, smešne pa tudi grozne, da so se poslušalci kar lasje ježili. Če je videl, da so v strahu, je grozljivo pripovedovanje nalašč stopnjeval, sam pa se je v potem od srca smejal. Zanj so trdili domačini, da se ne boji ne hudiča, ne birača. Res se ničesar ni bal. Znal pa se je ukloniti, kadar se je bilo treba umakniti, da je lahko potem še bolj udaril. In kadar je udaril, je bilo hudo.

Takole je razlagal svoje prepričanje: »Nikomur nočem nič hudega. Kadar pa vem, da sem napaden, tedaj se branim in napadam. Ne jenjam, dokler ne dožnem svojega.«

Tega se je tudi držal. Zato ni imel preveč prijateljev, in še manj sovražnikov, ker so ga ljudje raje pustili pri miru. Videli so, da mu ne pridejo do kraja.

»Hudiča,« se je zopet oglašil sam pri sebi. »Saj jo mislijo mahnuti po vasi. Vse kaže, da ne nameravajo kaj poštenega.« Podvizal se je v spodnje prostore, da jih sprejme. Še prej je skrtil daljnogled na varno mesto.

»Zena, pojdi iskat malo tistega za »na zob«, da se bodo obiskovalci pogreli. Saj veš, morava jim postreči kot po navadi.« Ni preteklo pet minut, že so se pred hišo oglašili skripajoči koraki na zamrzlem snegu. Tako nato so že sedeli v toplo zakurjeni kmečki sobi. Posedli so se v kot za mizo, kamor jih je gledala z zida velika slika njihovega nezmotljivega voditelja. Bila je res čez mero velika. Stari je bil prepričan, da se prav na ta način norčuje iz vsega tega. In res je izgledala ta slika zaradi svoje velikosti v tej sobi bolj smešna kot resna. Tuji obiskovalci pa tega niso opazili, videli so le njegove pristrizene brke in dvignjeno roko.

Zena se je kaj rada ponorčevala, kadar sta bila sama s starim: »Veš, ravno take brke ima, kakor bi se mu maček podelal pod nos. Roko pa dvignjeno kot bi se bal, da jo bo zgubil, če jo bo imel ob sebi.«

»Popijte, popijte, sam sem ga kuhal in tega imam samo še za goste,« jim je očka Narobé govoril v njihovem gladko tekočem jeziku. »Kar pijte. Ko boste tega, ga še postavim na mizo. Pa še kruha si odrežite.«

Skoraj vsi so bili njegovi stari znanci, ki so ga večkrat obiskali. Radi so prišli, ker jim je znal postreči in izkušeno kramljati. Imeli so ga za zanesljivega, ker je lepo govoril nemško; najboljši znak njegove vdanosti je bila pač slika. Stari je vedel, da so udarjeni na slike, in se jim je smejal in brk.

»To ste še neumni,« si je mislil. »Mene že ne boste, ste dvakrat prezeleni. Enkrat zaradi obleke in drugič po pameti.«

Ko so se ga gostje nalezli, so se jim razvezali jeziki. Stari pa je znal tako napeljati vodo na svoj mlin, da so kar sami pravili.

»Veste, prišli smo delat preiskavo. — Imamo nalogo, da preiščemo vso vas. Menda mislite, ali pa že veste, zakaj,« so kajlub pijanosti še hoteli poizvedovati.

»Kako naj bi vedel,« je stari vzkipek prekanjeno, kakor volk, ki preži na plen in za katerega ve, da mu ne more uiti.

»Kam pa grem od hiše, da bi vedel? Po opravkih okoli kmetije in potem je vsega konec. Pri hiši so tako same babe in te so za dom in za polje plet in okopavat. V tem času tudi tam nimajo kaj početi.«

»Je že prav,« je rekel nekdo med njimi. »Tu je za nas slabo. Včasih bi bilo mnogo bolje, če bi bili vsi skupaj na fronti. Tam človek vsaj ve, od kod prileti. Tu pa streljajo enkrat z desne, dru-

gič z leve, potem spredaj in zadaj! Človek mora zgubiti živce, ko nikdar ne ve, kaj ga čaka in kje ga čaka.«

»Rekel bi,« je stari nalaho ugovarjal, »da ni ravno tako. Tu imate mir. Vojno pa samo takrat, kadar jo sami začnete.«

»To pa že ni res. Poglejte samo, koliko ljudi smo izgubili v zadnjem času. Samo danes jih je odšlo rakom žvižgat več kot trideset in jutri smo lahko že mi na vrsti. Pri nas na komandi pravijo, da mora biti nekdo, ki jim sproti sporoča naše premike.«

»Bežite no, bežite! Kako naj bo to mogoče, ko imate vse tako prekleto zastraženo.«

»Ga bomo že našli. In pravijo, da bo še nagrada razpisana nanj. Cim ga bomo ujeli, bo šel v prvi skupini na kol.«

»To imate pa čisto prav,« je dejal stari. »Tudi sam na vašem mestu ne bi ravnal drugače. Čemu pa se gredo vojsko, ko ne bodo proti taki armadi, prav nič opravili.«

»Ja, res je, sedaj se lahko še nekaj časa igrajo in nam naredijo kakšno zlo. Toda, ko bomo naredili večji napad, jih bomo vse polovili in pobili. Nihče nam ne bo ušel.«

»Da bi le tako bilo, kot pravite.«

»Sedaj bomo pa še malo pogledali po hiši. Moramo pač zadostiti povelju.«

»Kar pogledajte, vse vam odprem na stežaj. Nič nimam skrivati.«

Ko so odšli, sta se z ženo, kakor vedno, smejala in smejala. Nekaj dni za tem so že spet pripeljali polne kamione. Tako je šlo vse leto. Zdaj zaseda, zdaj vlak v zrak, zdaj je bil napaden kurir na motorju, ubit in odvzeta pošta.

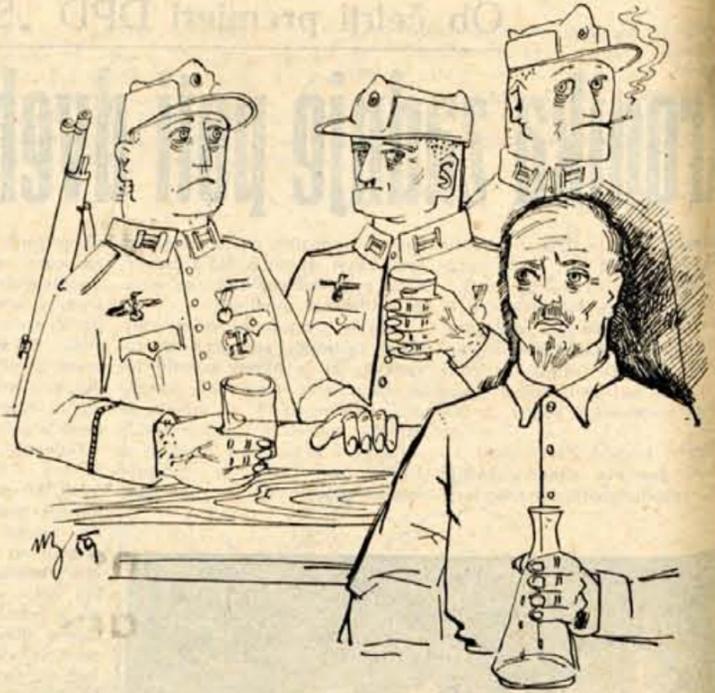
Poveljnik je divjal, da je bil ves penast. Razbijal je s pestmi po mizi in vpil kot obseden: »Vsi skupaj ste svinje! Vse bom postrelil, če mi ne dobite tistega, ki je kriv vsega tega.«

Podvojili so napore. Šlo je zares. Poveljnik je obljubil dopust vsakomur, ki kaj zasledi.

Vse ne bi nič pomagalo, če jim ne bi pomagalo golo naključje, ki ga ni mogel predvideti niti stari očka Narobé.

Ko je tako kot vsak dan, že toliko dni, mesecev in več kot leto, zopet nekoga vročega poletnega dne nameril svoj daljnogled, ni opazil, da prav ta čas iz dolgega časa gleda z balkona postojanke poveljnikova žena. Ze več mesecev je bila pri možu, poveljniku. Ljudje so se zaradi tega debelo norčevali. Govorili so: »Strah ga je samega spati, ker se menda boji še svoje sence.«

Ko je tako zasnjano slonela na balkonu in se predajala soncu pasjih dni, je nenadoma našla nekaj, kar jo je spravilo iz dolgočasia. Sprva ni razumela, kaj bi s tem. Ni razločno videla, kaj se premika tam nasproti, zaslutila pa je, da mora biti nekdo tam, ker se je od časa do časa nekaj močno zablščalo v soncu. Ob tem ji je prišlo na misel, kar ji je že dostikrat pravil mož, da nekoga

iščejo, za katerega pa sami ne vedo, kdo naj bi bil. Poklicala ga je iz pisarne. Z roko mu je pokazala v smer od koder je spet zablščalo. Mož je stopil po daljnogled. Sedaj je sam na svoje oči videl, kako ogleduje očka Narobé postojanko. Vse je bilo kakor na dlani.

Očka Narobé je bil v razgledovanju tako zaverovan, da tega še opazil ni. In če bi tudi opazil, bi si najbrže dejal: »Kaj zato! Saj me doslej niso dobili in me tudi danes ne bodo.« Ni si mogel misliti, da ga bo sonce izdalo.

Poveljnik kljub svoji nagli jezi ni bil zaletav človek. Naročil je, naj odslej pazijo na starega Narobé in njegovo družino. Podatki so se zbirali. Očka pa ni ničesar slutil. Če tudi bi vedel, najbrže ne bi jenjal s svojim početjem. Preveč je bil trmast.

Mreža okoli njega in njegovih se je vedno bolj zapirala. Čakali so samo še na to, da bi jih polovili čimveč.

»Vse kaže,« je nekoga dne dejal poveljnik pribočniku, »da ne bomo nič več izsledili. Bomo pa z biči kaj več izvedeli. Dovolj je bilo čakanja. Dan, ko bo spal stari in njegovi pomagači pri nas v kleti, bo za nas vse pomenil zmago.«

Stari očka Narobé ni pokazal, da bi bil presenečen, ko so prišli po njega. Napravil je na Nemce tak vtis, kakor da je vse to že zdavnaj pričakoval. Zenskam, ki so planile v jok, je rekel: »Čenče, ne derite se, saj ste vedele, kaj ste delale. Kaj bi se poniževale. Več kot ob življenje nas ne morejo spraviti. Od bajte pa tudi ne bodo nič imeli, če jo zažgejo.«

Odvedli so jih. Starega pa sprva zaprl kar v postojanki. Čez dva dni so ga odvedli v mesto, pretepenega kot črno živino. Zenske so po kratkem zasliševanju povedale vse, kar so vedele. Stari jim je namreč še takrat, ko so bili doma, večkrat naročal: »Če bi se imelo kaj zgo-

dit, povejte vse, kar veste o našem delu. O drugem ne govorite. Jaz pa bom povedal, da sem bil tisti, ki sem vas stili k temu. Tako bodo planili samo po meni.«

Prav tako se je tudi zgodilo. Zenske so odpeljali v koncentracijsko taborišče. Za starega pa se je zasliševanje nadaljevalo. Za zasliševanje to ni bilo težavno delo, ker je očka vse po vrsti sam priznal, ne da bi ga za to tepili. Govoril pa je s tako zagrizenostjo, da jih je bes padel. Pa so ga le toliko in toliko, stari pa je pripovedoval vedno znova, podrobneje, na isti način.

Pomnil je vse akcije, v katerih je sodeloval z obveščanjem partizanov. Vedel je tudi za posledice svojega dela. Več pa niso izvedeli od njega. Po dveh mesecih zasliševanja jim je zabrusil edino še tole v obraz: »Ne mislite, da vas sovražniki šele od včeraj. Ze ko sem med prvo svetovno vojno služil v avstrijski vojski, sem komaj ušel smrti v Judenburgu. Tam je ostal moj prijatelj. Ze tedaj sem bil sklenil, da se bom hudo maščeval. Svoje sem storil in zdaj storite še vi svoje.«

Pa očkovih preizkušenj še ni bilo konec. Večkrat so ga dali v spisek za streljanje. A ko je bil že privezan na kolo, in ko so zagrmelo že salve, so ga zopet odvedli nazaj. Mislili so, da ga bodo uklonili in da bo prav klavno umrl.

Končno jim drugega ni preostalo, kakor da se odločijo za njegovo smrt. Tudi stari očka Narobé je čutil, da se bliža konec.

»Pa naj,« si je mislil. »Nočem jim jemati tega veselja. Strahu mi ne bodo nagnali v kosti. Preživel sem svoja leta in čas je, da se odpravim na pot.«

Sam s sabo je bil zadovoljen. In kako bi ne bil? Sebi je ostal zvest do kraja.

Ko je stopal proti morišču, ni bilo v njem ničesar, kar bi se zganilo. Nobenih občutkov ni bilo v njem ob pogledu na sonce, na gore v daljavi, na vse, kar ga je obdajalo. Zanj je bilo vse to samo nekaj, kar je moralo biti, in kar bo tudi ostalo.

Stopal je z rokami zvezanimi na hrbtu. Glavo je nosil pokonci kakor takrat, ko je šel na poroko. V njem samem je še vedno plamenel droban, nagajiv posmeš nad ljudmi, ki so menili, da nekaj pomenijo. Čutil se je vzvišenega nad njimi.

Bili so na mestu.

Padlo je povelje: »Razvezite jim roke in drugoga za drugim privežite na kolo. Sproti streljajte.«

Stari je bil zadnji. Vedel je, da hočejo uživati nad njim, ko bo moral čakati do zadnjega.

»Ne boste me,« si je ponavljal, »ne boste me. Se teh nekaj minut. Ne boste me.« Samo to mu je gorelo v mislih in srcu.

Prišla je vrsta nanj. Nekdo izmed rabljev ga je začel suvati s puškinim kopicom proti zadnjemu kolu, ki je bil še prazen.

Ko je očka pod udarci stopal proti kolu, ga je vsak udarec zadel v živo. Telo je imel vse raztočeno in v obraz bi samega sebe težko spoznal, če bi se videl. Če bi poslušal telo, bi padel prej, preden bi prišel do kola. Na to so rabili čakali.

Staremu je gorelo v mislih: »Ne boste me!«

»Kaj se ustavljaš, ti kljuse staro.«

Z zadnjimi napori telesa in volje je stari močje sselal suknič in ga položil v mlako krvi, ki se je razlila po poti. Bila je tako velika, da je ni mogel prekoračiti. Stopil je na suknič in z njega spet na suho zemljo. Krvi se z nogo ni dotaknil.

Privezali so ga na kol. Se preden pa je padlo povelje za streljanje, je pristopil eden izmed rabljev k njemu in ga vprašal:

»Zakaj ste slekli suknič in ga položili v kri? Celó vikal ga je. Stari ga je premagal še tik pred smrtjo. Kakor so se s pogorišča njegove hiše trkali zadnji zublji ognja, so se iz njega utrgale besede: »Ta kri je naša!«

»Ustrelite ga,« je padlo rezko povelje. OTMAR NOVAK

Peklenski stroj

Petnajst let je tega. Bilo je pred 1. majem.

Na kranjske ulice je legla spokojnost prihajajočega večera. Od mrkih pročelij biš na glavnem trgu, ki so se zdele nočjo že temnejše kot sicer, so odmevali trdi koraki nemške patrulje. Redki ljudje, ki jih je večer našel na ulici, so hiteli proti domu.

Iz mraka sta se izlučili dve senci in se pognali preko trga v stransko ulico. Korak neznačev je postal počasnejši, brezbržen... Zavila sta proti Škerlovcu. Prostor — če hočete tudi razgledna ploščad na visoki skali — odkoder se odpira lep razgled na železniško postajo pod pobočjem Šmarjetne gore in na dolino Save, je bil prazen.

»Nikogar še ni. Čudno,« je spreporil prvi in se nezaupno oziral po temačnih kotih. »Le kje hodijo?«

Iz preboda med hišami so se izlučile tri postave.

»Kje pa hodita tako dolgo?« se je razbudil eden izmed trojice. »Celo večnost že čakamo. Saj veste, da sami ne moremo začeti.«

Prvi je hotel ugovarjati, pa mu ni uspelo. Nato so se umaknili v senco hiše in se skrivnostno pomenkovali.

Od časa do časa je bilo slišati, kot bi se prerekali ali vsaj razburjeno govorili.

Kaj neki imajo skrivnostni neznanci za bregom? In kdo so?

Mladi fantje so — komaj toliko stari, da so prerasli otroške blače. Morda bi jim prisodil 16 ali 17 let.

Prvi je Jože, pa Bert, Franci, Vid... Konec koncev pa imena za našo zgod-

bo niso prav nič važna.

Vrli fantje so — pogumni kot le kaj! Prenekatro so že zagodli okupatorju. Pogosto bodijo na zvezo k partizanom, prenašajo propagandno literaturo in sanitetni material... Kdo bi mogel, našititi vse tisto, kar počno!

Tudi nočjo nekaj pripravljajo. Vznemirjeni so, napeti kot tetiva na loku... Jutri je vendar 1. maj — delavski praznik. Proslaviti ga je treba...

Še kratek pomenek in...

»Zdaj pa na delo fantje!« so začele padati zadnje zapovedi. »Določimo stražo. Ti se postavi tje na Gasilski trg in ti na tisto križišče. Pa dobro pazita. Če bo vroče — žvižgajta! Pojdita, in še enkrat: napnita oči in ušesa!

Tiho, kot so se srečali, tako so se razšli.

Trojica, ki je ostala na Škerlovcu, je od nekod prilekela nekakšen zavitek, pa žico in težko pločevinasto škatlo. Splazili so se na rob razgledne ploščadi. Potlej so nekaj mrzlično delali. Od časa do časa so obstali in prisluhnili v noč.

Tudi stražarja na Gasilskem trgu in na križišču nista imela preglavic. Krčevito sta vlekla na uho in zabadala poglede v noč. Od nekod je bilo slišati trde korake nemške patrulje, ki so to pot še posebno grozljivo odmevali od cestnega tlaka. Čez čas so koraki zamrli in stražar se je oddahnil.

»Kaj vruga mečkajo!« se je grizel tisti na Gasilskem trgu in pogledoval

proti Škerlovcu. Končno se je oddahnil. Pribajali so in z njimi tisti, ki je stražaril na križišču.

»V redu. Pojdimo!« je zadovoljno sporočil Jože. Potlej so se razšli. Na ulico je legel mir.

Zarava naslednjega jutra so se ljudje zvedavo ozirali proti Škerlovcu. Posiljevala sta jih smeh in dobra volja. In ko bi videli Nemce in belčelke Kako so se pestili zavoljo tistega, kar jih je pozdravljalo z visokega Škerlovca.

Preko pečine je visela ogromna zastava s peterokrako zvezdo in pozdravljala 1. maj!

Nemci in belogardisti so se na vrat na nos pognali proti Škerlovcu. Čimprej morajo sneti tisto prekleto trobojnico, ki se jim roga v obraz. Vsi zasopli so pritekli na razgledno ploščad in se pognali proti zastavi.

»Stojte! Nikar naprej! Pustite zastavo, sicer zletimo v zraku!« so kričali drug čez drugega in se plašno umikali za vogale.

Ob zastavi je bila pritrjena nekakšna škatla in krog nje so bile razpete v špiralo navite žice. Peklenski stroj!

Nemci in belogardisti so kleli ko Turki in se besno pomenkovali. Zastava vendar ne sme viseti celo večnost!

Končno se je našel »junak« — belogardist. Z mrkim, kot kreda belim obrazom je pograbil brzostrelko, zamahnil z roko, češ »umaknite se, in... Skril se je za vogal in pomeril. Rafal je pretrgal tišino proega maja. Najbolj plašni so zatisnili ušesa. Zdaj bo zagrmelo... Belogardist je dobro ciljati. Zaropotalo je po škatli, da nikoli tako. Iz škatle se je vsul bel pesek...

Prevara je uspela. Nemci in belogardisti so sneli zastavo in se osramočeni razšli.

aa

DRUŽINSKI Pomenki

NI VSEENO, RDEČE ALI ZELENO

Barva v prostoru, v katerem živimo

Ce ne bi bilo barve, bi mislili, da nas obdaja mrak, življenje bi bilo brez idej in vizuelni efekt tako rekoč sploh ne bi obstajal. Barva nam, z drugimi besedami, ustvarja razpoloženje, ki je lahko dobro ali slabo, kakor se pač barva odraža od osnovne do njenih bližnjih in daljnjih nians. Rdeča barva razburja, medtem ko plava in zelena delujeta hladno in pomirjujoče.

novanju vtis bledega izgleda, prav tako kot bledeca na človekovem obrazu. Prisotnost človeka v prostoru je zelo velikega pomena. On lahko s svojim okusom ali neokusom olepša ali ostriomaši dobro dekoriran prostor. Prav bo, če bomo v

svojo dnevno sobo, kjer so stene dekorirane z modrim, svetlo rumenim ali svetlo vijoličastim tonom, postavili predmete intenzivnejših barv. Dober okus za barve in pravi občutek za harmonijo nam je lahko v ponos.

Pomladanska obleka za deklice

Za krilce nasujemo na okroglo pletilko približno 400 do 500 pentelj in pletemo gladko desno, dokler ne dobimo dolžine krila. Ce nimamo okrogle pletilke, pletemo z navadnimi, seveda potem v dveh delih — prednjega in zadnjega. Zivotec nasujemo na približno 60 do 70 pentelj in pletemo gladko — desno do pod pazduhe. Tu na obeh straneh posnemamo po 5 pentelj in pletemo dalje patentni vzorec do rame. Za rame posnemamo v vsaki vrsti po 5 pentelj, dokler nam ne ostane na pletilki 30 pentelj. Nato rahlo zaključimo. Prav tako pletemo zadnji del zivotca.

Rokava začnemo s patentnim vzorcem na približno 36 pentelj in pletemo približno 20 vrst. Nato dodamo v eni vrsti 30 pentelj in pletemo gladko dalje, le da v straneh dodajamo na vsakih 8 vrst po eno pentljo. Ko imamo dolžino rokava po želji, lahko dolge, ritčetrinske ali kratke, posnemamo v vsaki vrsti po 4 pentlje in s tem rokav zaključimo.

Krilce v pasu nabereimo, prišizemo ga k životcu in rob utrdimo znotraj s trakom, všijemo rokava. Seveda smo poprej životec že izgotovili. Kroja ne prilagamo, ker je tako preprost, da boste po našem opisu obleko napletle, ne da bi imele težave. Paziti je treba, da bo ovratni izrez dovolj širok

za oblačenje, ker obleka nima nobenih gumbov, po želji pa lahko za vratom naredimo mali izrez, ki bo zapet z drobnimi gumbi.

Preden se lotimo likanja

Je že tako, da gospodinje upravičeno prištevajo likanje k najbolj utrudljivim in neprijetnim gospodinjskim opravilom. Res, ni lahko cele ure stati na nogah in potiskali likalnik sem ter tja po zmečkanem perilu. Kmalu nas začne vse boleti od napora, pa tudi od enoličnosti opravila. Pri likanju nas stroj

še ne bo kmalu zamenjal, zato se potrudimo in si z dobro organizacijo same olajšajmo delo. Mislimo na to,

— da je pravilno navlaženo perilo lažje likati. Vlažimo lahko s čisto ročno metlico, krtačo ali kar z roko. Da se voda enakomerno porazdeli po blagu, damo perilo v večje polvinilaste vročke in ga pustimo nekaj ur.

— da lahko škrobu dodamo nekaj terpentina, da se nam naškrobljeno perilo ne bo grbančilo in prijemalo za likalnik.

— da pred likanjem pripravimo vse potrebno: mizo — pogrnjeno s tanko oedejo in belim platnom, čisto vodo za popraviljanje majhnih gubic, ki se naredijo pri likanju na tanjših tkaninah, platneno krpo za likanje občutljivih tkanin, raztopino boraksa za čiščenje morebitnih madežev od prevročnega likalnika in seveda — očiščen likalnik.

— da mora biti tu na vsak način stol, ker tudi sede lahko likamo. Če nimate mize, ki bi ji lahko regulirali višino, podložite stol do ustrežajoče višine. Kmalu se boste tudi na tako likanje navadile.

— da ni nikjer rečeno, da moramo likati s hitrimi, sunkovitimi kretnjami in po večkrat vsako mesto. Prav isto dosežemo, če počasi potiskamo likalnik, da že prvič popolnoma zgladimo perilo in nam ga ni treba večkrat prelikavati. Gibi naj bodo krožni in dolgi, ne pa kratki, ostri in hitri.

— da je veliko boljše, da zlikanih kosov perila ne zlagamo sproti, ampak da nezložene odlagamo in jih zložimo šele, ko smo prenehali likati. Prihranili si bomo čas in električno energijo, ker nam likalnik ne bo gorel brez potrebe.

Metka

5. mladinski festival „Bratstvo - enotnost“

Nestrpno pričakovanje

Več mesecev se že mladina iz Subotice, Slavonskega Broda, Pristine, Niša, Bitolja, Bosanskega Samca, Reke in z Gorenjske (Kranj, Jesenice, Tržič, Šk. Loka) živahno pripravljala na letošnji mladinski festival, ki bo na Dan mladosti in ob rojstnem dnevu maršala Tita v Kranju. Tokrat se mladina še bolj temeljito pripravljala in še bolj nestrpno pričakuje dne, ko se bodo mladinci iz vseh republik spet srečali — zakaj spomini iz prejšnjih festivalov so nepozabni.

Lani je bil mladinski festival v Pristini, središču Kosmeta. Mladina iz Kranja, pa tudi iz drugih mest, je morala na dolgo pot. Vendar se dolga potovanja ni ustrašila; nasprotno — nestrpno je pričakovala, kdaj bo zapuhal viak in se bodo težka železniška kolesa z vso hitrostjo zavrtela. Tudi kasneje jih vožnja ni utrudila. Vso pot so gledali skozi okno in se seznanjali z našo domovino; seveda ni manjkalo tudi prijetnih dovnetipov in šal. In ko so se mladinci iz omenjenih mest zbrali v Pristini, so bili v kratkem času podobni drug drugemu, kot

jajce jajcu — vsi so imeli bela pokrivala, ki jih domačini imenujejo keč. Toda tisoč mladincev iz omenjenih mest ni bilo enakih le po zunanjem videzu — tudi njihova srca so enako utripala. Borbenost na športnih igriščih je bila enakopravna, prav tako tudi na kulturno-prosvetnem odru.

Prepričani smo lahko, da bo tako tudi letos v Kranju, kjer so se pred dnevi zbrali na skupnem sestanku, ki ga je priredil pripravljalni odbor 5. mladinskega festivala; zastopniki mest. Medtem ko so se na sestanku podrobno pogovorili o sporedu festivala, smo se z njimi pogovorili tudi o tem, kako se mladina izven Kranja pripravljala za festival.

Slavonski Brod: SREDSTVA NE SMEJO BITI VPRAŠANJE!

V Slavonskem brodu se je mladina na festival začela pripravljati že zgodaj jeseni. Kdo bo potoval v Kranj, bodo odločila tekmovalja. Izbirno tekmovalje okraja bo najprej po občinih, 18. maja pa bo padla v Slavonskem Brodu odločitev na okrajnem tekmovalju.

Mladina iz Slavonskega Broda meni, da je treba s sedanjo obliko festivalov nadaljevati. Kljub temu, da so verjetno nekatere mladinske organizacije v težavah z denarjem, sredstva ne smejo biti vprašanje, ker gre za dostojno počastitev Dneva mladosti in rojstnega dne maršala Tita.

Priština: MLADINA PROTI STARIM NAZOROM

Iz Pristine bo prišlo v Kranj okoli 120 mladink in mladincev. Da bodo za prireditve čimbolje pripravljene, sta bila ustanovljena posebna odbora za kulturno dejavnost in šport, ki sta več mesecev nadzorovala delo. Mladina je razen tega najtesneje sodelovala z Zvezo športov in vodstvi šol. Precejšnje težave je imela mladinska organizacija s prepričevanjem nekaterih staršev, da so pustili svoje otroke na dolgo pot v Kranj. Mladina se je morala boriti proti stari nazorom, ki so še delno ukoreninjeni na Kosmetu. Toda mladina je zmagala.

Niš: PREDTEKMOVANJA

Kot v nekaterih drugih mestih, izberejo tudi v Nišu najboljše mladince za festival na predtekmovaljih. To predtekmovalje je v obliki lokalnega festivala, ki se je začel 25. aprila in bo zaključen 10. maja. Pred odhodom na festival bodo imeli izbrani mladinci samostojno prireditve v Nišu. Predstavnik mladine iz Niša, Dragan Vasiljić, nam je dejal:

«Vsakoletni festival dobiva iz leta v leto večji pomen. To je najlepši način, da se mladina iz vseh republik sreča, in tako še bolj pogloblja tovariške odnose. Na dosedanjih festivalih se je pokazala pomanjkljivost v tem, ker ni točno opredeljeno, ali so tekmovalja tekmovalnega značaja ali le manifestativnega. Zeleni je, da bi bila letos v Kranju ta pomanjkljivost odpravljena.»

Enako kot v omenjenih mestih, se mladina pripravljala tudi drugod. Vsi nestrpno pričakujejo ponovnega srečanja v Kranju, ko se bodo od 22. do 24. maja spet srečali. Vsekakor pa bo 5. mladinski festival za vso Gorenjsko pomemben dogodek. Razen tega, da bo to osrednja prireditve v počastitev Dneva mladosti in rojstnega dne maršala Tita, bodo številni Kranjčani in okoličani lahko uživali na športnih igriščih in v kulturno-prosvetnih dvoranah.

B. Fajon

MLADINSKE delovne akcije

OD 1945 DO 1959

Mladina Jugoslavije je v letih od 1945 do 1959 sodelovala pri gradnji naslednjih objektov: železnica Brčko — Banovići (90 km), železnica Samac — Sarajevo (243 km), avtomobilska cesta »Bratstvo - enotnost« Beograd — Zagreb (382 km); železnice: Banja Luka — Doboj (90 km), Nikšić — Titograd (53 km). Novi Beograd. Industrijski objekti: Tovarna težkih strojev »Ivo Lola Ribar« — Železnik, Železarna Zenica, Tovarna hidravličnih strojev v Žitnjaku pri Zagrebu, Tovarna »Titan« v Kamniku, Valjarna bakra v Sevoju, Tovarna šamota v Arandjelovcu. Hidrocentrale: Jablanica, Mavrovo, Vinodol, Vlasina in Zvornik. Avtomobilska cesta »Bratstvo - enotnost« Ljubljana — Zagreb (80 km).

Na delovnih akcijah naše mladine je doslej sodelovalo okoli 10.000 inozemskih mladincev iz Avstrije, Avstralije, Avstrije, Albanije, Čehoslovaške, Danske, Anglije, Egipta, Francije, Grčije, Holandije, Izraela, Italije, Irana, Islanda, Indije, Irske, Južna Afrike, Kitajske, Koga, Kanade, Maroka, Malaje, Madagaskarja, Madžarske, Norveške, Vzhodne in Zahodne Nemčije, Nove Zelandije, Poljske, Romunije, ZDA, Španije, Švedske in Svice.

1360 km ceste - v petih letih

Do leta 1963 bo mladina zgradila moderno avtomobilsko cesto »Bratstvo - enotnost« od Ljubljane do Gevgelije v dolžini 1360 km.

Do danes je usposobljenih za promet že 519 km ceste, in sicer Zagreb — Beograd 392 km in Ljubljana — Zagreb 127 km. Od tega je mladina z delovnimi akcijami (leta 1948 do 1950 in 1958) zgradila 462 km.

Letos mladina nadaljuje z gradnjo avtomobilske ceste »Bratstvo - enotnost« skozi Srbijo od Paračina do Niša (84 km) in skozi Makedonijo od Negotina do Demir Kapije (18,6 km).

V juliju lani so že pričeli s pripravljalnimi deli med Paračinom in Nišem. Sodelovalo je 6517 mladincev in mladink. Do 1. novembra so izkopali, prevozili in ugradili 286.000 kub. metrov zemlje, trasirali 17 km ceste, zgradili 87 odtokov za vodo, pričeli z deli na 6 mostovih, pripravili zaloge gramoza vzdolž vse ceste, usposobili dovodne poti, zgradili 5 naselij itd.

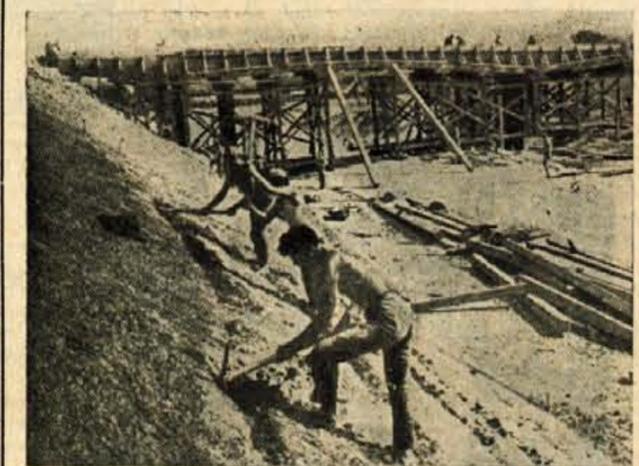
V lanskoletni zvezni delovni akciji je delalo skupno 466 brigad iz vse Jugoslavije s 53.323 brigadirji (46.316 fantov in 7.007 deklet). Iz Slovenije je sodelovalo 50 brigad (5.452 mladincev in mladink).

Na odseku Paračin — Niš, kjer bo letos delalo 41.000 brigadirjev, iz vse Jugoslavije in vgraditi 1 milijon 350.000 kub. metrov zemlje in zgraditi 133 odtokov za vodo, 26 mostov, 27 nadvozov in še 13

stih, šolah, podjetjih in ustanovah mladi ljudje največ govorili o tem. Zve prve dni je bilo jasno, da ne bo težav z zbiranjem brigadirjev in formiranjem brigad, pač pa, kako iz množice prijaviteljev izbrati toliko mladincev in mladink, kolikor jih bo potrebno. Po predvidevanjih bi namreč v tej akciji lahko sodelovalo samo od 50 do 55 tisoč mladincev in mladink, število prijaviteljev pa je doseglo 200.000.

V nekaterih šolah in na fakultetah, kot tudi v posameznih podjetjih, kjer je bilo število prijaviteljev daleč večje kot število brigadirjev, ki bi lahko šli v brigado, so si izmišljali najraznovrstnejše načine selekcije. Ponekod so bili množični pregledi vseh prijaviteljev, merili so njihovo težo in višino, odražali so stroge pogoje in kriterije, samo da bi kolikor toliko objektivno izbrali brigadirje iz velikega števila prijaviteljev.

Ko pa je bil sestav brigad že znan, pa tudi razpored, v kateri izmenj bodo šli na gradbišče, so se brigade že pričele pripravljati na brigadni način življenja. V nekaterih krajih so zabeležili primere, da so se bodoči brigadirji, razen številnih dogovorov o tem, kako bodo živeli in delali na trasi, dneve in dneve tudi fizično pripravljali za delo, ki jih čaka. Odhajali so v gozdove in na travnike in privajali svoje dlani na krampe in lopate, da ne bi po prihodu v naselje izgubili dragocenih dni za

mladinskih naselij. Do 29. novembra bo zgrajena 57 km betonskega in 27 km asfaltnega cestišča. V Makedoniji med Negotinom in Demir Kapijo bo letos delalo 10.000 mladincev in mladink. Do 11. oktobra bodo zgradili 18,6 km asfaltnega cestišča.

Od histega dne, ko so iz kongresne dvorane prišle besede, da se pripravljala zvezna mladinska delovna akcija, so po vaseh, me-

zdravljenje žuljev. Takšne priprave so bile pogoste predvsem pri srednješolskih brigadah, katerim je bilo privajanje na fizično delo v resnici potrebno.

1. aprila letos so v Srbiji in Makedoniji spet zapeli krampi in lopate, zadonela je pesem brigadirjev... Do jeseni, do Dneva republike, bo zgrajenih novih 102,6 km ceste... Spet precejšen korak bliže cilju... A. T.

MODA

Okusen kostim za spomladanske dneve

MLADA RAST

DRAGI PIONIRJI!

Prav gotovo so vam znani razni dogodki iz narodnoosvobodilne borbe, ki so jih morda doživeli vaši očetje, mamice, bratje, sestre ali kdo od vaših znancev. V dneh, ko proslavljam 40-letnico KPJ in ko se pripravljamo na proslavo največjega mednarodnega praznika dela — 1. maj, ste prav gotovo spet kaj novega zvedeli ali pa se naučili v šoli. Verjetno ste odšli na izlete, obiskali zgodovinske kraje itd. V mislih zberite vse, kar ste slišali ali morda sami doživeli. Ko boste to napravili, se vsedite, vzemite v roko papir in svinčnik in lepo ter skrbno napišite vse to, kar vam je ostalo v najglobljem spominu in nam čimprej pošljite.

Najboljše prispevke bomo objavili in nagradili, zato se natečaja udeležite v čim večjem številu.

Nogradna križanka

Vodoravno: 1. začetnici priimka in imena našega pisatelja; 3. stanje morske gladine; 4. opravke; 6. ploskovna mera; 7. moško ime; 10. hrana; 11. znamka prehrabenebnega predmeta; 12. darilo; 14. pomolni glagol; 15. vrsta blaga.

Navpično: 1. nenačeta; 2. nabožna slika; 3. partizanske skupine; 5. del telesa (3. sklon); 6. medmet; 8. pristaniško mesto; 9. medmet; 13. ljudska republika (obratno).

Rešitve pošljite do 9. maja. Za nagrade smo pripravili tri lepe knjige.

Prebrisanka

Na košatem drevesu je sedela opica. Premišljevala je, kaj bi počela, da ji ne bi bilo dolgčas. Pa je zagledala zelenca. Previdno se je splazila navzdol in ga zagrabila. Nekaj časa se je z njim igrala, potem pa se je tega naveličala in ker ni vedela, kaj naj z zelencem počne, ga je pogoltnila.

V blatu pod drevesom pa je ležal krokodil in jo opazoval. Ker mu je sonce sijalo v oči, ni natančno videl, kaj se je zgodilo. Vendar je upal, da bo opica spodsnila in da bo štrbunknila z drevesa v njegovo lačno žrelo. Toda kmalu je spoznal, da iz te moke ne bo kruha. Začel je premišljevat, kako bi opico ukani.

»Kako le moreš biti tako kruta, opica?« je rekel. »Umorila in požrla si mojega najmlajšega sinčka. Kako naj se revež potolažim? Vsaj solze mi pridi obrisati!«

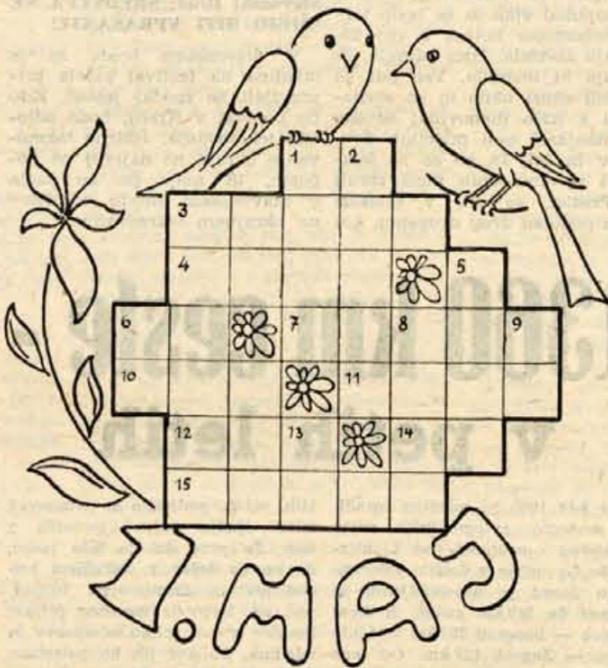
Opica pa je predobro poznala krvoločnega krokodila in se ni pustila zvbati v past. Malo je pomislila in mu takole odgovorila:

»Če je bil zelenec tvoj sinček, ti bom dala namesto njega svojega sina.« In z dolgim črnim prstom je pokazala na mladega Arabca, ki se je sprehajal ob reki.

»Opica, motiš se! To je vendar človeški sin,« je ugovarjal krokodil.

»Mar sem se res tako zmotila?« je hudomušno dejala opica. »Le bolj pogledaj, boter, pa boš videl, da sva si podobna. Toda če bo navsezadnje le obveljala tvoja, potem bo pa tudi res, da si ništa zmeraj v sorodu dva, ki sta si podobna...«

Krokodil ni znal opici odgovoriti. Odplazil se je proti reki, z dolgim nosom in s praznim trebuhom.

UGANKE

Kdo zavija, kdo nam trobi, ko se dan nam zablješči, kdo očeta mi zbudi, da v tovarno odhiti? (Tovarniška sirtna)

Vrsta kresov je žarečih po vrhovih zagorela, ali veš, dragi bralec, da oznanja praznik...? (Delo)

Tovariš Klepetavec je točno ob desetih zvedel gromozansko važno novico in jo je seveda v eni uri povedal štirim dobrim in molčecim

prijateljem. Vsak izmed teh je seveda sporočil še gorko novico 4 svojim prijateljem in veriga je šla naprej. Otroci, ali bo težko izračunati koliko ljudi je že zvedelo to novico ob 15. uri. Le malo mislite, pa bo.

(1356 oseb)

Vlastina mamica je osemkrat starejša od Vlaste, babica pa dvakrat starejša od mamice. Vse tri skupaj pa štejejo točno 125 let. Koliko let je stara Vlasta, koliko mama in koliko let stara mati? (Vlasta 5 let, mama 40 let, babica 80 let)

Kot vedno

Pred bišo samotno v planini visoki tam starček na klopi poseda; kot vedno, si pipo nabasal je v roki, kot vedno, v dolino gleda.

A danes močnejše mu bije srce. glasove on sliši v daljavi... Vzravna se, na grčavko se upre, čez trato se k plotu odpravi.

Ni zmotil se, dedek, po poti v goro koraki vse bliže donijo... Zaslonil oči si je z velo roko: Hej, fantje so, k njemu hitijo!

Saj dedek je vedel, da bodo prišli, kot takrat so k njemu hodili, ko tod po planini so dni in noči za zlato svobodo se bili.

A danes, ej, dedek, je praznični dan, kresove zanetimo v gaju, potem pa bo pesem privrela na plan, pesem svobodnemu maju!

T. POZAR

DUDIKA

Vedno je valjal po ustih dudiko. Brez nje ga niso nikoli videli. Če je ni imel v ustih, mu je visele in bingljale na rdečem traku okoli vratu. Njegovega pravega imena niso nikoli zvedeli. Vsi so ga klicali Dudika.

Bil je pravi možic, debel kot lončen pujske, kamor je spravil svoje prihranke. Toda tedaj, ko sem ga spoznal, ni več hranil denarja. Rdečeličen, kot je bil, se je našobil in rekel z zvonkim glasom: »Se ne izplača v teh časih!«

»Kje pa si to pobral,« sem ga pobaral.

»Oče pravijo, da je tako,« je resno in zavzeto odgovoril in me prepričljivo pogledal v oči. Najbrž si je mislil: »Kaj veš ti, ko žganec je!« — ali pa morda kako drugače. S črnolasi štrkeljčkom Dudiko sva postala prijatelja, da se je obema tožilo, kadar nisva bila skupaj. Razkazoval sem mu orožje in možato sva se pomukovala. Pa sva kakšno uganila, da sva se potem oba smejala.

Dudika je bil pravi uničevalec dudik, čeprav je bil star že pet let. To je bila njegova edina slabost. In zato mu bodi odpuščeno. Mati in oča sta ga na vse načine odvajala, a ni nič pomagalo. Skrili so dudiko, jo namazali s pelinom, a vse zaman. Dudika je bil stano viten, da le kaj.

Zgodilo se je, da je naša brigada odšla drugam, in nisem se utegnil posloviti od malega prijatelja. Drug za drugim sva žalovala. Le malo je manjkalo, pa se ne bi nikoli več videla. Ko smo odšli, tako mi je potem pripovedoval njegov oče, se je Dudika odpravil na skedenj. S silo so ga morali spraviti vsakokrat k mizi, da je jedel. Nič mu ni bilo povšeči.

Govoril je: »Tega ne maram!« Tudi krape in ajdove žganec, ki so bili njegova najljubša jed, je odklanjal. Mati mu je pravila: »Poglej, Dudika, kako so žganec zabeljeni! Poglej ocvirke, ki jih tako rad hrustaš!« Vse je bilo zaman. Rekel je: »Mama, daj mi dudiko.« Ker niso vedeli, kaj je z

njim, mu niso mogli odreči. Vzel je svojo »pipico« in odšel. V hiši je nastal pravi preplah, ko je nekoga jutro izginil od doma. Ker so sprva menili, da samuje na skedenju, so ga pustili pri miru. — Sele opoldne so videli, da ga ni doma. Klicali so: »Dudika!« In spet: »Dudika!« Nihče se ni oglašil. Sli so vprašali sosede. Hčerka Minka je povedala, da ga je videla za vasjo, ko jo je mahal proti hribu. Vprašala ga je, kam gre, a jo je le grdo pogledal, češ, kaj se vtiakaš v moje zadeve.

Oča je tedaj odšel za njim. Nebo so prekrili črni, deževni oblaki in kmalu je začel padati dež. Viliha se je ploha. Oče je stopil hitreje. Močno ga je skrbelo, kaj je z Dudiko. Zagledal ga je v hribu pred seboj, bosega, v kratkih hlačkah, z rokami v žepu. Za njim je ostajala sled njegovih bosih nog. Ko je v možu, ki je šel za njim, spoznal svojega očeta, je stekel. Toda daleč ni prišel. Oče ga je dohitel in ga vzel v naročje, vsega blatnega od flovice, ki mu je pri teku škropila po hlačkah, srajci

li. In vsak dan bolj se je vračalo življenje v Dudiko. Sedaj je jedel in nič več ni govoril: »Ne maram! Nočem!«

Ko je prvič zapustil posteljo, je bil pravi praznik. Zelo je shujšal. Sedla sva na prag pred hišo, se grela na soncu in čebjala.

»Boš ostal pri meni?« me je spraševal Dudika.

»Seveda bom,« sem mu odgovoril. Nisem ga hotel žalostiti, čeprav sem vedel, da se bova moral spet ločiti.

»Če boš šel, bom šel s teboj,« je rekel in me gledal z modrimi očmi, v katerih je odsevala sinjla neba. »Sel bom s teboj. Pri tebi bom ostal.« Nato je potisnil v usta svojo »pipico« in jo malo pomogal, kakor modrijan in čakal, kaj bom rekel.

»Toda, če greš z mano,« sem mu ponagajal, »boš moral dudiko pustiti doma. V brigadi ne boš smel nositi dude, vsi bi se norčevali iz tebe, pa tudi drugo ime si boš moral izbrati. Ne, iz tega ne bo nič! Kar doma boš ostal. Obljubil mi boš, da ne boš več ušel z doma,«

V vrtcu »Tatjane Odrove«

je prijetno

Ura je odbila devet, ko sem stopila v vrtcu »Tatjane Odrove«. Ze na hodniku mikavne, moderne stavbe sem srečala prijazne, vedno nasmejane obraze vzgojiteljice. V želji, da поблиže spoznam življenje v njihovem vrtcu, sem jih poprosila za kratek razgovor in ogled njihovega doma. Z veseljem so ustregle moji radovednosti in že sem — trenutek nato — stala v lepo urejeni sobi, kjer naši malčki preživljajo ure proč od svojih domačih. In prepričala sem se, da so te urice zares prijetne, polne zabave in pouka.

Prišla sem ravno v času malice. V vseh treh sobah (razdeljeni so namreč po starosti v tri skupine od dveh do sedem let) so kot v pravljici sedeli na stolčkih pri raznobarnih mizicah in pridno »pospravljali« svoj vsakodnevni obrok. V sobah sem opazila omarice in takoj mi je vzgojiteljica pojasnila, da služijo ličnim izdelkom, ki jih otroci v prostem času sami izdelujejo. Najlepše potem porabijo za razstavo, ki jo priredijo ob zaključku leta. Oglevala sem si še prostore, kjer hranijo igrače in razne druge predmete, ki jih rabijo v času proslav in

otroških igrice, ki jih sami pripravljajo.

Tudi garderoba je važen prostor v otroškem vrtcu. Ni

V vrtcu »Tatjane Odrove« je tudi za to lepo preskrbljeno. Nadalje moderno urejena kopalnica, kuhinja — vse to na-

vseeno, kje in kako bo naš otrok odložil odvečno obleko in čevlje ob prihodu in kam bo spravil copatke ob odhodu.

pravlja življenje v vrtcu še udobnejše in prijetnejše. Ozrla sem se skozi okno in videla, kako dovažajo zemljo

na vrt, kjer bodo otroci sami urejali gredice, pripravljali in zalivali vse, kar bodo posadile njihove drobne ročice.

Malice je konec. Dežurni, to so otroci sami, že pospravljajo skodelice in že so v vrsti, pripravljene na dopoldansko telovadbo. Ko so rdečih ličk opravili tudi to prijetno dolžnost, so se veselo zapeli, nato pa mirno zasedli svoja mesta in čakali, kaj jim bo še naročeno. Zvedela sem, da bodo odšli na izlet. Obiskali bodo grobove padlih talcev, jih okrasili z lučkami in cvetjem. Taki in podobni počni izleti so vsak dan na vrsti. Ljudje tako radi pozabljajo, da ni glavni namen službujočega osebja, da samo varuje naše otročičke, ampak da jih tudi poučuje in vzgaja. V vrtcu »Tatjane Odrove« tega nikoli ne pozabijo.

Še in še sem gledala to veselo družico, zbrano okrog vzgojiteljice, in imela sem občutek, da kot bratci in sestrice stojijo ob nekem, ki skrbi za njih tako kot more skrbeti le prava ljubeča mamica.

»Velika skrb nas vseh je v tem, da je žetvilo otrok, ki bi radi prišli v vrtcu, mnogo večje kot jih lahko sprejmemo,« je še pred mojim odhodom potožila vzgojiteljica. »Z ustanovitvijo otroških zavetišč bi bila tudi ta skrb odstranjena,« je še dodala.

V upanju, da bi se jim tudi ta želja izpolnila, sem se zahvalila za prijeten ogled in razgovor in polna lepih vtisov zapustila poslopje. V vrtcu »Tatjane Odrove« je zares prijetno... M. F.

in laseh, vsega premraženega, vsega mokrega. Nekaj časa se je upiral, potem pa se je prijel očetu okrog vratu in zajokal.

»Dudika, zakaj jočeš?« ga je vprašal oča in tudi njemu je bilo hudo.

»K Savu v brigado sem šel. Hočem ga videti.«

Oče ga je vso pot nazaj nesel. Dudika je zbolel, prehladil se je in dobil pljučnico. Venomer je v blodnjah govoril, da bo šel v brigado k Savu. Vročina je popustila, toda Dudika ni imel nobene volje, da bi jedel in okreval.

Oče je govoril z materjo. Se isti dan je odšel na pot, da poišče brigado. Čez tri dni je stopil pred komandanta in mu povedal, kako je s fantom. Poveljnik je poklical mene in še isti večer sva z očetom odšla na pot. Hodila sva noč in dan in prispela drugi dan proti večeru na dom mojega prijatelja.

Ko me je zagledal, se je začel smejati. Toda, bil je grenak nasmeš. Moral sem sesti k njemu na posteljo. Prijel me je za roko in ni me več izpustil.

»Kako je, mož?« sem ga vprašal. »Pri tebi ostanem, dokler ne ozdraviš. Toda, obljubiti moraš, da boš jedel, pa v gozd bova hodila na izlete. Pokazal ti bom ptičja gnezda in morda ti ujamem veriverico.« Govoril sem in govoril. Pripovedoval pravljice. Pravil sem šale, ekakal na eni nogi, oponašal živa-

in da se boš odvadil »pipice«. Jas pa ti obljubim, da te bom obiskoval.«

Cakal sem, kaj mi bo odvrnil. Se nekaj sem hotel reči, pa me je tako žalostno pogledal, da sem si takoj premislil.

»S tabo bom šel,« je odločno rekel in glas se mu je tresel.

»Pogum, Dudika,« sem mu rekel. »Ne smeš biti hud. Jokati ne smeš, to ni moško, a ti si že pravi mož.«

Videl sem, kako je požrl slino, ki se mu je nabirala v grlu in dejal: »Ali bom res lahko šel s tabo, če me bom imel več cuclja in če ne bom več Dudika?«

Nisem si znal pomagati. Moral sem še počakati. Hodila sva v gozd in se veselila. Nekajkrat je pritisnil na petelina moje puške. In takrat sem po dolgem času zopet zaslišal, kako se Dudika sproščeno smeji. To je bil zopet on. Komaj sem ga pregovoril, da je, ko sem odhajal, ostal doma.

»Da boš res prišel,« mi je rekel in se držal na jok ter sramežljivo vrtel pipico med prsti.

»Pridem sem obljubil,« če ne boš več skadile.«

Ko sem se prvič vrnil, mi je priteknel nasproti, se mi vrgel krog vratu, smejal in jokal obenem in skozi vse to povedal: »Savo, sedaj nisem več Dudika, sedaj sem...« pa sam ni vedel kaj.

O. NOVAK

OKRAJNI LJUDSKI ODBOR KRANJ in vse množične organizacije

čestitajo vsem delovnim kolektivom, političnim in družbenim organizacijam ter vsem prebivalcem kranjske občine k velikemu mednarodnemu prazniku dela -

1. MAJU

Občinski ljudski odbor in vse **Železniki** množične organizacije

čestitajo vsem delovnim ljudem naše domovine ob
Prazniku dela - 1. maju

Iskrene čestitke k
**PRAZNIKU DELA -
1. MAJU**

pošilja
vsem delovnim ljudem
naše domovine

„KOMUNALNI SERVIS“
podjetje za opravljanje
komunalnih uslug
KRANJ

**K 1. maju -
Prazniku dela**

želimo vsem delovnim
ljudem v naši sociali-
stični skupnosti še več
delovnih uspehov

OBRтна DELAVNICA

Instalater - Kranj

**„Varteks“ poslovalnica
KRANJ**

čestita vsem delovnim kolektivom
ustanovam in vsemu delovnemu
ljudstvu k delavskemu prazniku -
1. MAJU

ZUPAN PETER

mehanična delavnica in servisa koles TBP Kranj
čestita vsem delovnim ljudem
ob 1. maju

Delovni kolektiv
tovarne

„PLANIKA“

industrija obutve Kranj

čestita vsem delovnim ljudem Gorenjske
in vsem delovnim ljudem socialistične domovine
k Prazniku dela!

Sava

tovarna gumijevih izdelkov v Kranju

znana po svoji kvalitetni proizvodnji in
konkurenčnih cenah,
čestita delovnim ljudem naše domovine
k prazniku 1. maju

Delovni kolektiv tovarne

»NIKO« ŽELEZNIKI

ki za delovni praznik otvarja
rekonstruirano tovarno, čestita vsemu
delovnemu ljudstvu širom po naši zemlji
k Prazniku dela - 1. maju

ROMAN
II. del
24

VIGENCI

Mimi
Malenšek
Konič

»In če bo vse hudič vzal, mislite, da bosta Heteri in Johan zaradi tega kaj utrpela?« je lenobno spraševal. »Bosta že vse tako obrnila, da bosta svoje deleže rešila — vi boste pa sami gledali, kako se boste izvlekli! E, ja... vedel sem, zakaj nisem pristopil! Kakšna sila mi je? In kakšna sila bi bila vam, če bi bili ostali pri svojem?«

»Zaradi treh tisočakov me ne bo konec, čeprav jih izgubim,« je zviška odgovoril Rogovilec.

»Kajpak. Tisočaki se pobirajo na tleh,« je rekel Dominik.

Začeli so govoriti sem in tja. Rotar, ki je edini vedel, da Heteri pametno ravna in da ga ovirajo samo družabniki, ki so mislili, da bodo že takoj prvi dan začeli deliti dobiček, je plačal in šel. Druga dva sta prisledla k Dominiku, potem pa sta se jim pridružila še Hafner in Šmitek. Dominik je plačeval za pijačo. Začutil je, da je v Družbi zazijala prva razpoka. Treba jo je samo razširiti — nezaupanje je treba vlti ljudem in Družba se bo počasi razšla. Potem bo spet vse tako, kot je bilo. Dominik je čutil, da mu je razkroj Družbe potreben, čeprav mu je zadnje čase kupčija spet uspevala. In zdaj je kazalo, da se začne. Od veselja se je napil, kakor že dolgo ne in je pijan priklovratil domov.

V hiši so že vsi spali. Nobena luč ni več gorela, samo Vida je bdela v kuhinji in ga čakala. Dominik se je primajal v kuhinjo in sedel.

»Ni mi treba pogrinjati v zgornji hiši, bom kar tu jedel,« je rekel.

Postavila mu je večerjo na mizo, potem pa se je nagnila na štedilnik in čakala. Opazila je, da je močno pijan. Treba mu bo sezuti čevlje in ga spraviti v posteljo.

Počasi je obiral meso in nekajkrat zajel zelja, potem je oboje odrinil »Mama že spi?« je vprašal.

»Vsi že spijo.«

»Je Pavle doma?«

»Ni se še vrnil.«

Dominik se je pijano zahehetal. »Potem se je pa dolgo zasedel pri Herderju. No, naj sedi, naj se pomeni z nevesto.«

Dekle je zastrmelo vanj, potem pa je povesila oči in se oprijela roba štedilnika. Čez čas je pobrala posodo in vprašala Dominika, ali naj mu sezuje čevlje.

»Daj,« je rekel in stegnil nogo.

Pokleknila je in mu začela sezuvati čevlje. Dominik je gledal njeno drobno glavo in težke kite, opazil je upognjeni vrat, črto oblih ramen in v životnik stisnjene jedre dekliške prsi. Nenadoma ga je ob pogledu nanjo prevzelo tako nenavadno čustvo, da je bil sam osupel. Vida mu je z nekoliko nervoznimi prsti razvozljavala trakove pri čevlju, on pa je zamišljeno rekel:

»Pravzaprav se mi smiliš, Vida. Ko bo prišla Herderjeva v hišo, boš morala proč.«

Ni mu odgovorila. Samo še globlje se je sklonila nad njegove noge, kakor bi jo bil udaril z bičem.

»Nemara boš morala iti celo služiti,« je rekel.

Za nekaj trenutkov je nehala odvezovati trakove. Zdelo se mu je, da bo zajokala. Nerodno se je sklonil k njej in jo s trdimi prsti pogladil po laseh.

»Pravzaprav je vsega kriva Ana,« je rekel. »Vzgojila te je tako, da se ne moreš omogočiti s kakim kovačem, drug pa še ni vprašal zate.«

Spet ni rekla nič. Čutil je, kako mu je sezula čevlje in začela odvozljavati trakove na drugem. Ko ga je sezula in vstala, je videl, da ji oči plavajo v solzah. Prinesla mu je copate in ko mu jih je natikala, je rekla:

»Jaz sem pa upala, da bom smela ostati pri vas in teti tudi potem, ko se bo Pavle oženil...«

Dominik je prikimal. Pravzaprav, res... težko ji bo, če bo morala služiti pri tujih ljudeh! Prvič je videl, da je nežna, plaha in lepa. Spet se je nekaj zganilo v njem in nerodno je rekel:

»Lahko bi ostala pri meni in Ani, če bi bila... hm... pametna.«

»Saj vem, kaj mislite!« je vzkliknila ogorčeno. »Toda med menoj in Pavlom ni bilo nikoli nič! Nič... Zmeraj sem vedela, da ne smem... ne smem misliti, da bi...« Prestrašeno je utihnila in si začela z robom predpasnika brisati solze.

»Verjamem, verjamem,« je težko momljala Dominik. »In če sem rekel, da bodi pametna, potem me prav razumi. Prav, veš!« Nerodno se je vzdignil in bos pritapal k njej. Težak vonj po sparjeni pijači je vel od njega. »Prav me razumi, sem rekel,« je ponovil.

»Saj vas razumem.«

»Kje neki — noričica! Ničesar ne razumeš? Nikar ne misli na Pavla, ker iz tega ne more biti nič. Toda jaz te imam rad! Da, Vida! Rad te imam. Slišiš?«

Stegnil je roke in jo skušal objeti, ona pa je videla, da je brezumno pijan in se mu je hotela izmakniti. Dominik jo je prestregel in jo zrinil v kot pred štedilnikom.

»Bodi pametna,« je rekel. »Saj ti pravim, da te imam rad. — Kako, hudiča, da se nisem tega že zdavnaj domislil?«

»Stric!« je vzkliknila.

»Da, stric,« je rekel. »Ampak, kaj zato? Ali sem ti res stric? In če sem, ali bi se ne mogla kljub temu dobro razumeti? Vsega ti bom dal, kar si boš pozelela! Bogat sem! Vidiš...« Z desnico je začel brskati po notranjem

Za mednarodni praznik dela 1. maj

čestita in želi novih delovnih zmag vsem naprednim ljudem kolektiv tovarne elektrotehničnih in finomehaničnih izdelkov

»ISKRA« KRANJ

Medzadružno lesno-industrijsko podjetje

„ČEŠNJICA“

NA ČEŠNJICI PRI ŽELEZNIKIH

čestita svojim poslovnim znancom in vsem delovnim ljudem **K PRAZNIKU 1. MAJA !**

AVTOPROMET KRANJ

čestita vsem delovnim ljudem naše domovine k delavskemu prazniku **1. maju**

Usnjena Železniki

čestita svojim odjemalcem in dobaviteljem k Prazniku dela - 1. maju

Grosistično trgovsko podjetje

„ŽIVILA“

ČESTITA vsem delovnim ljudem naše domovine k Prazniku dela

Delovni kolektiv

Železarna Jesenice

čestita vsemu delovnemu ljudstvu naše socialistične domovine k velikemu prazniku - 1. maju ter jim želi v prihodnosti še hitrejši vsestranski razvoj in napredek

Ob prazniku dela

čestita vsem delovnim ljudem delovni kolektiv

„Elektro Kranj“ KRANJ

Vsemu delovnemu ljudstvu ob njegovem največjem prazniku

1. maju

čestita delovni kolektiv **„ROLETA“ - Kranj**

Delovni kolektiv

Gorenjska

Kranj

čestita vsem svojim odjemalcem in dobaviteljem ter vsemu delovnemu ljudstvu ob **Prazniku dela - 1. maju**

KOLEKTIV TOVARNE

„TISKANINA“ KRANJ

želi ob delavskem prazniku 1. maju vsemu delovnemu ljudstvu širom po naši socialistični domovini veliko uspehov in napredka

zepu, da bi izvlekel listnico, potem pa je opustil brezupni poskus in hotel dekle objeti. »Nikar ne čakaj na Pavla,« je začel golčati. »Oženil ga bomo s Herderjevo! Ti pa boš moja, samo moja...«

»Pomislite, kaj bi rekla teta!« je dejala dekle, čisto zbegano in nesrečno. Toda še zmeraj ni zbrala toliko poguma, da bi se ga siloma otresla — on pa je silil proti njej in čisto od blizu je videla njegove žgoče črne zenice pod košatimi obrvmi.

»Ne govori mi o Ani!« je rekel surovo. »Naj spi v svoji kamri! Nikoli nisem imel vesele ure ob njej!«

Medtem, ko je tako govoril, ga je kakor preblisk obšlo spoznanje, da ga je življenje resnično ogoljufalo. Za mnogo več, kot si je včasih mislil. Odreklo mu je srečo in ljubezen. Nenadoma mu je bilo, kakor da je vse življenje čakal na tisto enkratno, nenadomestljivo, kar je videl poosebljeno v Vidi. Denar, ugled — vse to v tem trenutku ni pomenilo nič. Pač — denar — z njim si bo kupil srečo! Spet je začel tipati nabuhli suknjič in ko je začutil listnico, je rekel:

»Nobeden mladih ti ne more dati toliko, kot jaz! Če hočeš novo obleko, jo boš dobila! In zlato verižico ti kupim in uro...« Uthnil je, presenečen nad tem nenavadnim domislekom.

Tudi dekle je osuplo zastrmelo vanj. Trenutek pozneje sta se začela boriti. Dominik se je spremenil v pohotnega samca, ki se bojuje za samico in Vida, ki ga je tolkla s pestmi po obrazu, je spoznala, da njenih udarcev sploh ne čuti. Pritisnil jo je k steni in ji začel gnesti križ in ledja. Bojevala sta se molče, zagrizeno — dekle si nagonsko ni upalo zakričati. Dominik je bil vedno bolj nasilen — tedaj pa je Vida ugledala težki železni kavelj na ognjišču in udarila Dominika po glavi. Izpustil jo je in se zamajal, ona pa je stekla ven.

Udarec po glavi ga je nekoliko streznil. Nekaj dolgih trenutkov je čemel zraven štedilnika, potem je opotekavo

stopil ven in na prag. Naslonil se je na podboj in polglasno zaklical:

»Vida!«

Nič glasu. Samo voda se je zaganjala v spodnji vigenc. Poskusil je še enkrat.

»Vida! Saj ti nič nočem!«

Ni je bilo. Jezno je zaloputnil vrata in se vrnil v kuhinjo, da bi si hladil buško. Prekletu neumno sem ravnal, je pomislil medtem, ko si je pljuskal mrzle vode na glavo in v obraz. Razpaljena kri se mu je težka kot svinec sedela v žilah, nenadoma je bil spet ves mlahav in malone strahoma je pomislil: Če Ana izve, bo sodni dan v hiši! Sam hudič me je premotil... kaj mi mar punčara? — Trenutek pozneje se je spet besno vzdignilo v njem: Prekleta trapa! Ali ne more razumeti, da si imam tudi jaz pravico privoščiti malo veselja?

Obrisal se je. Rana na glavi je krvavela. Pobral je železni kavelj in ga zadegal po štedilniku. Spreletelo ga je grozljivo: Na senca naj bi me bila zadela, pa bi bilo lahko po meni! Hudič je v njej, pa naj bo še tako krotka videti! Hudič je v vseh babnicah, si je rekel kakor iz nekakšnega prepoznega spoznanja in potem trdo, vsakdanje: Ampak če bo izblebetala, bom vsem pokazal, kdo je gospodar v hiši!

Skekel je mokri suknjič in opazil, da je raztrgan. Zvil ga je skupaj in tiho odtapal v svojo spalnico. Napol oblečen se je vrgel na posteljo. Boj z dekletom, ki je prišel tako nepričakovano, ga je vrgel s tira. Nemirno se je obračal po postelji, strmoletel v železne križe v oknih in čakal, kdaj se bodo spodaj odprla vrata, znamenje, da je dekle prišlo noter. Še je čakal, pri tem pa je čutil v ustih slab okus in sovraštvo do Vide se je začelo razraščati v njem. Motno je dojel, da to ni zgolj sovraštvo. Bilo je tudi pomešano s kancem globokega razočaranja. Od večernega dogodka mu je ostala v duši grenka, težka usedlina. Čutil je, da ne bo tako kmalu spet miren.

Medtem, ko se je Dominik nemirno obračal na svoji postelji, sta Vida in Pavle sedela na klopci za vigencem. Pavle je držal dekle v naročju. Najprej je dolgo jokala, potem pa se je upokojila in mu slonela v naročju, topla in vdana, kakor mlada mačica.

Pod nogami jima je šumela voda. Mirno, uspavajoče. Kolesa so se črnili v temi. Zdela so se orjaška. Nekje v drevesu je škrebalo polh. Fant je mislil na večer v Lipnici, na noro popivanje in na divji ples z dekletji. Vse to je bilo nespametno. Vedel je, da to ni pot, po kateri bi kljuboval očetu in mu dokazal svojo voljo. Ko so se vrnili v Kropo in so drugi fantje peli na trgu, se je ločil od njih in zavil domov. Za vigencem je našel jokajočo, obupano Vido.

Zdela se mu je, da še nikoli ni čutil tako globoke mržnje do očeta, kakor zdaj, ko je zvedel, kako mu je hotel vzeti Vido. Hkrati je bil srečen: končno se je zgodilo nekaj, kar ga je zblížalo z Vido. Bilo je, kakor da je ena muka pretrgala drugo, neskončno večjo in globljo. Zdaj je mogel bolj sproščeno dihati in kakor da je bilo celo sovražstvo do očeta nekaj, kar mu je vlivalo samozavest. Tistega, ki ga sovražiš, se ne bojiš. To je Pavle zdaj čutil.

Sedela sta in le malo govorila. Ura je odbila eno. Pavle se je sklonil nad dekle.

»Zebe te. Pojdiva noter.«

Oklenila se ga je, kakor bi jo bilo strah spati pod isto streho z Dominikom. Fant jo je oprezno dvignil iz naročja.

»Koga se bojiš? Njega? Nikoli več se te ne bo dotaknil! Dovolj dolgo sem trpel njegovo oblastnost. Zdaj je tega konec. Odkrito bova priznala, da se imava rada.«

»Jezes... ne!« je planilo zbegano dekle.

»Rad bi vedel, kdo mi bo ubranil,« je možko rekel Pavle.

Vdala se je in mu sledila proti hiši. Na pragu je spet postala in se obotavljala. Potisnil jo je v vežo. Smilila se mu je. Čutil je, da mora zdaj bití močan za dva.

Ledeni kontinent

Na najjužnejšem delu Zemeljske krogle je ogromna množina ledu, ki ima obliko zvrnjenega globokega krožnika, dvakrat večjega kot je Avstralija. Nad ledeno površino se nahaja sloj hladnega zraka, debelega okrog 300 m. Ta zmanjšuje temperaturo do najnižje točke na Zemeljski krogli.

Tako sliko Antarktike so podali meteorologi, ki so se pred nedavnim zbrali v Melbournu iz desetih držav (Velika Britanija, ZDA, SZ, Japonska, Francija, Belgija, Južnoafriška Unija, Argentina, Nova Zelandija, Avstralija). Nekateri od teh znanstvenikov so pripotovali neposredno z meteoroloških postaj na Antarktiki, v katerih so eno leto znanstveno delali.

To delovanje je organizirala Avstralska meteorološka uprava pod pokroviteljstvom Avstralske akademije znanosti. Rezultat njihovega dela je dal do sedaj najbolj jasno sliko o tem ledenem kontinentu.

Največji del kontinentalne mase tvori led, ki meri v preseku 2.100 m. Če bi se led na Antarktiki stopil, bi bil ta kontinent neprimerno manjši kot je sedaj.

Sovjetski znanstveniki so zabeležili rekordno nizke temperature ($-82,7^{\circ}\text{C}$), ki so omejene na tenak sloj zraka, debelega okrog 300 m. Nad tem slojem so temperature precej višje. Ugotovili so tudi, da v času letenja nad Antarktiko temperatura 8.000 m iznad ledene «kape» ni dosti nižja kot v območju blizu ekvatorja in se prav tako veča sorazmerno z višino.

Strokovnjaki menijo, da začasni tokovi zelo hladnega zraka, ki se pojavljajo nad Avstralijo in drugimi deli južne poloble, pridejo iz Antarktike.

MOTELI

Nameščanje motelov v odnosu na način in cilj potovanja — Majhna udobnost — Moteli v prihodnosti tudi pri nas

Predstavniki ameriških motelov so se poleti leta 1957 zbrali v New Yorku, da pregledajo stanje, industrije motelov in da pripravijo načrte za bodočnost.

Če pregledamo podatke, vidimo, da je število motelov v Ameriki dvakrat večje kot število hotelov. Vsi predstavniki motelske industrije so mnenja, da je temu vzrok povečanje števila lastnikov avtomobilov in povečanje števila turističnih potovanj v Združenih državah. Turisti, ki obiskujejo motele, prihranijo mnogo stroškov. Izognejo se velikemu mestnemu prometu in potrošijo veliko manj goriva kot bi ga sicer. Prihranjajo si čas in računov za garaže in hotele jim ni treba plačevati. V sobah motelov je bolj luksuzno kot v hotelih, povsod pa vlada popoln mir. Udobnost in mir ustrezata ameriški načinu življenja in strokovnjaki,

ki so prisostvovali razstavi motelov, menijo, da stoji danes motelska industrija na trdnih temeljih.

Ceprav to ni slučaj, ne glede na to, da hoteli gostje žele živeti v miru, vendar ne pričakujejo, da bodo ostali vedno na istem mestu, ko pridejo v hotel. Tudi po potovanju z ladjo ali z letalom bodo prav gotovo najeli avtomobile za ogled okolice. Poslovni ljudje, ki potujejo z avtomobili, si večkrat zažele kopanja v plavalnih bazenih, za katere je v ameriških motelih že preskrbljeno. Motele so pričeli graditi tudi na letališčih. Namenjeni so predvsem potnikom, ki morajo čakati na prometno zvezo in podobno.

Dohod, vhod motelov in prostor za parkiranje naredijo na obiskovalca izreden vtis. V primerjavi s starimi turističnimi hišicami predstavljajo današnje gostinske

sobe za potnike v hotelih in motelih po letoviščih in avtostradah, povsem nekak drugoga. Sobe so okusno opremljene. Povsod so nameščeni najmodernejši tehnični pripomočki. Sobe ogrevajo tako, da se ljubitelji zimskih športov lahko zadržujejo v motelih tudi pozimi. Te in še mnoge druge novosti, ki jih uvajajo moteli, zadovoljujejo okus turistov, ki se potem v njih dalj časa zadržajo, in tako v motelih kljub velikemu udobju nikdar ne pride do povečanja stroškov.

Lastniki motelov so v dilemi, ki bo najbrže vplivala tudi na druge države, kjer že planirajo gradnjo motelov. Tudi pri nas v Jugoslaviji, vzdolž jadranske obale, že pripravljajo načrte za gradnjo teh objektov.

Okretnost, ekonomičnost, mir, domačnost, bližina avtostrade, čim večja oddal-

ZANIMIVOSTI

SILVANA PAMPANINI KOT MATA HARI

Italijanska filmska igralka Silvana Pampanini je podpisala pogodbo za glavno vlogo v filmu «Mata Hari», ki bo sneman v mehiško-italijanski koprodukciji. Snemanje se bo pričelo 20. maja.

«STRAŠNI SNEŽNI ČLOVEK» V MONGOLJI

Cehoslovaški arheolog dr. E. Vlček se je lansko leto udeležil ekspedicije čehoslovaških in mongolskih arheologov, ki je vršila izkopavanja vladarskih grobnic neke stare dinastije, ki je vladala Mongolom. Iskal je tudi stare medicinske knjige, v katerih je našel ilustracijo «snežnega človeka».

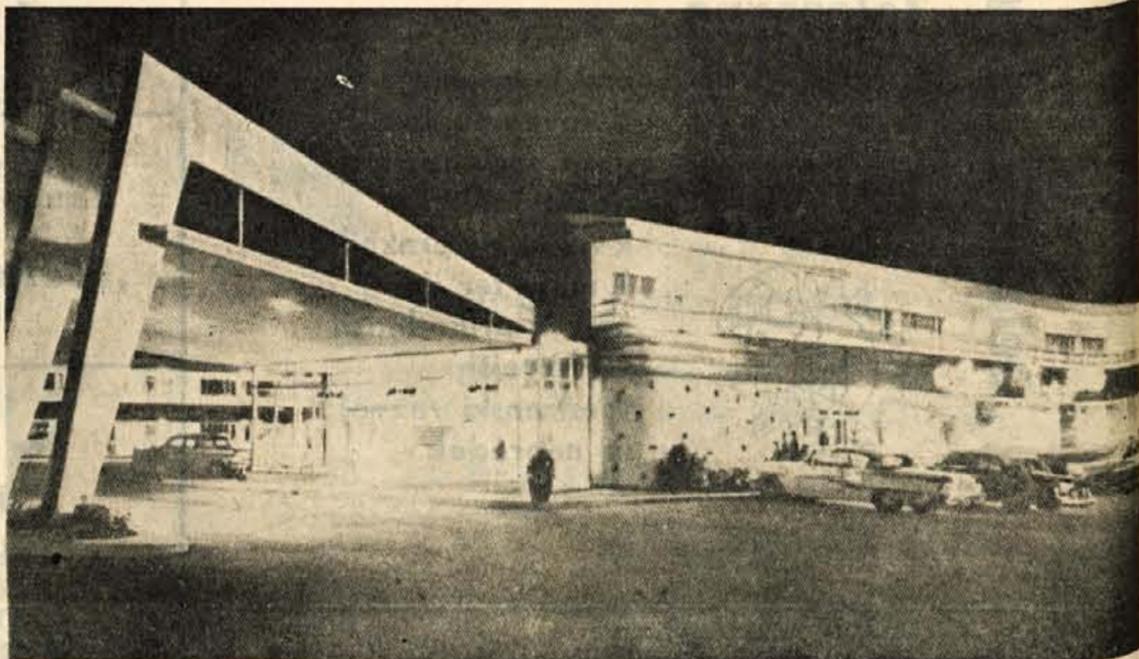
MEDNARODNA RAZSTAVA CVETJA

V Parizu bo na površini 70 tisoč m² razstavljeno cvetje v kombinacijah, ki bodo tipične za države, ki bodo zastopane. Te razstave se bo udeležilo rekordno število razstavljalcev iz 20 držav.

ZA RAZVEDRILO

«Navdahni ga!»

Vhod v novi motel »Utah Motor Lodge«. — Na desni se vidi restavracija

VSEMIRJE

se je rodilo v eni uri

Najbolj napeta zgodba, ki jo je kdaj kdo pripovedoval: poročilo učenjakov o postanku svetovlja in o rojstvu Zemlje

Pred tremi milijardami let je nastalo vsemirje. Iz čiste energije so v eni sami uri nastali atomi in z njimi materija. Samo eno uro je v svetovnem prostoru vladala temperatura, ki je omogočila ta stvaritveni proces, kakor ga danes pri razbijanju atomov — takorekoč v retorti — ponavljamo umetno.

Najbolj napeta zgodba, ki jo je kdaj kdo pripovedoval:

Drznejše kot vsa umetniška fantazija, so pozornost vzbujajoče teorije o stvarjenju, ki so jo razvili ameriški raziskovalci profesor George Gamow, dr. Ralph A. Alpher in dr. Robert C. Herman. Kakor zveni hipoteza teh učenjakov neverjetno, vsaj spočetka — tako nikakor ni to tvegana zamisel skrotovičenih možganov, temveč zaključek treznega znanstvenega dela, ki so ga sestavljala poslednja dognanja iz astronomije in geologije, iz fizike in kemije v univerzalno mozaično sliko zgodbe o stvarjenju.

Predvsem! Kako je znanost našla dobo treh milijard let? Začnimo pri vsaj deloma nam znani Zemlji! Danes vemo, da traja pet milijard let, da uran izgubi svojo svojo radijsko aktivnost in se spremeni v svinec. Toda celo najstarejša najdba urana — najden je bil v Južni Afriki — ima starost šele dve milijardi in pol let. Tudi astronom Bok je dosegel isto ugotovitev. Po njegovem mnenju je Rimska cesta stara tri milijarde let.

Toda, saj je končno znano še neko drugo dejstvo: Vsemirje se trajno širi in vsa ozvezdja beže z rastočo naglico od neke skupne osrednje točke. Izračunali so, da so vse strahotno ogromne mase vseh neštetihih ozvezdij morale pričeti svoj beg točno pred tremi milijardami let. Kje pa so bile poprej? Nekoč so bile — tako zgoščene, da si te zgoščenosti človeška pamet sploh zamišljati ne more — stis-

njene v »majhno« točko. Torej seveda ni bilo še zvezd, ni bilo še nikake materije. To se tedaj pravi, ni bilo niti atomov, teh najmanjših gradbenih kamničkov svetov-

ritivno stanje, o tem nam danes znanost še ne more dati pojasnila. Samo to ve, da so atomovi delci — nevtroni, protoni in elektroni — divje brneli naokrog kot v oblaku. Ta oblak — imenujejo ga tudi »rajce vsemirja«, — se je razširil zaradi nenadne ekspanzije, ki so ji izrekli: Prapok.

V začetku tega procesa je bila gostota energijskega oblaka tako velika, da je, denimo, kavna žlička tehtala gotovo več kot danes ledena gora, katere stranica meri kilometer. Ko pa je oblak postal tako razredčen kot je zrak, ki ga vdihavamo, in je temperatura, ki je znašala prej kakih 20 milijard stopinj, padla na nekaj milijard stopinj, tedaj so začeli nastajati atomi.

Toda le eno samo uro so bili dani pogoji za nastajanje atomov. Posamezni delci atomov so udarjali skupaj in se strnili. Mnogo se jih je s ponovnim udarjanjem drug ob drugega razraslo v težke atome: elementi, kot železo, svinec, so se stvarjali. Ob koncu teh 60 minut se je temperatura »ohladila« na nekako eno milijardo stopinj. Bila je prehladna, da bi pospeševala še naprej rast atomov. Pri kraju je bila magična ura stvaritve, v kateri so nastali vsi elementi, ki so se potem razvijali v zvezde, sonca, minerale, rastline, živali. Atomi se, razen radioaktivnih, niso od tedaj nič več spreminjali.

Po rojstvu atomov se je vsemirje raztezalo dalje. V 30 milijonih let se je vsemirje ohladilo na sobno temperaturo (danes je vsemirska temperatura, kakor vemo, minus 273 stopinj Celzija). Potem pa je prišla naslednja velika sprememba: Vsemirje se je razletelo v množico posamičnih plinskih, kipečih in vrvečih oblakov. Nekateri teh vrtnjenj so bila dokaj gosta in v njih je začela delovati težnost. Ko so se v teh vrtnjenjih atomi

vedno bolj stiskali, se je začela dvigati njihova temperatura. Postali so rdeče žareči, kasneje pa celo belo žareči. V kratki dobi so začele zvezde, med njimi tudi naše sonce, blesteti. Vsemirje ni bilo več temno. Na svet je prišla svetloba.

Rojstvo kontinentov:

Najnovejši teleskop znamenite ameriške zvezdarne na Mount Palomar v Kaliforniji seže v daljine pol milijarde svetlobnih let. Človeškim očem odpira tedaj območje v izmeri, za katero odpovedo vsa zemeljska merila in primerjave. Pri tem je pač ironija naše zemeljske usode, da poznamo vsemirje bolje kot tla, na katerih stojimo in se gibljemo. Najgloblje mesto, ki ga je tehnika do zdaj v zemeljski notranjosti dosegla, je vrtnica v ameriški državi Wyoming, ki znaša nekaj več kot 6000 m. In to je samo tisočinka razdalje med površino in njenim središčem.

Kljub temu pa preostajajo znanosti zadostne posredne metode, da more preskhati notranjost Zemlje. Tako vemo na primer, da se temperatura v zemeljski notranjosti dviguje pri vsakih 33 metrih za eno stopinjo. Vendar pa se to dviganje temperature ne nadaljuje enakomerno dalje. Najnovejša raziskavanja so ugotovila, da vlada v notranjosti Zemlje vročina kakih 5000 do 6000 stopinj. To ustreza površinski temperaturi na soncu. Potresne opazovalnice so tudi ugotovile, da se potresni valovi v globini 1200 do 1500 km spreminjajo, da se mora tedaj tudi struktura zemeljske snovi v tej globini spreminiti. In končno je bila s pomočjo zelo kompliciranih merjenj Zemlja tudi stehšana. Izračunali so to s pomočjo vpliva, ki ga ima Zemlja na druga nebesna telesa. Njena teža je 5,98 kvintilijonov ton (število z 21 ničlami). Iz tega in raznih drugih dognanj so znanstvena raziskavanja ugotovila naslednjo sliko o zemeljski notranjosti. Zemlja sestoji iz lupine in jedra. Zamišljamo si jo lahko kot oranžo. Lupina, kameniti plašč Zemlje, je sestavljen iz bazalta in granita. Zemeljsko jedro, glavni del Zemlje, pa je sestavljeno iz ognjeno tekočega železa. Razen tega pa obstajajo še ogromna težišča niklja in drugih težkih kovin kot zlata, platine, pa tudi kameniti, ki vsebujejo radij. Zemeljsko jedro tvori ognjeno tekočo krogljo, na kateri otdrela zemeljska skorja s kontinenti vred nekako plava.

ljenost od pranaseljenih mest — vse to so značilnosti motelov. Prava kombinacija vseh teh značilnosti pa predstavlja načrt za prihodnost.

Tradicionalni »HULA« na odru Showa v Havajih vedno privabi številne gledalce. — Na sliki znana plesalka uprizarja stiliziran ples po folklornih motivih.